

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

STANISLAVA RUSEVIČIENĖ

Muzikos pedagogikos magistro studijų programa

**PAAUGLIŲ ASMENINĖS KOMPETENCIJOS IR
SAVIVERTĖS UGDYMAS NEFORMALIAJA
MUZIKINE-KONCERTINE VEIKLA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė
prof. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2015

Rusevičienė S. Paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymas neformaliaja muzikine-koncertine veikla: muzikos pedagogikos magistro darbas/vadovė prof. dr. D. Strakšienė; Šiaulių universitetas, Menų fakultetas, Muzikos pedagogikos katedra – Šiauliai, 2015, – 76 p.

SANTRAUKA

Kad žmogus prisitaikytų šiuolaikinėje visuomenėje, jam būtina plėtoti kompetencijas, o pirmiausia – asmeninę kompetenciją, kuri laiduoja savęs pažinimo, bendravimo, bendradarbiavimo bei veikimo socialinėje aplinkoje, veiklos planavimo ir kitus gebėjimus. Neformalusis muzikinis ugdymas – kompetencijų ugdymas moksleiviams priimtina, laisvai pasirenkama menine veikla, kurios metu tenkinami saviraiškos poreikiai, ugdoma kūrybinga, gebanti komunikuoti, vertinti save bei aplinką, pilnavertė asmenybė. Koncertinė veikla turi ypatingą reikšmę vokalinių gebėjimų raiškai ir paauglio savivertės kėlimui, lyderystės bruožų ugdymui. Paauglystės periodu tinkamai nerealizavus aktualiausių poreikių, galima sulaukti nepageidaujamų pasekmių – žema paauglio savivertė, nepasitikėjimas savimi, priešiškus aplinkai, nusikalstamas elgesys ir kt. Mokslinių darbų, kuriuose būtų išanalizuotos koncertinės veiklos metu ugdomos asmeninės kompetencijos ir savivertės bei lyderystės sąsajos, nerasta. Dažniausiai analizuojami mokykliniai renginiai ir jų organizavimo ypatumai, kurie turi įtakos moksleivių organizaciniam gebėjimams. Todėl manyta, kad šis tyrimas gali būti aktualus neformaliojo švietimo vokalo pedagogams, dirbantiems su paaugliais, rengiantiems juos koncertinei veiklai, siekiantiems aukščiausių švietimo tikslų – ugdyti sąmoningą, brandžią, kultūringą, stiprią asmenybę.

Tyrimo objektas – paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymas neformalia muzikine-koncertine veikla.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymo galimybes neformaliaja muzikine-koncertine veikla.

Tyrimo metodai: teorinė literatūros šaltinių analizė, anketinė neformaliojo švietimo įstaigą lankančių paauglių bei neformaliojo švietimo muzikos mokytojų, apklausa, asmenų, anksčiau lankusių, bet šiuo metu jau baigusių neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigą, refleksija raštu. Duomenys apdoroti taikant trianguliacijos metodologinį principą (derinant kokybiniam ir kiekybiniam tyrimui būdingus statistinius metodus).

Tyrimo metu atskleista, jog paaugliai, dalyvaujantys neformaliajame muzikiniame ugdyme, koncertinės veiklos metu lavina asmeninę kompetenciją, kelia savivertę, įgyja lyderio savybių. Neformaliojo švietimo muzikos mokytojų ir moksleivių požiūris į koncertinės veiklos

galimybes ugdant paauglių asmeninę kompetenciją ir kitus jaunai asmenybei svarbius bruožus, formuojant paauglio asmenybę, sutampa.

Rusevičienė S. Education of Teenagers' Personal Competence and Self-esteem by Informal Musical-concert Activities: Music Pedagogy Master Thesis/scientific advisor prof. dr. D. Strakšienė; Šiauliai University, Faculty of Arts, Music Pedagogy Department – Šiauliai, 2015, – 76 p.

SUMMARY

In order to ensure the adaptation of a person in the modern society, it is necessary to develop his/her competences, and first of all – his/her personal competence, which ensures self-cognition, communicative, cooperative skills as well as acting in a social environment, activity planning and other abilities. Informal musical education is the education of competences using acceptable to pupils, freely selected artistic activities including the satisfaction of self-expression needs, the education of a creative, able to communicate, self-confident and valuing an environment, full-fledged personality. Concert activities have a special meaning to the expression of vocal abilities and raising of a teenager's self-confidence, the education of leadership characteristics. Having failed to realise appropriately the most relevant needs in the period of adolescence, it is possible to get undesired after-effects – a teenager's low self-esteem, lack of self-confidence, hostility to an environment, criminal behaviour, etc. Any scientific researches, which would analyse the interaction between personal competences and self-esteem educated during concert activities as well as leadership, were not found. School events and the peculiarities of the organising thereof, which made influence on pupils' organisational skills, were the most usually analysed. Hence, it was decided that the present research could be relevant to the pedagogues of informal vocal education working with teenagers, preparing them for concert activities, pursuing the highest aims of education – to educate a conscious, mature, cultured, strong personality.

The object of the research was the education of teenagers' competence and self-esteem by informal musical-concert activities.

The objective of the research was to ascertain the possibilities of the education of teenagers' personal competence and self-esteem by informal musical-concert activities.

The methods of the research: the theoretical analysis of literature sources, the questionnaire survey of teenagers attending informal educational institutions, informal education music teachers, the reflection in written of persons, who had attended previously but already have graduated informal musical education institutions. Data were processed applying the triangulation methodological principle (combining statistical methods inherent to a qualitative and quantitative research).

The research revealed that the teenagers, who participated in informal musical education, educated their personal competence, raised their self-esteem and acquired leadership qualities

during concert activities. The approach of the teachers and students of music informal education towards the possibilities of concert activities educating teenagers' personal competencies and other features important to a young personality, forming a teenager's personality coincided.

TURINYS

ĮVADAS	7
1. NEFORMALIOJO UGDYMO TEORINĖS PRIELAIDOS	11
1.1. Neformalusis muzikinis ugdymas formaliojo ugdymo kontekste	12
1.2. Neformaliojo muzikinio ugdymo formos ir raiška	15
1.3. Koncertinė veikla – neformaliojo muzikinio ugdymo raiškos forma	17
2. PAAUGLIŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMO GALIMYBĖS	20
NEFORMALIAJA MUZIKINE VEIKLA	20
2.1. Paauglio psichosocialinės raidos bruožai	21
2.2. Kompetencijų ir gebėjimų samprata	23
2.3. Asmeninės kompetencijos ir savivertės ryšys paauglystėje	27
2.4. Paauglio asmeninės kompetencijos (asmeninių gebėjimų) lavinimo ir savivertės kėlimo galimybės neformaliajame muzikiniame ugdyme	30
2.5. Pedagogo vaidmuo neformaliajame muzikiniame ugdyme	32
3. PAAUGLIŲ ASMENINĖS KOMPETENCIJOS IR SAVIVERTĖS UGDYMO NEFORMALIAJA MUZIKINE-KONCERTINE VEIKLA GALIMYBIŲ TYRIMAS	38
3.1. Tyrimo imties charakteristika	40
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	43
3.2.1. Paauglių požiūrio tyrimas	43
3.2.2. Muzikos mokytojų požiūrio tyrimas	52
3.2.3. Atviro tipo anketos duomenų analizė	61
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	67
IŠVADOS	69
LITERATŪRA	71

IVADAS

Temos aktualumas. Kaip teigiama Lietuvos švietimo dokumentuose (Lietuvos respublikos švietimo įstatymas, 2011; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012; Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, 2008) meninis ugdymas svarbus kaip sritis, galinti reikšmingai paveikti visapusišką asmenybės ugdymą, asmens kompetencijų plėtrą, plėtojanti gebėjimą pritaikyti įgytas žinias ir patirtį naujose gyvenimo situacijose. Šiuolaikinis pasaulis kelia iš esmės naujus reikalavimus žmogui. Kad žmogus prisitaikytų šiuolaikinėje visuomenėje, gebėtų jausti aktualijas ir prie jų prisitaikyti, jam būtina plėtoti kompetencijas, o pirmiausia – asmeninę kompetenciją, kuri laiduoja savęs pažinimo, bendravimo, bendradarbiavimo bei veikimo socialinėje aplinkoje gebėjimus, priimti gyvenimo iššūkius bei sprendimus jiems spręsti, veiklos planavimo ir kitus gebėjimus. Kompetencijų ugdymas tampa svarbiu švietimo uždaviniu. Neformalusis ugdymas grįstas kompetencijų ugdymu. Neformalusis muzikinis ugdymas – kompetencijų ugdymas moksleiviams priimtina, laisvai pasirenkama menine veikla, kurios metu tenkinami moksleivių saviraiškos, socialiniai poreikiai, ugdoma kūrybinga, gebanti komunikuoti, vertinti save bei aplinką, pilnavertė asmenybė. Muzikinis ugdymas, būdamas meninio ugdymo dalimi, padeda formuoti naujus, aukštesnio lygio veiklos motyvus. Apie muzikinio ugdymo įtaką asmenybės ugdymui nuolatos rašo Lietuvos (E. Balčytis, Z. Rinkevičius, V. Krakauskaitė, E. Velička, A. Piličiauskas, R. Girdzijauskienė, A. Katinienė, V. Matonis ir kt.) bei užsienio (E. Gordon, Suzuki, D. Campbell ir kt.) mokslininkai. Vokalinis ugdymas – viena iš populiariausių popamokinių veiklų, kurios metu ugdomi ne tik muzikiniai, dalykiniai gebėjimai, bet ir lavinamos savybės ir bruožai, reikalingi sėkmingam žmogaus gyvenimui – pasitikėjimas savimi, atsakomybė, savęs vertinimas, gebėjimas veikti. Apie vaikų ir jaunimo vokalinį ugdymą daug kalbama Z. Rinkevičiaus (1998), V. Jucevičiūtės-Bartkevičienės (2010), A. Rauduvaitės (2008) bei kt. moksliniuose darbuose. Moksleivių pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas muzikinėje veikloje analizuojami L. Bulotaitės (1995), Kirliauskienės (2001), R. Aleknaitės-Bieliauskienės (2008) ir kitų autorių moksliniuose darbuose.

Neformaliajame švietime muzikinis ugdymas plėtojamas muzikos ir meno mokyklose, kultūros įstaigose, centruose, klubuose, neformaliojo švietimo įstaigose. Neformaliojo muzikinio ugdymo būdai ir formos praplečia asmens ugdymo galimybes.

Paauglystė – sudėtingiausias gyvenimo periodas, kuomet asmuo ypatingai imlus tiek teigiamoms, tiek neigiamoms gyvenimo naujovėms, patirtims. Paauglystės periodu aktualiausi tampa bendravimo ir saviraiškos poreikiai, kurių tinkamai nerealizavus, galima sulaukti nepageidaujamų pasekmių – žema paauglio savivertė, nepasitikėjimas savimi, priešiškus aplinkai, nusikalstamas elgesys ir kt. Paauglystės periodo ypatumus nuolat nagrinėja Lietuvos

bei užsienio mokslininkai (M. Barkauskaitė, 2001; A. Petrulytė, 2003; V. Černius, 2006; R. Lekavičienė, Z. Vasiliauskienė, J. Almonaitienė, D. Antinienė, 2010; R. Vaičiulienė, 2004 A. H. Maslow, 2006; D. Myers, 2000; E. Ericson, C. Rogers ir daugelis kitų). Kultūrinė, meninė, muzikinė veikla, užimtumas – tinkamiausia terpė įvairialypei paauglio asmenybės saviraiškai, atsiskleidimui, gebėjimų paieškai, tvirtos teigiamos vertybinės orientacijos formavimuisi, o taip pat ir savižudybių bei nusikalstamo elgesio prevencijos galimybės. Todėl tinkamai organizuoti šią veiklą – pirmiausia uždavinys pedagogui, dirbančiam neformaliojo muzikinio ugdymo srityje, turinčiam tiesioginį ryšį ir įtaką jaunai, bręstančiai asmenybei. Šiuolaikiniam muzikinio ugdymo pedagogui, susiduriančiam su šiuo uždaviniu, tenka keli vaidmenys: pedagogo – muzikos mokytojo, kultūros puoselėtojo, mokytojo – psichologo, švietimo darbuotojo – vadybininko. Kad visus tuos vaidmenis prisiimti ir tinkamai jiems pasirengti, mokytojas turi ir pats nuolat tobulinti savo kompetencijas, plėsti žinias, lavinti gebėjimus. Tik visapusiškai išprusęs, kompetentingas mokytojas gali ugdyti šiuolaikišką, visuomenės ir laikmečio poreikius atitinkančią asmenybę.

Koncertinė veikla neformaliajame vokaliniam ugdyme užima labai svarbią vietą, turi ypatingą reikšmę vokalinių gebėjimų raiškai ir paauglio savivertės kėlimui, lyderystės bruožų ugdymui. Koncertinė veikla – įvairi savo pobūdžiu, nuo mokyklinio koncerto iki vokalinio konkurso, muzikinio projekto, dainų šventės ir kt. Kiekvienas renginys turi savo ugdomuosius tikslus, tačiau visi jie – galutinis atlikėjo veiklos rezultatas, kuris turi didelės įtakos tolimesnei atlikėjo veiklai, skatina ją arba kaip tik slopina. Sėkmės koncertinėje veikloje užtikrina motyvuotus siekius veikti. Nesėkmės gi atgrąšo nuo šios veiklos, mažina pasitikėjimą savimi, gali turėti neigiamos įtakos asmenybės vystymuisi ir tolimesniam asmens gyvenimui. Šio magistro darbo autorės pedagoginė patirtis leidžia manyti, kad koncertinė veikla svarbi ne tik atlikėjo meninėms savybėms – vokaliniams gebėjimams, artistiškumui, kūrybiškumui – ugdyti, bet ir galimybė paauglio psichosocialinės raidos procesams – atlikėjo sceninio nerimo, įtampos, streso įveikimo galimybėms, savireguliacijai, pozityvios emocinės sceninės būsenos patirčiai, taip pat asmenybės formavimui(si) ir auklėjimui. Be to, koncertinė veikla yra svarbi prielaida paaugliui renkantis profesiją, gyvenimo kelią.

Temos naujumas. Gilinant šią temą, studijuojant mokslinę, pedagoginę literatūrą pastebėta, kad mokslinių darbų šia tema labai mažai. Dažniausiai analizuojami mokykliniai renginiai ir jų organizavimo ypatumai, kurie turi įtakos moksleivių organizaciniam gebėjimams. Tačiau mokslinių darbų, kuriuose būtų parodytos, išanalizuotos koncertinės veiklos metu ugdomos asmeninės kompetencijos ir savivertės bei lyderystės sąsajos, nerasta. Todėl manoma, kad šis tyrimas gali būti aktualus neformaliojo švietimo vokalo pedagogams, dirbantiems su

paaugliais, rengiantiems juos koncertinei veiklai, siekiantiems aukščiausių švietimo tikslų – ugdyti sąmoningą, brandžią, kultūringą, stiprią asmenybę.

Tyrimo objektas – paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymas neformaliąja muzikine-koncertine veikla.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad paaugliams, dalyvaujantiems neformaliojo muzikinio ugdymo veikloje, koncertinės raiškos metu atsiskleidžia asmeninės kompetencijos bruožai ir savybės, būdingos ir lyderiams, tuo pačiu sėkmingi koncertiniai pasirodymai kelia paauglio savivertę.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymo galimybes neformaliąja muzikine-koncertine veikla.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) atskleisti neformaliojo ugdymo sampratą, ugdymo formas, aptarti koncertinės veiklos raiškos formas;
- 2) aptarti paauglio psichosocialinės raidos bruožus;
- 3) atskleisti kompetencijų ir gebėjimų sampratą, jų ryšį su saviverte paauglystėje;
- 4) aptarti pedagogo vaidmenį neformaliajame vokaliniam ugdyme;
- 5) ištirti paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymo neformaliąja muzikine-koncertine veikla galimybes.

Tyrimo metodai: teorinė literatūros šaltinių analizė, anketinė neformaliojo švietimo įstaigą lankančių paauglių bei neformaliojo švietimo muzikos mokytojų apklausa; asmenų, anksčiau lankusių, bet šiuo metu jau baigusių neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigą, refleksija raštu. Duomenys apdoroti taikant trianguliacijos metodologinį principą (derinant kokybiniam ir kiekybiniam tyrimui būdingus statistinius metodus).

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 20 moksleivių, 20 mokytojų, 2 buvę neformaliojo švietimo įstaigos ugdytiniai.

Tyrimo bazė. Šiaulių moksleivių namų vaikų muzikos studijos „En-den-du“ vyriausiųjų (paauglių) ugdytinių grupė, seniau lančę, dabar jau baigę studijos mokiniai, mokytojai, dalyvavę Baltijos šalių vaikų ir jaunimo populiariosios muzikos konkurse „Dainuok, žiemužele“.

Tyrimo etapai.

- 1) 2013 m. rugsėjo – gruodžio mėnesiais: temos pasirinkimas, tyrimo objekto, tikslo, uždavinių, problemos formulavimas, mokslinės literatūros studijavimas;
- 2) 2014 m. sausio – rugsėjo mėnesiais: koreguojamas tyrimo tikslas, uždaviniai ir problema. Kuriama diagnostinio tyrimo metodika, toliau studijuojama mokslinė literatūra;

3) 2014 m. lapkričio mėnesį atlikta vaikų muzikos studijos „En-den-du“ vyriausios ugdytinių grupės anketinė apklausa.

4) 2015 m. sausio – kovo mėnesiais atlikta muzikos pedagogų, dalyvavusių konkurse „Dainuok, žiemužėle“ anketinė apklausa; vyriausios ugdytinių grupės ir anksčiau studiją „En-den-du“ lankiusių mokinių atviro tipo klausimų anketinė apklausa; tyrimo statistinė analizė;

5) 2015 m. sausio – gegužės mėnesiais: tyrimo rezultatų analizė ir mokslinio darbo rašymas.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, trijų dalių, išvadų, literatūros sąrašo ir priedų. Darbe pateikta: 28 lentelės, 5 paveikslai, 87 literatūros šaltinių.

1. NEFORMALIOJO UGDYMO TEORINĖS PRIELAIIDOS

Pagrindiniame Lietuvos valstybės švietimą reglamentuojančiame dokumente – LR švietimo įstatyme (2011 m. redakcija) – apibrėžiant švietimo misiją, nurodyta: švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. „Švietimas, kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų (www3.lrs.lt)“.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama: „Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijas, tapti sąmoninga asmenybe, gebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti problemas, aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos“ (www3.lrs.lt).

Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojusioje naujojoje Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijoje yra įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis – formalųjį švietimą papildantis ugdymas.

Šioje įstatymo redakcijoje „neformaliojo švietimo“ sąvoką siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamąjį vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Pasirenkamąjį vaikų ugdymą siūloma skirstyti į:

1. Formalųjį švietimą papildantį ugdymą;
2. Neformalųjį vaikų ugdymą.

Formalųjį švietimą papildantis ugdymas pagal ilgalaikes programas sistemiškai plečia tam tikros srities žinias, stiprina gebėjimus ir įgūdžius bei suteikia asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Pagal šias programas gali dirbti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos.

Neformaliojo vaikų ugdymo paskirtis – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. įsakyme „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“ nustatyta, kad sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“

įvedimas ir programų skirstymas į 2 grupes atskleis programų specifiką, bus išskirti esminiai programų rengimo, vykdymo ir kokybės užtikrinimo svertai, padidinta programų įvairovė, vaikų galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose. Institucijų vykdomų programų įvairovė leis sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas ir taip sudarys sąlygas pasirenkamojo vaikų ugdymo programose dalyvauti didesniai vaikų skaičiui.

Galima sakyti, kad valstybės politikoje pagaliau atkreiptas dėmesys į neformaliojo vaikų švietimo problemas, būtinybę diferencijuoti ugdymo programas. Šiuose švietimo įstatymo pakeitimuose atskiriama meno, muzikos mokyklų, kurios ugdymo programų metodiniais principais ir vertinimo sistema artimesnės formaliajam ugdymui, nuo meninės, muzikinės veiklos būrelių, kurių ugdymo programos labiau orientuotos į kryptingą laisvalaikio organizavimą, vaikų saviraiškos poreikių tenkinimą muzikos, teatro, šokio, dailės raiškomis bei akcentuoja asmeninių, socialinių ir kitų bendrųjų kompetencijų ugdymą. Šia opia švietimo – muzikos mokyklų sąstingio – problema aktyviai diskutuoja Lietuvos edukologijos mokslininkai (Umbrasienė, 1999; Rinkevičius, 2002; Piličiauskas, 2003; Kriščiūnaitė, Strakšienė, Deveikytė, 2011; Gabnytė-Bizevičienė, Strakšienė, 2014 ir kt.). Todėl minėtas atskyrimas yra logiškas ir pagrįstas, nes reikia sutikti, jog ilgalaikės iki 10 metų trunkančios neformaliojo vaikų švietimo mokyklų programos ir metus, keletą mėnesių ar net savaitių trunkančios būrelių programos siekia skirtingų ugdymo tikslų, yra parengtos, vykdomos ir finansuojamos skirtingais principais. Kol muzikos ir meno mokyklose sudėtingai vyksta perėjimas nuo profesionalių atlikėjų ugdymo į vaikų pomėgių muzikuoti, dalyvauti jiems patraukliame kūrybos procese, kitos neformaliojo vaikų švietimo įstaigos – centrai, klubai, būreliai – reaguodamos į laikmečio aktualijas, sėkmingai kuria ir plėtoja muzikos mėgėjų programas.

1.1. Neformalusis muzikinis ugdymas formaliojo ugdymo kontekste

Ugdymo turinys ir procesas nuolat tobulinami. Bendrosios ugdymo programos buvo atnaujinamos nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atgavimo laikotarpio. Pagrindinis šio atnaujinimo siekis – švietimo paradigmos kaita – perėjimas iš tradicinės (poveikio) į mokymosi paradigmą, o tai reiškia – nuo žinių ir supratimo – į kompetencijų (žinių, gebėjimų, nuostatų ir vertybių) ugdymą.

Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos užsakyta ir 2009 metais atlikta mokslo studija „Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai“ (2009) atskleidė, kad:

1. Neformalusis švietimas nėra tinkamai įvertintas ir neturi aiškiai dokumentais apibrėžtos ir pripažintos vietos Lietuvos švietimo sistemoje. Neformaliojo švietimo rezultatai tėra vaiko asmeninis reikalas. Mokinio neformaliojo švietimo pasiekimai neįrašomi į viduriniojo

mokslo baigimo atestatą, tuo pačiu tai tik nereikšminga dalis stojančiojo į universitetą asmens byloje (išskyrus išskirtinius pasiekimus). Dar vis svarbiausia, kas lemia mokinio įvertinimus ir akademinę karjerą, yra matematiniai ir lingvistiniai gebėjimai, o ne mokinio dalyvavimas neformaliojo švietimo veiklose bei kūrybingumas.

2. Lietuvoje formalusis švietimas yra pervertintas neformaliojo švietimo sąskaita, t. y. akademiniai pasiekimai yra svarbiau nei vaiko intelektas, intelekto įvairiapusiškumas, nes „<...> akademiniai pasiekimai ir įvertinimai, o ne intelekto įvairiapusiškumas lems įstojimą į universitetą ar kitą akademinę instituciją, taip pat ir į darbo rinką (Ruškus ir kt., 2009, p.83)“.

Tačiau pokyčiai švietimo sistemoje vyksta. Problemų sprendimas matomas atsinaujinančiuose švietimo bei kituose Lietuvos vyriausybinuose dokumentuose. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ nurodoma, kad švietimas, ugdydamas solidarią, veiklią ir besimokančią visuomenę, prisideda prie sumanios visuomenės kūrimo. Tokios visuomenės viziją sudaro keli aspektai: visuomenės savivoka, pozityvūs jos narių santykiai, bendrystė ir bendruomeniškumas, socialinė atsakomybė ir pilietinis aktyvumas, sveikata, kūrybingumas, inovatyvumas, iniciatyvumas, pilietinis aktyvumas, savivaldumas, mokymosi vertės pripažinimas, mokymosi tęstinumas, gebėjimas mokytis, turtinga mokymosi infrastruktūra, lanksčios rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemos, žinių kūrimas ir sklaida. Tais pačiais principais Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos inicijuota Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, kuri, tikimasi, bus (ir jau yra) pagrindu sumanios visuomenės kūrimui.

„Dar vienos gairės, kuriomis vadovaujamės, – tai tarptautinės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. Organisation for Economic Cooperation and Development) „Inovacijų strategija“. Šiuo dokumentu esame įsipareigoję stengtis suteikti naujovių kūrimo galių žmonėms, atverti kelią naujovėms, tobulinti valdymą ir vertinti naujovių politiką“, – teigia Lietuvos švietimo ministras. (žr. Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos, 2013, p. 4)

LR švietimo įstatyme (2011) taip pat pateikti švietimo tikslai, kuriuos sugrupavus pagal temas, matyti, kad jie apima:

- **ugdomos asmenybės idealą:**

išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, būtinas doram, žingeidžiam, savarankiškam, atsakingam, pilietiškam žmogui;

- **ugdomus asmens gebėjimus:**

išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius komunikacinius gebėjimus, valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi;

- **asmens kūrybinius gebėjimus, kurie gali padėti jam įgyti kompetencijų;**
- **kultūros vertybių perteikimą ir kultūrinio tapatumo ugdymą:**

asmeniui perteikti tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą ir kt. (LR Švietimo įstatymas 2011)

Taigi, pagal Lietuvos valstybės viziją (2012) – ateitis numatoma veikliai, solidariai ir besimokančiai visuomenei.

Veikli visuomenė – sveika (įvairiais aspektais), stipri, motyvuota, pasitikinti savo galiomis, kūrybinga (nebijanti naujovių, toleruojanti kitoniškumą, vertinanti originalias idėjas) visuomenė. Veikliai visuomenei kurtis svarbūs du abipusiai susiję veiksniai: pozityvios pasaulėžiūrinės nuostatos ir psichologinis klimatas (**požiūris į save ir kitus**, santykiai) ir **kompetencijos**, kurios įgyjamos mokantis, veikiant ir patiriant sėkmę (Lietuvos pažangos strategija, 2012).

Dokumentų apžvalga leidžia teigti, jog formaliojo švietimo, kaip žinių perteikimo, vaidmuo mažėja, nes vis didesnę svarbą įgyja kitos mokymosi formos – **neformalusis ir savaiminis (informalusis) mokymasis bei jų derinimas**.

Neformaliajam muzikiniam ugdymui tenka nemenkas vaidmuo ugdant šiuolaikinį žmogų, auginant veiklią visuomenę. Tiek muzikinis, tiek meninis ugdymas apskritai siekia pagrindinio tikslo – ugdyti asmenybę, lavinti jauno žmogaus intelektines, kūrybines, emocines, fizines galias, formuoti vertybines nuostatas. Kaip teigiama „Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijoje“ (2008), šiuolaikiniam meniniam ugdymui aktualiausia: multikultūriniai aspektai ir kultūrinis paveldas, praktinė kūrybinė veikla studijose, kabinetuose, laboratorijose, scenoje ir kt., meninių dalykų integravimas į kitų dalykų mokymą. G. Gabnytės-Bizevičienės (2014) teigimu neformalusis muzikinis ugdymas yra reikšmingas sprendžiant vaikų užimtumo, socializacijos problemas, plėtojant laisvalaikio kultūrą, vertingas įgyjant socialinių, asmeninių, profesinių kompetencijų. Iš pedagoginės patirties ir stebėjimų galima teigti, jog muzikos įtaka asmenybei yra didžiulė, o ypač muzikinę veiklą tikslingai, kryptingai organizuojant ir naudojant. Muzikinis ugdymas yra multikultūrinis, be to atlieka daugybę funkcijų – lavina vaiko fantaziją, kūrybiškumą, ugdo pilietiškumą, patriotizmą, apima dvasinį ir netgi religinį auklėjimą. Muzikiniai užsiėmimai ir jų struktūra dažnai padeda susiformuoti dėmesingai, drausmingai ir valingai asmenybei.

1.2. Neformaliojo muzikinio ugdymo formos ir raiška

Neformalusis muzikinis ugdymas grįstas neformaliojo ugdymo savanoriškumo, prieinamumo, individualizavimo, aktualumo, demokratiškumo principais, suformuluotais Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005). Naujoje šios koncepcijos redakcijoje (2012) papildomai suformuluoti ugdytinio patirties (refleksija), ugdymosi grupėje (tarpasmeniniai santykiai, atsakomybės pasidalijimas) bei pozityvumo (geros savijautos, teigiamų ugdytinių emocijų svarba) principai. Pastarasis, pozityvumo principas, pasak G. Gabnytės-Bizevičienės, kol kas dar tik siekiamybė, „<...> jo įgyvendinimas priklauso nuo ugdymo proceso veikėjų požiūrio į švietimo kaitos poreikius ir konkrečiai apibrėžtų veiksmų (Gabnytė-Bizevičienė, 2014, p.26)“.

Lietuvoje neformalusis švietimas skirstomas į keturias sritis:

- ikimokyklinį (vaikams nuo gimimo iki 6 metų, jis neprivalomas. Ikimokyklinį ugdymą teikia valstybiniai bei nevalstybiniai lopšeliai-darželiai, darželiai, mokyklos-darželiai);
- priešmokyklinis (trunka vienerius metus, jis skirtas 6 metų vaikus rengti mokyklai);
- laisvalaikio užimtumą (neformaliojo ugdymo programos, skirtos visų amžiaus grupių moksleiviams);
- profesinės linkmės ugdymą (ugdymas, skirtas mokiniams, siekiantiems muzikinės, meninės, sportinės, kitos dalykinės kompetencijos, specializacijos ir tolesnio mokymosi pagal atitinkamos studijų srities programas, formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos).

Dažniausiai taikomos neformaliojo ugdymo formos yra šios: būreliai, klubai, studijos, organizacijos, centrai, meniniai kolektyvai, stotys, projektinė veikla.

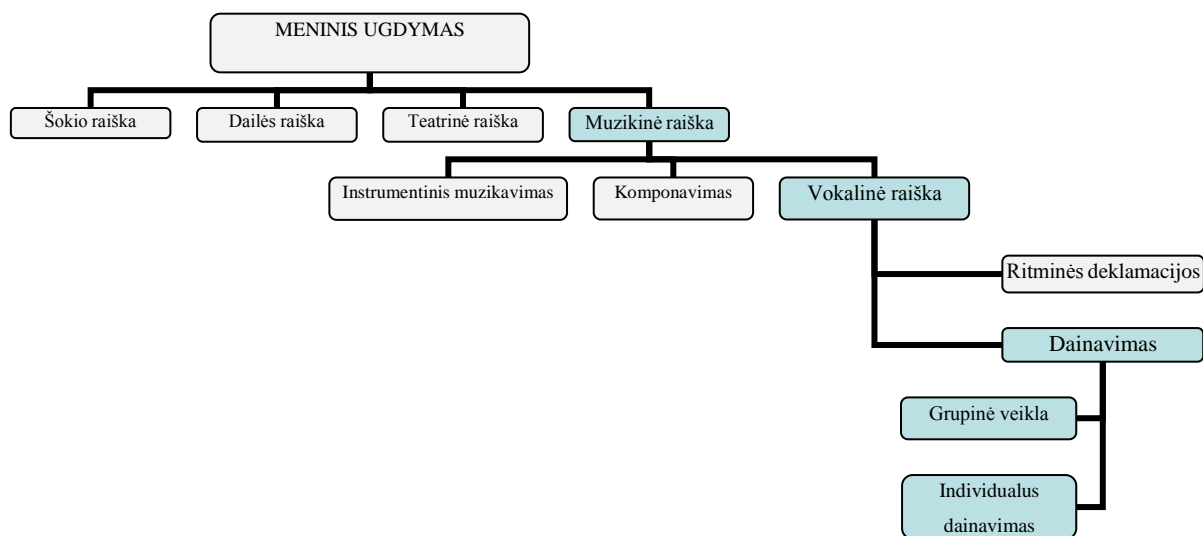
Iš anksčiau nagrinėtų dokumentų aišku, kad Lietuvoje neformalusis muzikinis ugdymas vykdomas bendrojo lavinimo, muzikos ir meno mokyklose (formalųjį ugdymą papildančios ugdymo programos) bei kitose neformalųjį švietimą teikiančiose įstaigose – klubuose, centruose, studijose, būreliuose, meno kolektyvuose (trumpalaikės neformaliojo ugdymo programos).

Mokslinėje literatūroje sutinkamos tokios neformaliojo ugdymo klasifikacijos: pagal veiklos kryptis (pvz., meninis ugdymas, sceninis menas ir pan.) ir pagal ugdymo formas (pvz., pagal ugdytinių skaičių – masinė, grupinė, individuali, pagal sistemingumą – nuolatinė, epizodinė ir pan.) (Ramanekienė, 2002).

Vaitkevičius, Miliūnienė, Bakanovienė (2008) tyrimu nustatė, jog Šiaulių mieste populiariausia neformaliojo ugdymo forma – būreliai. Būreliai apibūdinami kaip grupė laisvu noru susibūrusių vaikų, norinčių susipažinti su tam tikromis veiklomis arba gilinti savo žinias pasirinktoje veikloje.

Neformalusis muzikinis ugdymas (kaip ir formalusis) apima kelias sritis. Mokslinėje literatūroje (E. Balčytis, 2002, 2011; V. Krakauskaitė, 1995; E. Velička 1995 ir kt.) teigiama, kad muzikinis ugdymas susideda iš kelių dalių: grojimo, muzikos klausymo, muzikavimo, ritmavimo ir dainavimo. Visos jos reikšmingos muzikiniam vaikų ugdymui, tačiau dainavimui suteikiama ypatinga reikšmė. *Dainavimas* – vienas populiariausių, priimtinausių ir labiausiai mėgiamų vaikų muzikinės raiškos būdų. „Muzikos enciklopedijoje“ (2000) dainavimas apibūdinamas kaip „vokalinis menas“ (muzikos atlikimas balsu su žodžiais arba be jų). Vokalinis ugdymas yra labai svarbi ir aktuali meninio ugdymo forma. Pasak E. Balčyčio (2002), maloniausia visuomenės bendravimo, meninės raiškos ir estetinio pasitenkinimo forma yra gebėjimas dainuoti. Šis gebėjimas – viena nuostabiausių žmogaus savybių. „Dainavimas – labiausiai pastebimas žmogaus ir visos tautos muzikinės kultūros požymis, visuomenės muzikinio išprusimo veidrodis. Nemokantis elementariai dainuoti žmogus praranda ne tik daugelį estetinio pasitenkinimo, meninio išgyvenimo, bet ir daug gražių bendravimo su kitais žmonėmis akimirkų.“ – teigia prof. E. Balčytis (Balčytis, 2002, p.16).

V. Jucevičiūtė-Bartkevičienė (2010) apibrėžia vokalinės raiškos vietą meniniame ugdyme:

1 pav. Vokalinės raiškos vieta ugdymo procese. (sudaryta darbo autorės pgl. V. Jucevičiūtę-Bartkevičienę)

Iš paveikslu matome, kad muzikinis ugdymas yra meninio ugdymo dalis, kuri apima instrumentinį muzikavimą, komponavimą ir vokalinę raišką. Vokalinė raiška – tai ne tik dainavimas, bet ir ritminės deklamacijos, kurios tobulina dikciją, artikuliaciją, tuo pačiu lavina ugdytinių vokalinių kūrinių interpretaciją. Dainavimo įgūdžiai tobulinami individualia veikla (solinis dainavimas) ir grupėje (vokalinis kolektyvas, ansamblis, choras).

Apibendrinant galima teigti, jog dainavimas ugdo muzikinį mąstymą, moko susikaupti, sutelkti dėmesį, įsiklausyti, vertinti ir mylėti muziką, ugdo jausmų kultūrą, atmintį, lavina vaizduotę ir kūrybiškumą. Dainavimas moko kuo ilgiau išlaikyti emocinę ir protinę įtampą, dainuojant vaikams reikalingas koncentruotas dėmesys, aktyvus mąstymas ir netgi judesių koordinacija. Be to, dainavimas moko ir labai tiksliai jausti laiko trukmę, garsų aukštumą, tembro ir garso stiprumo kaitą, tobulina kalbėjimo, tarties kultūrą. Asmeninė pedagoginė patirtis leidžia pastebėti, jog dainavimas padeda ugdytiniams atsipalaiduoti, spręsti emocines ir psichologines problemas. Galima teigti, jog vokalinė raiška formuoja vaikų požiūrį į muziką, padeda ugdyti jų estetinius jausmus ir muzikinį skonį. Vokalinio ugdymo metu lavinamos kompetencijos turi įtakos visapusiškam asmenybės formavimuisi.

1.3. Koncertinė veikla – neformaliojo muzikinio ugdymo raiškos forma

Tiek muzikiniame ugdyme bendrai, tiek vokaliniam ugdyme labai svarbią vietą užima ugdytinio viešas pasirodymas arba koncertinė veikla. Be kitų tikslų muzikiniu ugdymu siekiama, kad mokiniai dalyvautų bendruomenės, šalies muzikiniame gyvenime. Todėl ugdytiniai skatinami dalyvauti atlikėjiškoje ir kūrybinėje veikloje, išbandyti įvairias šios veiklos formas. Kaip teigia Kirliauskienė (2001), vieši moksleivių pasirodymai – koncertai bendruomenėse, dalyvavimas festivaliuose, konkursuose – padeda atskleisti ugdytinio muzikinių gebėjimų galimybes, pačiam mokiniui lengviau suvokti savo veiklos prasmingumą, visuomeninę reikšmę.

Koncertinė veikla turi kelias funkcijas. Pirmiausia, ši veikla yra kaip galutinis rezultatas, apibendrinimas ilgo, kruopštaus, nuoseklaus ugdytinių darbo, atskleidžianti šio darbo sėkmes ir nesėkmes, parodanti ugdytinio galimybes, muzikinius gebėjimus, psichologinį pasirengimą, leidžia įvertinti įgytų kompetencijų lygį, artistiškumą, vidines menines vizijas ir interpretacijas. Kita svarbi funkcija – socialinė. Koncertinė veikla – tai bendra mokinių ir mokytojų kūrybinė veikla, kai stiprėja ugdytinių draugystė, formuojasi atsakomybės jausmas, ugdoma savitvarda, savigarba, atsakomybė, komunikaciniai gebėjimai.

Dar viena koncertinės veiklos funkcija – asmeninės kompetencijos lavinimas. Vieši pasirodymai, dalyvavimas renginiuose padeda kaupti koncertinę patirtį, ugdo sceninę kultūrą. Rengiantis pasirodymams atlikėjai susiduria su nerimu, baimėmis. Kuo didesnė sceninė patirtis, tuo lengviau šiuos sunkumus įveikti, tuo dažniau patiriami teigiami išgyvenimai, emociniai pakylėjimai. Kaip teigia M. Csikszentmihalyi bei U. Schiefele (žr. Matonis, 2000), nustatyta, kad tuomet, kai žmonėms labai patinka tai, ką jie daro, jie patiria tokią pakylėjimo būseną, kuriai būdingas susikoncentravimas, didelis susikaupimas, įsitraukimas. Ši būseną pavadinta pakilumo būseną. Patirtas malonumas scenoje motyvuoja dažniau dalyvauti renginiuose, taigi, kaupti

sceninę patirtį. Tokiu būdu sceninė patirtis tampa sėkmingo pasirodymo faktoriumi. Patirtos sėkmės stiprina ugdytinių savivertę. Muzikinių pomėgių priklausomybę nuo muzikinės patirties ir atitinkamo muzikinio pasirengimo patvirtina ir tyrimai (Abramauskienė, 2004, Jucevičiūtė-Bartkevičienė, 2005).

Neformaliojo švietimo įstaigų – klubų, centrų, studijų – programose koncertinei raiškai skiriamas ypatingas dėmesys. Neretai šios įstaigos tampa ne tik vietos bendruomenės, bet ir miesto ar net šalies bei tarptautinių renginių organizatoriais. Tokiu būdu ugdytiniai gali realizuoti save kaip atlikėjai bei renginių organizatoriai, vedėjai. Tokia veikla plėtoja ugdytinių kompetencijas, skatina lyderystę.

P. G. Northouse (2009) išskiria lyderiui būdingus bruožus: pasitikėjimą savimi, ryžtingumą, socialumą. Pasak autoriaus, pasitikėjimas savimi – tai gebėjimas tvirtai jaustis dėl savo turimų žinių ir įgūdžių. Pasitikėjimą sudaro savivertė, savo gebėjimų siekti tikslų bei vykdyti permainas, įsisąmoninimas ir tikėjimas jais. Socialūs lyderiai – tai palankiai nusiteikę, mėgstantys bendrauti, taktiški, diplomatiški, jautriai reaguojantys į kitų žmonių poreikius ir besirūpinantys jų gerove, asmenys.

Staponkutė A. (2013) atskleidė kaip pasireiškia ugdytinių lyderystės savybės dalyvaujant chorinėje veikloje (žr.1 lentelę).

1 lentelė

Lyderystės gebėjimų raiška dalyvaujant chorinėje veikloje (sudaryta A. Staponkutės)

	Lyderystės gebėjimai	Jų raiška	Lyderio savybės
1	Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti	Mandagiai bendrauja Nevengia bendrauti su žmonėmis Yra nuoširdus Yra paslaugus	Komunikabilumas Atvirumas
2	Gebėjimas veikti savarankiškai	Drąsiai eina į sceną Nebijo klysti Siekia kuo geriau išmokti partijas Užsispyrusiai siekia geriausio rezultato	Polinkis rizikuoti Atkaklumas
3	Gebėjimas produktyviai dirbti	Dalyvauja repeticijose Dalyvauja koncertuose Prisideda prie repertuaro parinkimo Ryžtingai imasi naujos veiklos	Aktyvumas Iniciatyvumas
4	Gebėjimas kūrybiškai mąstyti	Veido mimikomis išreiškia kūrinį Jautriai reaguoja į kūrinį Supyksta dėl kito besikartojančios klaidos Racionaliai valdo stresines situacijas	Kūrybiškumas Emocionalumas Emocionalus Stabilumas
5	Gebėjimas išreikšti save	Gerai save vertina Yra vedantysis savo vokalinėje partijoje Rodo stiprius įsitikinimus	Pasitikėjimas savimi Įtaigumas Dominavimas

Iš šios lentelės matome, jog dalyvavimas koncertinėje veikloje stiprina ugdytinio lyderystės savybes, tuo pačiu plėtoja pagrindinius asmeninę kompetenciją sudarančius gebėjimus: pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą, atsakingumą, gebėjimą vertinti ir įsivertinti, gebėjimą įveikti sunkumus.

Apibendrinant reikia pastebėti, jog koncertinė veikla – neformaliojo muzikinio ugdymo raiškos forma, kuri sudaro galimybes ugdytiniams tobulėti, apibendrinti savo muzikinio ugdymosi rezultatus, realizuoti savo poreikį būti įvertintam publikos, tėvų, bendraamžių, mokytojų, tuo pačiu įsivertinti pačiam savo sėkmes ir nesėkmes. Dalyvavimas koncertinėje veikloje skatina tokius ugdytinių gebėjimus ir asmenines savybes, kaip atsakingumas, noras laimėti, pasitikėjimas, atkaklumas, bendradarbiavimas, entuziazmas. Neformalųjį švietimą organizuojančios įstaigos sudaro sąlygas ugdytinių saviraiškos poreikiams tenkinti koncertine veikla.

2. PAAUGLIŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMO GALIMYBĖS

NEFORMALIAJĄ MUZIKINĘ VEIKLĄ

Kaip rodo naujausi tyrimai (2009) muzika populiari tarp 5-11 klasių mokinių pirmuoju, antruoju, ir trečiuoju pasirinkimu. Muzikos, sporto, šokių veiklas moksleiviai labiau renkasi neformaliojo vaikų švietimo mokyklose. Dainavimas ir dailė yra kitos dvi po sporto pagal populiarumą reitingo viršuje esančios neformaliojo vaikų švietimo veiklos (pagal pirmąjį pasirinkimą). Tą patvirtina ir „Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas“ (2012), kurio ataskaitoje teigiama, kad muzikinę popamokinę veiklą renkasi 92,3% apklaustųjų (sportines veiklas – 98,1%) (Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas, 2012, p. 182).

Iš tyrimo (2009) matyti, jog dainavimą daugiausia pasirenka 6–9 klasių mokiniai. Jei sportu labiau domisi vaikinai nei merginos, tai muziką daugiausia renkasi merginos. Santykinai, lyginant su vaikinais, merginos sudaro 84 proc., o vaikinai – tik 16 proc. visų lankančių muzikos užsiėmimus (pirmu, antru ir trečiu pasirinkimuose merginos ir vaikinai atitinkamai – 72 proc. ir 28 proc., 85 proc. ir 25 proc., 81 proc. ir 19 proc.). Daugiau kaip penktadalis visų merginų dalyvauja muzikos veikloje (23 proc.), o vaikinų – kiek daugiau kaip dešimtadalis (13 proc.). Iš pedagoginės patirties galima sutikti su tyrimo autoriais, kad „vaikinai taip pat gali labai domėtis muzika, tik pasiūlą reikia formuoti labiau orientuojantis į jiems aktualius poreikius, į jaunimui įdomius žanrus (Ruškus ir kt., 2009, p.26)“. Įdomu tai, kad tyrimu (2009) nustatyta, kad muzika yra populiari visose klasėse, tačiau pagal trečiąjį pasirinkimą yra linkusi labai „augti“. Tai reiškia, kad „mokiniai bręsdami atranda savyje muzikinius talentus ir interesus, įsitraukia į papildomą muzikinį ugdymą (Ruškus ir kt. 2009, p. 26)“. Šis faktas yra reikšmingas, liudijantis apie pakankamai didelį ir vis augantį vaikų domėjimąsi muzika. Kita vertus, tikėtina, jog mažėjant muzikos pamokų skaičiui mokykloje, o vyresnėse klasėse išvis jų nebesant, paaugliai patys ieško muzikinės veiklos. Ir randa ją neformaliajame švietime. Be to, šiuo tyrimu nustatyta, kad muzikai neformaliojo vaikų švietimo mokykloje skiriama daugiau dėmesio nei bendrojo lavinimo mokykloje. „Tai hipotetiškai sietina su geresnėmis materialinėmis sąlygomis ir specialistų kompetencija (Ruškus ir kt., 2009, p. 27)“.

Tačiau norisi manyti, kad materialinės sąlygos nėra pagrindinis veiksnys, pritraukiantis paauglius į neformaliojo muzikinio ugdymo veiklas. Tuo labiau, kad šiuo metu neformaliojo švietimo įstaigas finansuoja savivaldybės, kurios dažniausiai lėšas skiria tik mokytojų atlyginimams ir patalpų išlaikymui. Visos lėšos, reikalingos ugdomajai veiklai, koncertinėms kelionėms ir pan., gaunamos iš tėvų (skiriant 2 proc. pajamų paramos, kt.).

Neformalusis muzikinis ugdymas patrauklus savo metodiniais principais ir formomis – kompetencijų ir gebėjimų lavinimas, socializacija, saviraiškos poreikių tenkinimas, asmenybės formavimas. Kiekvienas laisvas pasirinkti jam patinkančią neformaliojo švietimo įstaigą, kolektyvą, programą ir pedagogą. O pasirinkimo laisvė paauglystės periodu – labai reikšmingas veiksnys.

2.1. Paauglio psychosocialinės raidos bruožai

Paauglystė – sudėtingas amžiaus tarpsnis žmogaus psichologinio vystymosi kelyje. Šiuo laikotarpiu vyksta didelės socialinės, fiziologinės bei psichologinės permainos. Paauglystė dažniausiai apibūdinama kaip gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiųjų amžiaus (Myers, 2000). „Tai bene audringiausias ir pavojingiausias žmogaus amžiaus tarpsnis, kurio tam tikri reiškiniai pasireiškia ir vėlesniu jaunystės laikotarpiu. Tai amžius, kai itin stipriai ima reikštis jauno žmogaus energingumas, t.y. veržimasis į priekį, puolimas į gyvenimą, kova su neteisybe, rungtyniavimas, aktyvėjantis lytinis gyvenimas. Tai sumaišties amžius, judėjimas iš pažįstamos vaikystės į nežinomą, savaip įsivaizduojamą, ateityje slypintį suaugusio žmogaus gyvenimą (Černius, 2006, p.171)“. Mokslinėje literatūroje paauglystės amžiaus ribos apibrėžiamos įvairiai, tačiau vieningai sutinkama, jog paauglystė trunka nuo lytinio brendimo pradžios iki asmuo randa savo tapatumą, sukuria savo vertybių sistemą, geba sukurti draugystės ir meilės santykius, numatyti ateities perspektyvas (Butkienė, Kepalaitė 1998). Laikantis tradicinio požiūrio, paauglystę galima suskirstyti į ankstyvąją – 12-15 metų ir vėlyvąją – 16-20 metų (Myers, 2000, Petrulytė, 2003).

Paauglys ieško atsakymų į daugybę klausimų, susijusių su savimi ir savo esamu bei būsimu gyvenimu.

Humanistinės psichologijos atstovas Rogers C. (Žukauskienė, 2002) į paauglystę žiūri kaip į tapsmo procesą. Sėkmingai tapatumas pasiekiamas tada, kai tampama visiškai funkcionuojančia asmenybe. Anot mokslininko, paaugliams būdinga eksperimentuoti, domėtis naujomis idėjomis, siekti pažinti gyvenimo įvairovę. Vienas svarbiausių paauglio pasikeitimų yra perėjimas prie individualios pažiūrų sistemos, perėjimas prie asmeninės pažiūrų sistemos, kuria asmuo pasinaudos savo gyvenimiškai patirčiai kaupti. Taip pat autorius pabrėžia, kad labai svarbus paaugliui pasitikėjimas savo gebėjimais. Kiekvienam paaugliui būtina išmokti prisiimti atsakomybę už sėkmę ar nesėkmę. Taip jis išmoksta adekvačiai vertinti situaciją, suprasti visuomenės reikalavimus, suvokti savo paties poreikius. Būdamas atviras ir pasitikėdamas savo gebėjimais, paauglys juda pilnavertiško gyvenimo link. Rogers C. mano, kad tai labai sudėtingi tikslai, kuriems pasiekti reikia drąsos bei ryžto (Žukauskienė, 2002).

Panašiai paauglystę vertina ir E. Eriksonas. Anot jo, per visą paauglystės laikotarpį pagrindinis uždavinys, kuris tenka paaugliui, yra atrasti savo tapatumą. Svarbus tapatumo aspektas – tai pasaulėžiūros formavimasis. Svarbu pasiekti asmeninį tapatumą tuo metu, kai keičiasi fizinė asmens išvaizda, emocinės ir psichologinės perspektyvos ir visuomenės vertinimas (Žukauskienė, 2002).

Taigi, šiame amžiaus tarpsnyje paauglys išgyvena daugybę vidinių prieštaravimų, kurie veikia ir jo elgesį, santykį su aplinka, jos vertinimą, veiklos motyvus. L. Jovaiša (1995) teigia, kad asmenybės aktyvumo vidinė varomoji jėga yra individo poreikiai, kurie lemia, kokios veiklos dalyvis bus individas ir kokia forma jis įsijungs į veiklą. Asmenybės poreikiai formuojasi nuo ankstyvosios vaikystės, todėl ugdytojams jau tada reikia formuoti paties vaiko dar neįsisiūmonintą vidines varomąsias jėgas. Vaikas, kuriam suformuojamos tinkamos elgesio normos iki to amžiaus, kai jis ima suvokti save kaip asmenybę, tai yra iki paauglystės, nejaučia šių normų jungo, jaučiasi esąs laisva, nevaržoma asmenybė. Tokį auklėjimą patyrę paaugliai natūraliai priima suaugusiųjų reikalavimus ir užduotis, jiems nekyla noras priešintis ar pažeisti nustatytas elgesio normas.

Paauglystės periodu, intensyviai vykstant asmenybės formavimuisi, bręstantys asmenys ima jausti, suvokti didėjančius poreikius. Poreikiu išreiškiama tam tikra asmenybės būseną, skatinanti veiksmus, kurie padės tuos poreikius patenkinti. Egzistuoja kelios poreikių teorijos, tačiau plačiausiai žinoma ir populiariausia A.H. Maslow (2006) poreikių teorija. Pagal šią teoriją, nuo pat gimimo vienas po kito pasireiškia ir lydi asmenybės vystymąsi šios poreikių grupės:

1. Fiziologiniai poreikiai (organiniai).
2. Saugumo poreikiai.
3. Socialiniai poreikiai.
4. Pagarbos poreikiai.
5. Saviraiškos poreikiai.

Tai sąlyginis poreikių skirstymas, tačiau autorius pabrėžia, kad žemesnio poreikio patenkinimas gimdo aukštesnės pakopos poreikį. A.H. Maslow (2006) poreikius skirsto į:

- aukštesniojo lygmens – saviraiškos ir pagarbos
- žemesniojo lygmens – socialiniai, saugumo ir fiziologiniai.

Pirmiausia turi būti patenkinti įgimti pagrindiniai poreikiai. Neįgyvendintas žemesnio lygmens poreikis gali likti dominuojančiu ir neleisti išsiskleisti aukštesnio lygmens poreikiui.

Paauglystėje ypatingą reikšmę asmenybės tapatumui įgyja socialiniai bei aukštesnieji poreikiai – pagarbos ir saviraiškos poreikiai.

Socialiniai poreikiai – kai esi priimtinas tėvams, mokytojui, draugams, aplinkiniams. Žmonės buriasi į grupes, kuria ir puoselėja ryšius su draugais, partneriais, šeimos nariais. Tarpusavio ryšio poreikis, norint pilnavertiškai gyventi, ypač svarbus. Viena svarbiausių tarpusavio ryšių išraiška A. H. Maslow (2006) laiko kultūra. Ji ypač sutelkia ir sieja žmonių grupes, atlieka pozityvų vaidmenį formaliose bendruomenėse.

Pagarbos poreikis – tai poreikis būti gerbiamam, pripažintam, pastebėtam, išsiskirti iš kitų. Tokį poreikį turi kiekvienas žmogus. Svarbiusi pagarbos ženklai, padedantys asmeniui įgyti pasitikėjimo, yra išsimokslinimas (žinios, išlavinti gebėjimai ir kompetencijos), pinigai ir darbas. Šiam poreikiui priklauso ir gabumų, valios, valdžios (lyderystės), laisvės siekiai. Nepatenkinus jo pasireiškia menkavertiškumas, silpnumas, bejėgiškumas, t.y. mažėja asmens savivertė.

Saviraiškos poreikis – tai poreikis realizuoti save, tapti tuo, kuo tik asmuo gali tapti. Žmogus vystosi, reiškiasi pagal savo gebėjimus (įgimtus ir įgytus). Saviraiška – tai savotiška poreikių kulminacija, kai asmens jėgos susitelkia ypač aktyviai, tikslingai. Žmogus integruojasi, nesiblaško, tampa atviresnis išgyvenimams, kūrybingesnis, išraiškingesnis (Maslow, 2006).

Tad apibendrinant galima teigti, jog paauglystė – sudėtingas laikotarpis, siejamas su perėjimu iš vaikystės į suaugusiųjų pasaulį. Šiuo periodu asmenybės brendimui svarbūs visi asmens patyrimai, sėkmės ir nesėkmės. Ypatingą svarbą įgyja prigimtinių ir aukštesniųjų poreikių išryškėjimas, įsisamoninimas bei siekiai juos patenkinti.

2.2. Kompetencijų ir gebėjimų samprata

Iš ankstesniame skyriuje apžvelgtų dokumentų žinoma, kad neformaliojo švietimo tikslas yra ugdyti **kompetencijas**.

Pačia bendriausia prasme kompetencija suprantama kaip gebėjimas atlikti tam tikrus veiksmus arba išmanyti kuriuos nors dalykus ar sritį. LR Švietimo įstatyme (2011) **kompetencija** apibrėžiama kaip gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, naudojantis įgytų žinių, įgūdžių, mokėjimų, vertybinių nuostatų visuma. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijose „Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. Europos orientaciniai metmenys“ (2006) išskirtos kompetencijos, kurios pavadintos esminėmis. Tai:

- Komunikavimas gimtąja ir/ar užsienio kalba
- Mokėjimas mokytis
- Skaitmeninis raštingumas
- Matematinė kompetencija ir esminės kompetencijos mokslo ir technologijų srityse
- Socialinės ir pilietinės kompetencijos
- Iniciatyvumas ir verslumas

- Kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Minėtose rekomendacijose akcentuojama, kad visos kompetencijos yra vienodai svarbios, nes yra reikalingos žmogaus asmeninei saviraiškai ir tobulinimuisi, pilietiškumui, socializacijai. Politiniuose debatuose nutarta, kad nėra vieno, tiksliai apibrėžto kompetencijų sąrašo. Todėl kiekviena šalis pagal savo piliečių poreikius sudaro savo šalies bendrųjų kompetencijų sąrašą, o mokyklos jį interpretuoja ir pritaiko savo mokiniams. Lietuvoje buvo išskirtos šešios bendrosios kompetencijos:

- Mokėjimo mokytis
- Komunikavimo
- Pažinimo
- Socialinė
- Asmeninė
- Iniciatyvumo ir kūrybingumo.

Nors „Europos orientaciniuose metmenyse“ (2006) pažymima kultūrinė kompetencija yra viena iš esminių ugdomų kompetencijų (kultūrinis sąmoningumas ir raiška), Lietuvoje, deja, ji neįtraukta į ugdomų bendrųjų kompetencijų sąrašą, t.y. nėra priskirta prie pagrindinių, svarbiausių kompetencijų. Kultūrinė kompetencija tiesiogiai lavinama menų pažinimo pamokose. Bet meno pažinimas vyriausiose klasėse yra ne privalomas, o tik pasirenkamas dalykas. Taigi, dalykas, kuriam neskiriama pakankamai dėmesio. Tačiau juk seniai įrodyta, kad menas turtina žmogaus dvasią, jausmų ir mąstymo kultūrą, daro didelę įtaką jaunos asmenybės brendimui, kultūringos ir išprususios visuomenės vystymuisi, kultūrinio tautos paveldo puoselėjimui. Tą galima stebėti ir asmeninėje pedagoginėje veikloje. „Kultūrinis sąmoningumas ir raiška – tai įvairių kūrybinių idėjų, patirties ir emocijų išraiškų įvairioje terpėje, įskaitant muziką, scenos meną, literatūrą ir vizualinį meną, svarbos suvokimas“ – teigiama „Europos orientaciniuose metmenyse“ (2006).

Analizuojant kompetencijų sampratą literatūros šaltiniuose sutinkamas amerikiečių mokslininkų L. M. ir S. M. Spencer (1993) pateiktas kompetencijos apibrėžimas. Mokslininkai kompetencijas vaizduoja kaip ledkalnį, kurį sudaro penki kompetencijų – matomi ir užslėptieji – komponentai:

1) Matomi:

- Įgūdžiai, gebėjimai – sugebėjimai, kurie pasireiškia vykdant užduotį;
- Žinios – vertinga tam tikros srities informacija, kurią turi darbuotojas konkrečioje srityje.

2) Nematomi:

- Motyvai – vidinė motyvacija, kuri nulemia asmens elgesį;

- Asmeninės charakteristikos – asmens savybės, kurios lemia individo vienokį ar kitokį elgesį (reakcija į situacijas, atkaklumą, iniciatyvą);
- Savęs suvokimas – savęs pristatymo koncepcija, kuri pasireiškia elgesiu, asmens požiūriais, savęs suvokimu (Spencer, 1993).

Kompetencijos sampratą nagrinėjo ne vienas Lietuvos mokslininkas. Kompetencijos sąvoka Lietuvos edukologijoje vartojama ne taip seniai, (plačiai vartojama vadybos teorijoje apibrėžiant profesijas ir veiklos kriterijus). Mokslininkės P. Jusevičienė ir D. Lepaitė (2000) teigia, jog kompetencijos sąvoka labiau atitinka veiklos pasaulio interesus, o individo kompetencijos vystymas tampa ugdymo programų tikslu. B. Anušienė (2005) kompetenciją apibūdina kaip hipotetinę sąvoką, kuri reiškiasi kaip konkrečios veiklos rezultatas. E. Martišauskienė, R. Dukynaitė (2007), pažymi, kad kompetencija yra „<...>perteikiamas, daugiavertinis gebėjimų, žinių, polinkių (talentų) ir nuostatų derinys, kurio reikia visiems asmenims, kad galėtų siekti individualaus pasitenkinimo, darbingumo, kad galėtų vystytis, gebėtų įsitraukti į įvairią veiklą (Martišauskienė, Dukynaitė, 2007, p. 28)“.

Analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, kad ši sąvoka vartojama tiek vienaskaita, tiek daugiskaita. B. Anušienės (2005) teigimu, sąvokos „kompetencija“ daugiskaita vartojama, kai norima atskleisti teorines, praktines, socialines, strategines kompetencijas, o sąvokos vienaskaita vartojama holistiškai, tada, kai kompetencija traktuojama kaip visuma.

Teorijoje kompetencija aprėpia daug įvairių elementų, kurie yra svarbūs ir reikalingi. 2 paveiksle pateikiamos bendrosios kompetencijos, įvardytos Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (Bendrosios programos, 2008, Metodinė medžiaga, 2010; žr. Birgelytė A. ir kt., 2012).

2 pav. Bendrosios kompetencijos

Visos bendrosios kompetencijos tarpusavyje susijusios. 2 lentelėje galima matyti visų bendrųjų kompetencijų sudedamųjų dalių – kompetencijų sąsajas.

2 lentelė

Kompetencijų savybių, bruožų sąsajos (sudaryta autorės pagal Bendrojo ugdymo programas)

Kompetencijos	Gebėjimai, savybės, bruožai			
Asmeninė	Nebijo sunkumų, moka juos įveikti	Sąžiningas ir atsakingas žmogus	Savimi pasitikintis	Vertina save ir savo poelgius
Mokėjimo mokytis	Geba įveikti mokymosi sunkumus	Už savo mokymąsi atsakingas žmogus	Savarankiškas	Suvokia viso gyvenimo svarbą
			Geba kelti ir pasiekti mokymosi tikslus	
Socialinė		Sąmoningas, atsakingas ir aktyvus bendruomenės narys	Sąmoningas	Sąmoningas, atsakingas ir aktyvus bendruomenės narys
		Gerbia kitus asmenis, moka tinkamai su jais bendrauti ir bendradarbiauti		
Komunikavimo	Valdo žodinius ir nežodinius informacijos gavimo, supratimo ir perteikimo būdus	Moka bendrauti	Geba keistis informacija	
Pažinimo	Žmogus, kuriam rūpi perprasti naujus dalykus		Smalsus žmogus	
			Žmogus, kuriam rūpi perprasti naujus dalykus	
Iniciatyvumo ir kūrybingumo	Kelia naujas idėjas ir jas realizuoja		Pasitiki savo kūrybinėmis galiomis	Geba naujai pritaikyti turimą informaciją
			Kelia naujas idėjas ir jas realizuoja	

Taigi, pagal šią lentelę, ieškant asmeninės kompetencijos sąsajų su kitomis ugdymomis kompetencijomis, atrandame, kad asmeninės kompetencijos bruožai glaudžiai siejasi su visomis kompetencijomis:

- Gebėjimas nebijoti ir įveikti sunkumus yra ir mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo bei iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijų bruožas;
- Sąžiningumas ir atsakomybė lavinami ugdant mokėjimo mokytis, socialinę, komunikavimo kompetenciją;

- Pasitikėjimas savimi – mokėjimo mokytis, socialinės, komunikavimo, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijų bruožai;
- Savęs ir savo poelgių vertinimas – ugdomas lavinant visas kitas kompetencijas.

Apibendrinant galima teigti, jog kompetenciją galima suprasti kaip žinių, nuostatų bei gebėjimų visumą, leidžiančią išsikelti prasmingus tikslus, kurių siekiama mokantis visą gyvenimą, dalyvaujant visuomeninėje veikloje, esant aktyvia, garbinga ir pasitikinčia savimi (aukšta savivertė) asmenybe. Kompetencija nėra statiškas reiškinys, nes kinta kartu su įgyjamomis žiniomis, keičiantis asmenybės savybėms bei vertybinėms nuostatomis. Nors mokslinėje literatūroje kompetencijos sąvoka interpretuojama įvairiai, tačiau šiame magistro darbe, atsižvelgiant į P. Jucevičienės, D. Lepaitės (2000) bei švietimo dokumentuose (LR Švietimo įstatymas, 2011; Bendrosios programos, 2008) apibrėžtą kompetencijos sąvoką, laikomasi nuostatos, kad **kompetencija – tai gebėjimai** atlikti tam tikrą veiklą, grindžiamą individo žiniomis, mokėjimais, įgūdžiais, patirtimi, polinkiais, asmenybės savybėmis bei vertybėmis. Kompetencijos sąvokos prasmė neatsiejama nuo veiklos konteksto. Kompetencija tiesiogiai apibrėžia asmenybės gebėjimus atlikti konkrečią veiklą.

Atlikus išsamią dokumentų analizę galima teigti, kad tiesiogiai ir tikslingai plėtodami vieną, visuomet lavinsime ir kitas kompetencijas. Tokiu būdu ugdomų kompetencijų visuma yra asmenybės formavimo(si) pagrindas.

2.3. Asmeninės kompetencijos ir savivertės ryšys paauglystėje

Iš ankstesniame skyriuje pateiktos 2 lentelės matome, kad asmeninei kompetencijai priskiriami tokie matomi ir nematomi kompetencijų struktūriniai komponentai kaip: pagarba sau ir kitiems, gebėjimai elgtis oriai, sąžiningai, gebėjimas būti atsakingu, iniciatyviu, savęs pažinimas, pasitikėjimas savimi, savikontrolė, savęs ir savo poelgių vertinimas. V. Stanišauskienė (2004) teigia, kad svarbiausi asmeninės kompetencijos gebėjimai yra **savęs pažinimo ir savęs pristatymo**. Pasak autorės asmeninė kompetencija reikalinga kitoms – socialinei, mokymosi, profesinei – kompetencijoms ugdytis.

Vieni svarbiausių savęs pažinimo būdų yra savistaba ir savęs vertinimas. Savistaba – tai savo paties psichologinių reiškinių ir veiksmų stebėjimas, kuomet žmogus žvelgia į savo vidinį pasaulį, stebi savo mintis, jausmus, norus, ketinimus (Lekavičienė, Vasiliauskienė, Almonaitienė, Antinienė, 2010). Savistaba – reikšmingas veiksnys, galintis padėti paaugliui formuoti savąjį „Aš“. Pasak minėtų autorių (2010), „Aš vaizdas – tai žinių apie save ir nuostatų

savo atžvilgiu visuma (Lekavičienė ir kt., 2010, p. 49) “. Paauglystės periodu *Aš* vaizdas patiria ryškiausias permainas. Tai vyksta tiek dėl fiziologinių, tiek dėl psichologinių pokyčių, vertybinių nuostatų performavimo, didėjančių socialinių galimybių. Asmenybės tapatumas – viena plačiausiai psichologijoje tyrinėjamų temų.

Asmenybės savęs vertinimas visada būna arba teigiamas, arba neigiamas. A. Vaičiulienė (2004) teigia, jog *Aš* vaizdo psichologijoje labai svarbus savęs vertinimo arba *savivertės* aspektas. „Vaiko savivertė, jo požiūris į save, savęs suvokimas daugeliu atveju nulemia jo elgesį bei sėkmę ateityje (Vaičiulienė, 2004, p. 80).“ Kad žmogus jaustųsi laimingas, jo savivertė turi būti teigiama arba *aukšta*. Pasak autorės, teigiamą arba aukštą savivertę apibūdina trys svarbiausi bruožai: tvirtas įsitikinimas, kad patinki kitiems, įsitikinimas, kad esi gabus kurioje nors vienoje ar kitoje veiklos srityje; jausmas, kad esi svarbus.

Butkienė ir Kepalaitė (1998) išskiria tokias savęs vertinimo aplinkybes:

- „Asmens siekių ir realių laimėjimų atitikimas.
- Aplinkinių žmonių įvertinimas. Žmogaus vertės jausmas glaudžiai susijęs su kitų žmonių nuomone apie jį.
- Su koku žmogumi asmuo save lygina.
- Asmens auklėjimas vaikystėje (Butkienė, Kepalaitė, 1998, p. 48)“.

Kaip minėta, žmogaus savęs vertinimo tikslumas matomas dėl jo siekių ir realių laimėjimų atitikimo, požiūrio į save sutapimo su kitų žmonių požiūriu į jį. Asmenybei bręstant savęs vertinimas tampa vis tikslesniu. Psichologinėje literatūroje skiriami tokie vertinimo lygiai:

1. Padidinta savivertė (savęs pervertinimas);
2. Tikroviška (adekvati) savivertė;
3. Sumažinta savivertė (savęs nuvertinimas).

R. F. Baumeister, J. D. Campbell, J. I. Krueger, K. D. Vohs (2003) teigia, kad aukštas savęs vertinimas skatina augti, siekti gyvenimo tikslų, skatina pozityvų elgesį, kuris gali būti sektinas kitų paauglių tarpe.

Paauglystėje padidėja bendravimo poreikis. „Bendravimas yra vienas iš svarbiausių psichologijos kategorijų. Žmogus tampa asmenybe tik sąveikaudamas ir bendraudamas su kitais žmonėmis (Gailienė ir kt., 2002, P. 120)“. Tačiau paauglystės laikotarpiu sparčiai vykstant vidiniams paauglio asmenybės pokyčiams, pastebimas gana greitas savęs vertinimo kitimas.

Save pervertinantis asmuo dažnai patiria nepasitenkinimą, o dėl savo klaidų kaltina tik kitus. Anot psichologės Louse L. Hay (2014), asmuo savo baimes maskuoja tuštybe, arogancija ar pasipūtimu.

Pasak V. Žemaičio (1995), nors savęs pervertinimas didina pasitikėjimą savimi ir skatina didesnį asmens aktyvumą, tačiau toks pasitikėjimas yra pražūtingas, nes dažnai tik iliuzinis, susikurtas.

L. Bulotaitė (1995) asmenis su žema saviverte apibūdina kaip nepasitikinčiais savimi, jautriai reaguojančiais į pastabas. Pasak autorės, jie yra nedrąsūs, drovūs, nepasitiki aplinkiniais, nes jiems atrodo, kad kiti jų nemėgsta, be to, nepasitikintiems nepriimtina veikla, kurioje reikia varžytis, rungtyniauti.

Paauglystės laikotarpiu žema savivertė ypatingai žalingas reiškinys paauglio asmenybės formavimuisi bei socializacijai. Tyrimais (Targamadžė V, Simončikienė, 2006) nustatyta, jog yra tiesioginis ryšys tarp žemos savivertės ir delinkventinio paauglių elgesio, nusikalstamumo, narkomanijos ir kitų žalingų įpročių. Be to paaugliams su žema saviverte būdingos depresyvos, o kartais ir agresyvos nuotaikos, šalinimasis draugijos, bendravimo, tokie paaugliai gali būti linkę į savižudybę arba gali tapti patyčių aukomis. V. Černius (1997) teigia, kad paaugliai, nuolat išgyvenantys dėl menkavertiškumo, jaudinasi dėl nesėkmių, skaudžiai reaguoja į kritiką, pradeda užsisklęsti, nusigręžti nuo pasaulio.

N. Paliukaitė (2007) teigia, kad pasitikėjimas savimi ir savo galimybėmis, teigiama savivertė lemia besimokančiojo vidinę motyvaciją.

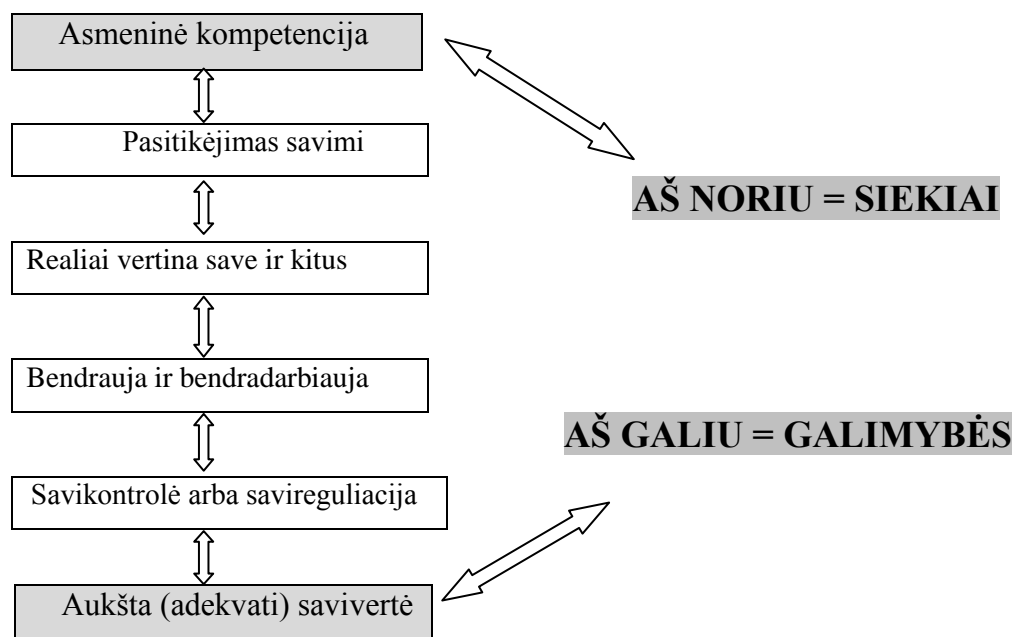
D. Beresnevičienė ir J. Mikelkevičiūtė (2001) pastebi, kad besimokančiųjų savęs pažinimas ir savivertė padidina jų akademinę sėkmę ir gyvenimo galimybes, lemia jausmus, pažiūras, kurios savo ruožtu turi įtakos elgesio motyvacijai ir veiksams.

Išstudijavus pedagoginę, psichologinę literatūrą galima apibendrintai teigti, jog paauglio **asmeninės kompetencijos** svarbiausi bruožai yra šie:

- Pasitiki savimi (aukšta savivertė);
- Bendrauja ir bendradarbiauja (elgiasi oriai, sąžiningai, yra iniciatyvus);
- Moka įveikti stresą (savikontrolė);
- Adekvačiai vertina save ir kitus (savigarba, pagarba kitiems).

Tuos pačius bruožus galime įžvelgti ir teigiamos savivertės apibūdinimuose. Teigiama adekvati savivertė paauglystės periodu yra svarbus paauglio asmenybės formavimosi veiksnys. Aukšta saviverte pasižymintis asmuo yra iniciatyvus, veiklus, linkęs motyvuotai veikti, išsikelti sau tikslus ir uždavinius ir atsakingai jų siekti. Tokie paaugliai tampa motyvuotais, priima mokymosi, tobulėjimo, gyvenimo iššūkius, kūrybiškai juos išsprendžia. Savivertė turi labai didelį poveikį tam, kaip žmogus bendrauja su aplinkiniu pasauliu. Nuo jos priklauso žmogaus santykiai su kitais žmonėmis, asmens savikritiškumas, reiklumas sau, požiūris į savo laimėjimus ir nesėkmes. Savęs vertinimas turi įtakos žmogaus veiklai ir jo asmenybės raidai, yra glaudžiai

susijęs su žmogaus sau keliamų tikslų lygiu. Aukštos savivertės asmenys pasižymi ir lyderio savybėmis, nebijo bendrauti ir bendradarbiauti.

3 pav. Asmeninės kompetencijos ir savivertės bruožų ryšys. (Sudarytas autorės)

3 paveikle matome asmeninės kompetencijos ir savivertės bruožų ryšį. Asmeninėje pedagoginėje praktikoje pastebėtas ugdytinių savivertės ir aktyvumo veikloje ryšys. Esant aktyviai prasmingai veiklai daugėja ir gilėja ugdytinių poreikiai, o poreikiai ir galimybė juos tenkinti – ypač paauglystėje – svarbus aspektas veiklos motyvų atsiradimui. Kuo daugiau atsiranda poreikių, tuo stipresni motyvai prasmingai aktyviai veiklai. Prasminga veikla, kaip žinoma, yra tinkama sąlyga paauglio vertybinių, dorovinių nuostatų ir asmenybės formavimuisi.

Motyvuotas, veiklus, atsakingas žmogus – šiuolaikinio ugdymo, grįsto kompetencijų ir gebėjimų lavinimu, tikslas. Taigi galime daryti išvadą, kad kuo labiau išlavinta paauglio asmeninė kompetencija, tuo aukštesnė reali jo savivertė.

2.4. Paauglio asmeninės kompetencijos (asmeninių gebėjimų) lavinimo ir savivertės kėlimo galimybės neformaliajame muzikiniame ugdyme

Paauglio veiklą apsprendžia jo poreikiai. Siekis patenkinti poreikius gimdo motyvus veiklai, o sėkmė juos tenkinant kelia žmogaus savivertę ir lavina asmeninę kompetenciją. Apie tai savo darbuose rašo Damaševičiūtė, Gailienė (2001) „<...>kadangi sėkmės-nesėkmės, lūkesčiai pradeda formuotis ikimokykliniame amžiuje ir turi tendenciją plėtotis bei reikštis įvairiose žmogaus tolesnio gyvenimo srityse, todėl į tai turėtų rimtai reaguoti tiek šeima, tiek

mokyklos bendruomenė (Damaševičiūtė, Gailienė, 2001, p. 59)“. Strakšytė (2008) teigia, kad „Mokymosi sėkmė – svarbus faktorius, nes ji dažnai lemia paauglio savigarbą, asmens savybes, vietą klasės bendruomenėje. Paaugliai, patiriantys nuolatinę nesėkmę, jaučiasi menkesni mokytojų, bendraamžių, tėvų akyse, krinta jų pasitikėjimas savimi, pažeidžiami jų saugumo poreikiai (Strakšytė, 2008, p. 112)“. Tuo tarpu nesėkmė slopina paauglio motyvaciją, siaurina poreikių spektrą, atstumia nuo veiklos – skatina neveiklumą. Kriščiūnaitė, Strakšienė (2012) teigia, jog nuolatos patiriama nesėkmė yra žalinga, nes „<...>laikui bėgant, gali susiformuoti stabilus neigiamas požiūris į save, savo veiklą ir aplinkinius (Kriščiūnaitė, Strakšienė, 2012, p. 8)“.

Psichologijos žodyne (2003) motyvas apibrėžiamas kaip veiklos priežastis, susijusi su objektyviu poreikių patenkinimu, t.y. įsisąmoninus įtampą sukėlusias priežastis ir suradus būdą, kuris padės ją pašalinti, poreikis tampa veiklos motyvu. Įsisąmoninti motyvai įgyja interesų ir idealų formas. Sudėtingesnė veikla skatinama daugelio motyvų. Motyvų grupė, skatinanti sudėtingą veiklą, sudaro veiklos motyvaciją.

Kaip minėta, paauglystėje išryškėja jauno žmogaus socialiniai poreikiai – noras bendrauti, burtis į interesų grupes, bendradarbiauti, noras išreikšti save, atskleisti savo individualybę, būti suprastam, įvertintam, mylimam. Šiems poreikiams tenkinti palankias sąlygas sudaro neformalusis ugdymas – orientuotas į žmogų, kur žinios ir gebėjimai įgyjami per asmens pažintinį patyrimą, nuolatinį reflektavimą, yra patrauklus savo metodais ir formomis.

Neformalusis muzikinis ugdymas sudaro galimybes tenkinti poreikius muzikine veikla. Šiame magistro darbe analizuojamos būtent neformaliojo (būreliai, centrai, klubai), o ne pasirenkamojo (muzikos, meno mokyklos) ugdymo galimybės.

Ankstesniuose skyriuose minėta, jog dainavimas – patraukli muzikinio ugdymo forma, o vokalinė raiška užima reikšmingą vietą meniniame ugdyme. Vokalinė raiška gali būti individuali – solo dainavimas – ir grupinė – ansambliai, chorai. V. Jucevičiūtė – Bartkevičienė (2010) išsamiai aiškina, kaip vokaline raiška lavinamos kompetencijos. Autorės teigimu vokaline raiška ugdomos: bendroji, bendrakultūrinė, profesinė ir specialioji kompetencijos.

Taigi, vadovaudamiesi V. Jucevičiūtės-Bartkevičienės (2010) pedagoginėmis įžvalgomis, galime aiškiai matyti, kaip šių kompetencijų lavinimas vokaliniam ugdyme glaudžiai susijęs su asmens saviverte ir asmenybės formavimu. Tačiau norisi atkreipti didesnę dėmesį į šios autorės pateiktą **bendrosios kompetencijos** lavinimą vokaliniam ugdyme. Pasinaudojus V. Jucevičiūtės-Bartkevičienės (2010) teiginiais ir šio magistro darbo autorės pedagoginiu patyrimu, galima teigti, jog **bendrosios kompetencijos** lavinimo metu ugdomi šie asmens gebėjimai, įgūdžiai, asmeninės savybės:

- Lyderiavimas

- Pasitikėjimas savimi
- Bendravimo/bendradarbiavimo, komandinio darbo įgūdžiai
- Nevisavertiškumo jausmo įveikimas
- Savo sėkmės suvokimas
- Iniciatyvos, savarankiškumo
- Susipažinimas su kitų tautų kalbomis (per repertuaro įvairovę);
- Psichologiniai įgūdžiai
- Tikslų siekimo
- Kruopštumo/ dėmesio/ drausmės
- Planavimo
- Savistabos/savikontrolės, reflektavimo
- Stebėjimo/klausymo
- Atsakomybės/ sąžiningumo/ pagarbos.

Taigi matome, kiek daug sąsajų vokaliniam ugdyme yra tarp kompetencijų ir gebėjimų lavinimo ir asmens savivertės. Todėl galime daryti prielaidą, kad tinkamai organizuotas neformalusis vokalinis ugdymas turi plačias galimybes paauglio savivertės didinimui. O tinkamai organizuoti ugdymą gali tik tinkamai pasirengęs mokytojas.

Apibendrinant galima teigti, kad sėkmės faktorius ugdyme turi didelės įtakos paauglių savivertės, savigarbos didinimui, motyvuotai veiklai, asmeninių kompetencijų lavinimui. Neformalusis muzikinis (vokalinis) ugdymas darniai įsilieja į Lietuvos švietimo sistemą, bendrąjį ugdymą. Neformaliaja vokaline veikla ugdomos tarpkultūrinė, dalykinė, bendroji kompetencijos prisideda prie paauglio asmenybės formavimosi. Be to, akivaizdžiai išryškėja savivertės ir asmeninės kompetencijos lavinimas koncertinės veiklos metu.

2.5. Pedago vaidmuo neformaliajame muzikiniame ugdyme

Ugdymo procese neišvengiamai dalyvauja ne tik mokinys, bet ir mokytojas. „Mokytojas neturi nieko – tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas“ (Jovaiša, 1995, p. 30).

Apie mokytojo vaidmenį ugdymo procese daug rašė B. Bitinas (2000), V. Rajeckas (2004), E. Marcelionienė (2003) ir kt. Apie pedagoginį pašaukimą ir jo ugdymą, svarbą, reikšmę

plačiai rašė L. Jovaiša (2011), Z. Rinkevičius (1998), E. Balčytis (2002), V. Matonis (2003) ir kiti.

Šiandieniniame pasaulyje esant tokiam intensyviam gyvenimo tempui, šiuolaikiniai vaikai ir jaunimas greitai keičia savo nuomonę, kinta jų poreikiai, norai, gyvenimo vertybės įgauna kitas prasmes, jos kitaip matuojamos šiuolaikinio žmogaus akimis. Todėl tradicinis muzikinis ugdymas, kuris dar gyvuoja muzikos mokyklose, nepriimtinas, nemielas tiems, kas nesiekia profesionalaus atlikėjo kelio. Tyrimai ir mokslininkų pastebėjimai rodo nepatraukliąsias tokio neformaliojo muzikinio ugdymo puses:

- Repertuaro sudėtingumas ir nepatrauklumas (Gabnytė 2011b), (Ignatonis 2010 a, 2010 b)
- Muzikos atlikimas tapatinamas su atlikimo įgūdžių formavimu (Reimer 2000)
- Ugdytinio pažangos ir pasiekimų vertinimas arba formalusis vertinimas, kuriuo naudojamos šiuolaikinės muzikos mokyklose – pedagogams atstoja mokinių drausminimo įrankį (Kriščiūnaitė ir kt. 2011)
- Siūlomų ugdymo programų turinys labiau palankus muziko profesionalo rengimui (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, Čiužas 2011)
- Pedagogų negebėjimas (nepasirengimas) padėti atlikėjui įveikti scenos baimę (Dubosaitė 2009)
- Retas galimybes ugdytiniais pasirodyti scenoje (Balčiūnas 2012)
- Retai organizuojamas ar išvis neorganizuojamas šeimyninis bendradarbiavimas, tėvai neįtraukiami į ugdymo procesą, neskatinami kartu dalyvauti koncertinėje veikloje

A. Kriščiūnaitės ir kt. atliktas tyrimas (2011) muzikos mokyklose atskleidė, jog vertinimas dažnai yra ne tik mokinio pasiekimų rodiklis, bet greičiau pedagogo sėkmė ir asmeninis indėlis į ugdymo procesą ar netgi profesionalumas. A. Piličiauskas (2003) tokį muzikinį ugdymą vadina nepuoselėjančiu meilės muzikai ir muzikavimui ir netgi įvardija kaip pavojingą.

Žmogus nori augti, gyventi, tobulėti dvasiškai su muzika, pajusti malonumą tiesiog dainuodamas, galimai netgi vokaline raiška pajusti muzikos, muzikavimo terapinį poveikį. Matome, kad steigiasi suaugusių mėgėjiški vokaliniai, šokių, muzikavimo, teatriniai, vaizduojamojo meno kolektyvai, grupės, kur suaugę žmonės, turintys su menu mažai susijusias profesijas arba kitų meno sričių darbuotojai renkasi tam, kad meninėje veikloje atranda galimybę poilsiui, savo kūrybinių galių sužadimui, „sielos atgaivai“... Ar ne laikas muzikavimui, muzikiniam ugdymui gražinti hedonistinę prasmę, kur menas teikia džiaugsmą, egzistuoja tarsi natūrali žmogaus būties būseną? Turėtumėme muziką priartinti prie žmogaus, o žmogų prie muzikos, visas išgales sutelkti tam, kad kuo didesnę visuomenės dalį, ypač jaunąją kartą įtraukti į

meninio ugdymo(si) procesą. Kad šiame procese žmogus atrastų muzikavimo, dainavimo prasmę, kaip džiaugsmą dalyvauti pačiame procese, patirti kuo didesnę malonumą, nebijodamas suklysti, būti prastai įvertintam. Su nuolatiniu sėkmės patyrimo efektu kelti asmens savivertę, savigarbą, tuo pačiu lavinti jo kompetencijas, netgi mažinti socialinę atskirtį.

Džiugu, kad į šias problemas tinkamai reaguoja mokslo institucijos, rengia naujas būsimų muzikos mokytojų programas, derančias su nauja ugdymo paradigma. Tačiau tai dar labai jaunas procesas, kuris užtruks, kol naujos kartos mokytojas su šiuolaikiniu požiūriu, atitinkantis laikmečio padiktuotus pedagoginius standartus, su išlavintom tomis pačiomis kompetencijomis, kurias siekia lavinti ir pedagoginio-ugdomojo proceso metu, tik jas plėtojantis kur kas giliau ir sąmoningai nei jo mokiniai, gebantis orientuotis ugdytinio socialinėje erdvėje, ims dominuoti ugdymo procesuose. Bendrojo lavinimo mokyklose, kur neformaliojo ugdymo veiklas organizuoja tie patys formaliojo ugdymo mokytojai, muzikos, meno mokyklose dar vis jaučiamas mokytojų požiūrio ir efektyvių veiksmų sąstingis. V. Matonis (2000) pastebėjo, kad neretai muzikos mokytojai, turintys ryškesnių muzikanto gebėjimų, renkasi muzikos atlikėjo kelią ir apleidžia pedagoginę veiklą. O pedagoginėje aplinkoje galime stebėti ir tokį reiškinį, kai atlikėjai profesionalai pradeda ugdomąją veiklą pagal neformaliojo vaikų švietimo programas, tačiau neturėdami jokio pedagoginio pasirengimo. Neabejotina, kad jų sceninė, atlikėjo patirtis gali suteikti ugdytiniais daug žinių šitoje srityje, tačiau kaip tinkamai organizuoti patį ugdymo procesą neturint specialiųjų profesinių, pedagoginių bei psichologinių žinių gali būti labai sudėtinga, ugdymo kokybė gali kelti abejonių, o kartais netgi atnešti daugiau žalos nei naudos. Juk pedagogo profesija yra labai atsakinga, susijusi su jauno žmogaus asmenybės formavimu(si), jo vidinio pasaulio turtinimu, be to turi įtakos moksleivio profesinio kelio pasirinkimui ir net tolimesniam žmogaus gyvenimui.

Tad kokie iššūkiai laukia neformaliojo švietimo muzikos mokytojo? Neformaliojo ugdymo įstaigų pasiūla didelė. Dainavimo mokytis galima įvairiose muzikinėse studijose, būreliuose, dideliuose ir mažuose vokaliniuose kolektyvuose ir pan. Dėl susidariusios ekonominės situacijos, konkuruojančios visuomenės šie subjektai priversti nuolat kovoti dėl išlikimo. Finansavimo, mokinio krepšelio sistema nėra iki galo sureguliuota, dėl šios priežasties mokytojai neretai iš kolegų ir partnerių tampa konkurentais ir varžovais. Pedagogas turi būti ypač ryški, charizmatiška asmenybė, labai kūrybiškai orientuotis informacinių technologijų pagalba sparčiai plintančiame informacijos sraute, gilinti ir plėsti kultūrinius interesus. Plačių kultūrinių interesų pedagogai greičiau suranda ir savo darbe pritaiko šiuolaikines pedagogines ir kultūrinės naujoves, taiko integruotą mokymą. Mokiniai tokius pedagogus pastebi, išskiria, tai stiprina šių mokytojų autoritetą. Mokytojas, turintis platų kultūrinį akiratį, imponuoja šiuolaikiškai mąstančiam jaunimui, teikia papildomų šio mokytojo dėstomo dalyko mokymosi

motyvacijų. Toks mokytojas savo asmeniniu pavyzdžiu patvirtina mokymosi visą gyvenimą privalumus ir kuria tarp besimokančio jaunimo aktyvios, pilietiškai ir patriotiškai angažuotos asmenybės įvaidį. Kultūrinis mokytojo aktyvumas ir akiračio platumas yra ne mažiau būtini nei profesinė, dalykinė patirtis ir žinios.

Neforamaliojo švietimo veikloje paaugliai dalyvauja savo noru, patys renkasi jiems patinkančias veiklas, atitinkančias jų poreikius. Paauglystėje vyksta intensyvus savęs ieškojimas, savo vidinių galių radimas, įsisąmoninimas, atskleidimas įvairia raiška ir būdais. Todėl moksleiviai gali bet kada nuspręsti mesti vieną veiklą ir susirasti kitų. Dažniausiai vokalinį ugdymą pasirinkę paaugliai turi didelį pomėgį dainuoti, tęsia jau anksčiau pamėgtą ir pradėtą veiklą. Bet pasitaiko ir tik paauglystėje išdrįsusių ieškoti saviraiškos galimybių sceninio meno veikloje. Tokiu būdu mokymo(si) procese dalyvauja skirtingų gebėjimų, pasirengimo, motyvacijos, siekių ir savivertės lygio ugdytiniai. Neforamaliojo švietimo vokalinio ugdymo mokytojo, būrelio ar muzikinio kolektyvo vadovo užduotis atpažinti ir įvertinti tai, surasti tinkamus būdus ir metodus, kad ugdymas būtų patrauklus ir prieinamas kiekvienam panorusiam jame dalyvauti. Tyrimais (Ruškus ir kt., 2009) atskleista Lietuvos moksleivių nuomonė, kad neforamaliojo ugdymo užsiėmimuose sunku silpnesniesiems, mažiau gabiems.

Vokaliniam ugdyme labai svarbus repertuaro parinkimas. Viena vertus, mokytojui jaučia pareigą perteikti tikrąsias meno vertybes, tautinį kultūrinį paveldą, padėti atrasti didžiųjų muzikų palikimą. Kita vertus, mokiniai skatinami rodyti iniciatyvas pasirenkant repertuarą. Apie šią dilemą daug rašė E. Balčytis (2002), Z. Rinkevičius (2002), V. Matonis (2000), Mačikėnas (1981) ir kt.

Bet negalime tikėtis, kad moksleiviai bus abejingi muzikai, kuri nuolat skamba jų kasdieniniame gyvenime, šeimos, draugų rate. Ir ar verta. Žinoma, galima kritikuoti visą popkultūrą, tačiau galbūt prasmingiau būtų išvelgti ir pasinaudoti jos teigiamomis savybėmis nei nuolatos ją neigti. Etno muzika ar didžiųjų autorių kūriniai patikrinti laiko, keliavę istorijos laikmečiais ir išsaugoję savo vertingumą iki šių dienų neabejotinai yra veiksmingiausi asmenybės dvasiniam tobulėjimui, tautiniam tapatumui. Tačiau tokią muziką reikia suprasti, suvokti jos filosofines prasmes, ją pamėgti, kad pajustumė jos veiksmingumą. O tai tikrai nelengva vaikams ar jaunimui, neturintiems atitinkamų muzikinių žinių, emocijų, gyvenimiškos patirties. Gal šiame sudėtingame ugdymo paradigmos kaitos etape svarbiausia neatstumti, neatgrasyti vaiko nuo muzikos, pomėgio bei noro dainuoti. Kas gali teigti, kad pavyzdžiui, A. Bočeli ar S. Braitman atliekami kūriniai nesuvirpina širdies stygų, nesujaudina klausytojų, ar yra nieko verti ir neformuoja tinkamai muzikinio skonio, neugdo emocinio ir muzikinio intelekto. Vis dažniau kalbama apie būtinybę paprastinti repertuarą, atkreipti dėmesį į ugdytinių pageidavimus, dažniau į programas įtraukti populiariosios muzikos kūrinių. Žinoma, pedagogo

užduotis parinkti repertuarą, kuris puoselėtų paauglių vokalinę kultūrą, būtų šiuolaikiškas, nenuobodus patiems atlikėjams ir žiūrovams, atitiktų mokinių amžių bei tausotų jų balsus, siekti, kad paaugliai kuo ilgiau dainuotų lietuvių autorių ar bent jau dainas lietuvių kalba. Ar kas paneigs, kad V. Kernagio, G. Storpīrščio ar kitų lietuvių autorių, bardų baladės, dainuojamoji poezija turi savo vertę ir gali paauglius ugdyti dvasiškai, tuo pačiu išsaugant ir šiuolaikinių lietuvių poetų kūrybą. O A. Mamontovo ar M. Mikutavičiaus dainos, kurių tekstai prasmingi, akcentuojantys meilę ir pagarbą Lietuvai, savo tautai, mamai, kupini vidinių žmogaus apmąstymų, giliausių jausmų ir parodantys jaunam klausytojui, kad tuos jausmus galima išreikšti muzika, daina.

Apie dažnai kritikuojamą popmuzikos kultūrą ir repertuarą daug pedagoginių įžvalgų pateikia A. Rauduvaitė (2005, 2008, 2012, 2014) „<...> jei santykis su populiariąja muzika mokiniui teikia teigiamų emocijų patirties, reikia sudaryti sąlygas, kad jos inspiruojami išgyvenimai padėtų įsisąmoninti pozityvias elgesio normas, vertybes“ (Rauduvaitė, 2012, p.62).

„<...>plėtoti muzikinius gebėjimus, rengti mokinių gyvenimui padedant jam populiariosios muzikos išgyvenimų patirtimi suvokti adekvačias situacijas bei surasti erdvę savo raiškos nišai“ (Rauduvaitė, 2012, p. 65). Reikia sutikti, kad paprasti ir aiškūs popmuzikos vokalinių kūrinių tekstai dažnai ir yra galimybė paaugliui aiškiai suvokti apie ką dainuojama, atpažinti savyje tas apdainuotas emocijas būsenas, jausmus ir lengviau išmokti, pasitelkus sceninės raiškos priemones, perteikti tai klausytojui koncerto metu.

Kaip teigia A. Rauduvaitė (2012), muzikinė kultūra yra besikeičiančios visuomenės socialinis-ekonominis atspindys. Tai neužgožia populiariosios muzikos esmės – ji kelia teigiamus išgyvenimus, teikia malonumą, todėl jos populiarumas nemažėja. Atsižvelgus į paauglių muzikinius interesus galima labiau išvelgti, kas lemia sėkmingą muzikinio ugdymo organizavimą.

Lietuvos kultūros ministras taip pat teigiamai vertina popmuzikos daromą įtaką vertybių puoselėjimui: „<...>vertindamas visą popmuzikos kontekstą, norėčiau pabrėžti jo įtaką kultūros vertybių plėtojimo prasme sklaidai. Lietuvių estrada turtinga atlikėjų, kurie savo kūryboje akcentuoja ne tik asmenines vertybes, kaip antai santykius tarp žmonių, draugystę, meilę, bet atspindi ir Lietuvos kultūrai svarbius visuotinius įvykius – tautos laisvę, kultūrinę savimonę, nacionalinį lietuvių savitumą“ (Birutis, 2014, psl. 21). Įdomi kultūros ministro Š. Biručio mintis (2014), kad greta popmuzikos, popkultūros kūrėjų ugdymo reikėtų imtis ir klausytojo, vartotojo ugdymo. Anot, Š. Biručio, Kultūros ministerijos užsakymu atliktas tyrimas (2014) atskleidė, kad net ketvirtadalis Lietuvos gyventojų nesidomi jokia kultūrine veikla. Apie tai verta pamąstyti ir ugdymo įstaigoms. Ypač meno dalykų mokytojams. Ar deklaruojami gražūs švietimo tikslai apie kultūringą, išprususią asmenybę atsispindi realybėje.

Be to, negalime pamiršti, kad dabartiniai paaugliai yra taip vadinamos Z-kartos (Targamadzė, 2014), kurie nors ir yra rezultato siekėjai, jiems tai turi pavykti greit, neįdedant daug pastangų.

Taigi, kad neformalioji vokalinė raiška šiuolaikiniams paaugliams liktų patraukli, reiktų pedagoginį procesą pradėti nuo paprastesnių dalykų, neužpuolant ugdytinio sudėtingais kūriniais, reikalaujančiais išlavintų vokaliųjų įgūdžių. Pradėję nuo lengvesnių dainų, palaipsniui pereidami prie sudėtingų, dažniau patirsime sėkmę, stipriau motyvuosime paauglį neapleisti dainavimo. Tikėtina, kad taip mokytojas galės pasiekti aukštųjų pedagoginių tikslų – išugdyti iniciatyvią, savimi pasitikinčią, su aukšta savigarba, motyvuotą, socialiai brandžią asmenybę.

Akivaizdu, kad dalyvaudamas neformaliajame muzikiniame ugdyme paauglys turi galimybę tenkinti aptartus – socialinius, pagarbos ir saviraiškos poreikius. Neformaliajame vokaliniam ugdyme socialinių poreikių tenkinimas pasireiškia per galimybę dalyvauti grupinėje veikloje, bendrauti su žmonėmis, artimais savo pomėgiais, kartu išgyventi kūrybinius ieškojimus, patirti aukščiausias emocijas koncertinėje veikloje. Šie išgyvenimai paauglius suartina, stiprina jų ryšius. Pagarbos poreikio tenkinimas neformaliajame muzikiniame ugdyme ypatingai pastebimas koncertinėje veikloje. O saviraiškos poreikio tenkinimas – vienas iš neformaliojo muzikinio ugdymo tikslų. Dalyvavimas neformaliajame muzikiniame ugdyme, koncertinėje veikloje per poreikių tenkinimą skatina paauglį motyvuotai veiklai, lavina jo asmeninę kompetenciją ir stiprina savivertę, padeda tapti visaverte asmenybe. Galima netgi daryti prielaidą, jog tai turi įtakos paauglio profesinio kelio pasirinkimui ir, įgijus lyderio savybių, teigiamą savivertę bei stipriai išreikštus asmeninės kompetencijos bruožus, lemiamas sėkmingas tolimesnis asmens gyvenimas.

3. PAAUGLIŲ ASMENINĖS KOMPETENCIJOS IR SAVIVERTĖS UGDYMO NEFORMALIAJĄ MUZIKINE-KONCERTINE VEIKLA GALIMYBIŲ TYRIMAS

Siekiant ištirti, ar koncertinė veikla neformaliajame muzikiniame ugdyme lavina paauglių asmeninę kompetenciją ir savivertę, buvo atliktas mokslinis tyrimas.

Organizuojant tyrimą, siekta išsiaiškinti, ar neformaliojo muzikinio ugdymo vienas iš būdų – koncertinė veikla – ugdo paauglių asmeninę kompetenciją ir savivertę. Siekiant tai ištirti buvo naudojami kiekybiniai ir kokybiniai metodai:

- Paauglių, dalyvaujančių neformaliojo vaikų švietimo muzikinėje veikloje, anketinė apklausa (1 priedas);
- Neformaliojo vaikų švietimo muzikos pedagogų anketinė apklausa (2 priedas);
- Jau nebedalyvaujančių neformaliojoje muzikinėje veikloje asmenų atviro tipo anketinė apklausa (3 priedas)

Kaip teigia K. Kardelis (2002), metodologija – pažinimo procesas. Metodas – tai duomenų rinkimo būdas, grįstas interpretacijomis, paaiškinimais bei prognozių baze. Išskiriami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai, kurie skiriasi ne pagal juose taikomus tyrimo metodus, bet pagal tyrimo planavimą. Autorius teigia, kad mokslo metodologinėje literatūroje kokybiniai tyrimai apima ilgalaikį objekto tyrimą, kurio tikslas – suprasti asmenį, jo elgesį ir jautimus bei fizinės, socialinės ir psichologinės aplinkos poveikį jam. K. Kardelis (2002) tvirtina, kad kokybiniai tyrimai, būdami nepriklausomi nuo hipotezių, yra lankstūs bei holistiški. Jiems taip pat netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai. Jų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai tiriamųjų parinkimo būdai, o tyrimo duomenų apibendrinimas, mokslinis samprotavimas. R. Tidikis (2003) teigia, kad moksliniame samprotavime ypatingą vaidmenį vaidina indukcija, žinias siejanti su patirtimi, ir gautų duomenų apibendrinimo meistriškumas.

Šio magistro darbo teorinėje dalyje buvo atskleista, kad paauglystės laikotarpiu, vykstant sparčiai asmenybės raidai, didelę įtaką asmenybės formavimuisi daro tinkamas kompetencijų ugdymas bei teigiama savivertė, o neformaliojo muzikinio ugdymo raiška sudaro tam galimybes. Tyrimui buvo pasirinkta Šiaulių moksleivių namų vaikų muzikos studijos „En-den-du“ – šio magistro darbo autorės pedagoginio darbo vieta. Šiaulių moksleivių namų vaikų muzikos studija „En-den-du“ – tai visuomeninė organizacija, vienijanti vaikus ir jaunimą, besidominčius scenine kultūra, siekiančius saviraiškos ir savirealizacijos per meninę, muzikinę veiklą. Studija „En-den-du“ yra neformaliojo vaikų švietimo principais ir metodais veikianti muzikinio ugdymo studija.

Studiją lanko 60 vaikų nuo 3 iki 19 metų. Vaikai suburti į grupes pagal amžių, gebėjimus ir pažangą. Didžiąją studijos ugdytinių dalį sudaro ikimokyklinio amžiaus vaikai (25), studiją lankantys 1-3 metus, ir pradinių klasių moksleiviai (15), lankantys 2-6 metus. Tyrime dalyvavo šios studijos vyriausioji grupė, kurią lanko paaugliai 13 – 19 metų amžiaus.

Šio magistro darbo autorė muzikos studijai „En-den-du“ vadovauja ir dirba muzikos pedagoge 20 metų, todėl buvo galimybė išsamiai atlikti kokybinį tyrimą: atlikti apklausą, nuolat stebėti studijos ugdytinius, taip sukaupiant daugiau informacijos tyrimo analizei bei apibendrinimui.

Tikėtasi, jog atlikto tyrimo rezultatuose atsispindės ir kitoms neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigoms būdingi paauglių kompetencijų ugdymo(si) ypatumai.

Vaikų muzikos studija „En-den-du“ vykdo ir vaikų bei jaunimo laisvalaikio organizavimo funkciją. Tai renginių (koncertų, festivalių, konkursų), projektų ir koncertinių kelionių organizavimas bei dalyvavimas juose. Vienas didžiausių studijos organizuojamų renginių – tai Baltijos šalių vaikų ir jaunimo populiariosios muzikos atlikėjų konkursas „Dainuok, žiemužele“, kuris vyksta jau 10 metų. Siekiant sužinoti muzikos pedagogų požiūrį į asmeninės kompetencijos bei savivertės ugdymą koncertine veikla galimybės buvo atlikta anketinė apklausa muzikos mokytojų, dalyvavusių su savo ugdytiniais konkurse „Dainuok, žiemužele“.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti paauglių požiūrį į asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymo galimybes dalyvaujant neformaliojo muzikinio ugdymo bei koncertinėje veikloje.
- Išanalizuoti neformaliojo muzikinio ugdymo pedagogų požiūrį į paauglių asmeninės kompetencijos ir savivertės ugdymo galimybes dalyvaujant neformaliojo muzikinio ugdymo bei koncertinėje veikloje.

Tyrimas buvo atliekamas etapais:

Pirmas etapas. 2014 m. lapkričio mėnesį atlikta vaikų muzikos studijos „En-den-du“ vyriausios ugdytinių grupės anketinė apklausa.

Antras etapas. 2015 m. sausio mėnesį atlikta muzikos pedagogų, dalyvavusių konkurse „Dainuok, žiemužele“ anketinė apklausa. Apklausoje mokytojai dalyvavo nuotoliniu būdu, klausimynas buvo įkeltas į svetainę www.apklausa.lt, nes konkurse dalyvavo pedagogai iš įvairių Lietuvos miestų.

Trečias etapas. 2015 m. kovo mėnesį atlikta papildoma vyriausios ugdytinių grupės ir anksčiau studiją „En-den-du“ lankusių mokinių atviro tipo klausimų

anketinė apklausa, siekiant sužinoti dabartinių ir jau baigusiujų studijos ugdytinių požiūrį į lyderystę, kokiomis lyderio savybėmis jie pasižymi bei kokią reikšmę tai turi jų gyvenimui.

Ketvirtas etapas. 2015 m. vasario – balandžio mėnesiais rengiamas rezultatų aprašymas, hipotezės ir išvadų patvirtinimas.

Anketų klausimai sudaryti atsižvelgiant į kiekvienos respondentų grupės ypatumus:

Moksleivių anketa: 1) anketos pildymo instrukcija, kurioje apibūdintas tyrimo tikslas bei paminėtas apklausos anonimiškumas; 2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas (lytis, amžius, studijos lankymo trukmė); 3) 3 diagnostiniai teiginių blokai.

Pedagogų anketa: 1) anketos pildymo instrukcija, kurioje apibūdintas tyrimo tikslas, paminėtas apklausos prasmingumas ugdymo proceso kokybės gerinimui bei pabrėžtas apklausos anonimiškumas; 2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas (lytis, amžius, pedagoginio darbo stažas, kvalifikacinė kategorija, geografinė vietovė, pagal kokią (formaliojo ar neformaliojo) ugdymo programą dirbama, kokio amžiaus tarpsnio jų ugdytiniai, dirbama su solistu ar ansambliu); 3) 6 diagnostiniai teiginių blokai.

Klausimynuose pateikti atitinkamai 96 ir 105 teiginiai/klausimai su nominalių skalių atsakymų formatu ir Likert'o metodika, kai skalę sudaro teiginių rinkiniai su 5 galimų vertinimų formatu ir vidurine „neutralia“ kategorija.

Statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programa. Šios programos pagalba kintamųjų įtaka respondentų atsakymams bei priklausomumo ryšiai tarp jų buvo skaičiuojami *Pearson'o* koreliacijos koeficientu (reikšmingumo lygmuo $p \leq 0,05$). Paveikslai sudaryti Microsoft Windows Exel programa.

Klausimynų struktūra ir diagnostinių blokų pasiskirstymo lentelės pateikiamos 1 ir 2 prieduose.

3.1. Tyrimo imties charakteristika

Diagnostiniame tyrime dalyvavo 20 Šiaulių moksleivių namų vaikų muzikos studijos „En-den-du“ vyriausiųjų grupės ugdytinių – 13-19 metų amžiaus paaugliai bei konkurso „Dainuok, žiemužele“ dalyvių muzikos mokytojai.

Apklausoje dalyvavę studijos „En-den-du“ ugdytinių demografiniai duomenys pasiskirstė taip (žr. 3 lentelę):

3 lentelė

Studijos ugdytinių demografiniai duomenys (lytis ir amžius) (N = 20)

	Lytis	Amžius							Respondentų skaičius
		13 metų	14 metų	15 metų	16 metų	17 metų	18 metų	19 metų	
1.	Merginos	1	4	2	4	3	2	2	18
2.	Vaikinai	0	0	0	0	2	0	0	2

Analizuojant tyrimo duomenis respondentų lyties aspektu nustatyta, jog šią grupę lanko ir tyrime dalyvavo 18 merginų (90 proc.), o vaikinai tik 2 (10 proc.). Šie rezultatai atspindi ir J. Ruškaus ir kt. (2009) atlikto Lietuvos neformaliojo švietimo tyrimo gautus rezultatus, jog neformaliąją muzikinę veiklą renkasi 84 proc. merginų ir 16 proc. vaikinų.

Respondentai studijos veikloje dalyvauja skirtingą laiką (žr. 4 lentelę). Dalis atėjo dar pradinėse klasėse, kita dalis studijoje dainuoti pradėjo ne taip seniai. Tad nustatyta, kad 4 ugdytiniai studiją pradėjo lankyti tik pirmus mokslo metus, 2 ugdytiniai lanko 3 metus, po 3 ugdytinius – 4 ir 6 metus, 1 lanko 7 metus, 6 ugdytiniai studijos veikloje dalyvauja 10 metų ir 1 moksleivis studiją lanko 13 metų.

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal „En-den-du“ studijos lankymo trukmę (N = 20)

Lankymo trukmė	Respondentų skaičius	Procentai
1 metai	4	20%
3 metai	2	10 %
4 metai	3	15%
6 metai	3	15%
7 metai	1	5%
10 metų	6	30%
13 metų	1	5 %
Iš viso	20	100 %

Analizuojant 4 lentelės duomenis matome, kad didžioji dalis ugdytinių studiją lanko ilgą laiką, todėl galime manyti, jog šioje neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigoje ugdytiniai patenkina saviraiškos poreikius, užsiima mėgiama veikla.

Muzikos mokytojų požiūrio tyrime dalyvavo 20 muzikos mokytojų iš skirtingų Lietuvos vietovių: Šiaulių (9), Kauno (4), Vilniaus (2), Klaipėdos (1), Telšių (2), Utenos (1), Panevėžio (1) apskrities (žr. 2 priedą). Visos anketos užpildytos mokytojų moterų, tyrime nedalyvavo nė vienas vyras. Demografinių klausimų bloke dar buvo klausimai apie respondentų amžių, stažą, kvalifikaciją. Mokytojų amžius labai įvairus: nuo 25 iki 53 metų. Jei amžių suskirstytumėm iki

40 ir nuo 41 metų, tai iki 40 metų buvo 4 mokytojai, virš 40 metų – 16 mokytojų, iš jų virš 50 metų – 3 mokytojai (žr. 2 priedą).

5 lentelėje pateikti duomenys apie pedagoginio darbo stažą bei pedagoginę kvalifikaciją.

5 lentelė

Mokytojų demografiniai duomenys pagal stažą ir kvalifikaciją (N = 20)

Stażas (metais)	Kvalifikacija			
	Mokytojas	Vyr. mokytojas	Mokytojas metodininkas	Ekspertas
2 – 5 (2 mokyto.)	2	–	–	–
6-10 (1 mokyto.)	1	–	–	–
11-15 (4 mokyto.)	–	2	2	–
16-20 (4 mokyto.)	–	–	4	–
21-25 (3 mokyto.)	1	–	2	–
26-30 (6 mokyto.)	2	–	4	–

Kaip matome mokytojų, turinčių iki 10 metų darbo stažą, jokių kitų kvalifikacinių kategorijų nėra, tik mokytojai, o turinčių 11-15 metų darbo stažą kvalifikacinės kategorijos pasiskirstė vienodai – 2 vyr. mokytojai ir 2 mokytojai metodininkai. Turintys 16-20 metų darbo stažą tik mokytojai metodininkai 4; 21-25 metų stažą 1 mokytojas ir 2 mokytojai metodininkai, ir 26-30 metų stažą 2 mokytojai ir 4 metodininkai. Kaip matome, mažiausią stažą turinčių yra žemiausios kategorijos, su amžiumi kategorija kyla. Įdomu tai, kad didžiausią stažą turinčių mokytojų yra ir žemiausios kategorijos, ir mokytojų metodininkų. Mokytojų metodininkų tyrime dalyvavo 12, tad galima spėti, kad šie mokytojai sėkmingai su ugdytiniais dalyvauja konkursuose, tad jų pedagoginiai rodikliai yra aukšti ir todėl šie pedagogai turi aukštesnę kategoriją. Tačiau nėra nė vieno mokytojo eksperto.

Toliau muzikos mokytojų buvo paklausta, pagal kokią ugdymo programą jie dirba: formaliojo ugdymo, neformaliojo ugdymo ar pagal abi. Atsakymai pasiskirstė taip: tik pagal formaliojo 2, tik neformaliojo 12, pagal abi programas 6. Dar buvo klausama kokio amžiaus yra jų ugdytiniai (žr. 6 lentelę):

6 lentelė

Mokytojų demografiniai duomenys, kokio amžiaus jų ugdytiniai (N = 20)

Ugdytiniai	Mokytojai
Ikimokyklinukai	14
Pradinių klasių	16

Pagrindinio ugdymo klasių	16
Gimnazijos klasių	12

Iš pateiktos lentelės duomenų galime manyti, kad su paaugliais dirba 12-16 muzikos mokytojų. Respondentų dar buvo paklausta, ar jie dirba su ansambliu, ar su solistu, ar su abiem kategorijom. Jų atsakymai buvo tokie: tik su solistu 1, tik su ansambliu 5, su abiem 14 mokytojų.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Paauglių požiūrio tyrimas

Pirmasis diagnostinis blokas sudarytas iš 24 teiginių, siekiant išsiaiškinti paauglių požiūrį į dalyvavimą studijos „En-den-du“ veikloje, į dainavimą, bendravimą ir bendradarbiavimą su grupės draugais. Čia (žr. 7 lentelę) pateikti, autorės nuomone, svarbiausi teiginiai ir jų rezultatai, parodantys paauglių požiūrį į veiklą repeticijose.

7 lentelė

Paauglių požiūris į dalyvavimą studijos veikloje (N = 20)

Teiginys	Pritaria	Neturi nuomonės	Nepritaria
Dainavimas mano didžiausias pomėgis	18 (90 %)	2 (10%)	–
Dainuodamas atsipalaiduoj	18 (90%)	1 (5 %)	1 (5 %)
Pastebėjau, kad repeticijoje pakyla nuotaika	18 (90%)	2 (10%)	–
Labiausiai patinka repeticijos, kai rengiamės koncertams	14 (70%)	6 (30%)	–
Ateityje planuoju rinktis profesiją, susijusią su muzika, scena	6 (30%)	6 (30%)	8 (40%)
Man lengva dainuoti grupėje keliais balsais	18 (90%)	1 (5 %)	1 (5 %)
Labiausiai patinka lengvos dainos, kur nesudėtingos vokalinės partijos	1 (5%)	6 (30%)	13 (65%)
Dainuodamas tobulinu užsienio kalbų žinias	18 (90%)	–	2 (10%)
Man patinka naujos dainos mokymosi etapas, kai reikia įsigilinti į tekstą, jį aiškintis, interpretuoti	16 (80%)	1 (5%)	3 (15%)
Patinka mokytis <i>pop</i> dainas	19 (95%)	1 (5%)	–
Man malonu dainuoti lietuvių liaudies dainas	6 (30%)	7 (35%)	7 (35%)
Labiausiai patinka dainuoti lietuvių kalba	7 (35%)	7 (35%)	6 (30%)

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad 18 apklaustųjų sutiko, jog dainavimas – didžiausias jų pomėgis, kad dainuojant jie atsipalaiduoja ir kad repeticijose jiems pakyla nuotaika. Tad galima manyti, kad paaugliai dalyvauja jiems patinkančioje veikloje, jie

prasmingai leidžia laisvalaikį, tenkina saviraiškos poreikius, jiems tinka studijos ugdymo programa. Paaugliai mieliai renkasi pop stiliaus repertuarą (19), tačiau dainos lietuvių kalba (7) ar lietuvių liaudies dainos (6) patinka mažesniajai daliai apklaustųjų. Dainuodami nelietuviškai, jie išvelgia teigiamybę, jog taip jie tobulina užsienio kalbų žinias (18). Tokie apklausos duomenys patvirtina teorinėje dalyje aptartus repertuaro pasirinkimo ypatumus: kad paaugliai mieliau renkasi atlikti tą muziką, kuri skamba jų artimoje aplinkoje, kad populiarioji muzika paaugliams patraukli, nes joje jie lengviau atpažįsta perteikiamas nuotaikas, išgyvenimus. Jiems lengviau interpretuoti pop dainų tekstą, prasmę. Todėl 16 apklaustųjų mėgsta mokymosi etapą, kai gilinamasi ir interpretuojamas tekstas. Tai parodo, kad paauglystėje moksleiviams būdingi ieškojimai ir atradimai. Be to, galima manyti, kad ugdytiniais svarbu, apie ką jie dainuoja, kad jie sąmoningai rengiasi koncertiniams pasirodymams, kur dainuodami publikai stengsis perteikti dainos emociją, prasmę. Tačiau suteikta pirmenybė populiariosios muzikos repertuarui nerodo, jog studijos ugdytiniai mėgsta lengvą ir greitą rezultatą, kaip dažnai pasitaikanti tarp muzikų nuomonė, kur pop muzika sutapatinama su lengvu, paprastu, prastu repertuaru. Su anketoje pateiktu teiginiu, kad labiausiai patinka lengvos dainos, kur nesudėtingos vokalinės partijos, sutiko tik 1 respondentas ir 6 suabejojo. O teiginiui *Man lengva dainuoti keliais balsais* pritarė 18 atsakinėjusiųjų. Tai leidžia manyti, kad jų vokaliniai gebėjimai yra lavinami tinkamai ir jiems dainavimas keliais balsais nesudaro sunkumų.

Į teiginį, jog ateityje planuoja rinktis su muzika ar scena susijusį kelią teigiamai atsakė 6 respondentai, tiek pat jų abejoja ir 8 atsakė neigiamai. Galima daryti prielaidą, kad lankant dainavimo užsiėmimus ilgą laiką, pomėgis gali tapti profesiniu siekiu, bet gali būti, kad paauglys būtent dėl šios priežasties sąmoningai pasirinko neformaliojo muzikinio ugdymo įstaigą, nes ketina savo profesiją sieti su muzika ar scena.

Kita pirmojo klausimyno bloko klausimų grupė yra apie bendravimą tarp studijos narių. 8 lentelėje pateikiami teiginiai ir paauglių požiūris į studijos narių bendravimą, bendradarbiavimą.

8 lentelė

Paauglių požiūris į bendravimą su kitais studijos nariais (N = 20)

Teiginys	Pritaria	Neturi nuomonės	Nepritaria
Draugauju su visais mano grupės nariais	19 (95%)	1 (5%)	–
Su studijos draugais mus sieja bendras tikslas	16 (80%)	–	4 (20%)
Visada prisiderinu prie draugų poreikių	12 (60%)	7 (35%)	1 (5%)
Kritinėse situacijose su studijos draugais man visada pavyksta rasti kompromisą	18 (90%)	2 (10%)	–
Su grupės draugais bendraujame ir po repetijų	18 (90%)	–	2 (10%)

Į repeticijas einu tik todėl, kad galiu susitikti su draugais	1 (5%)	–	19 (95%)

Čia pateikti duomenys atskleidžia, kad grupės nariai yra draugiški vienas kito atžvilgiu. Su teiginiu, jog draugauja su visais grupės nariais, sutiko 19 apklaustųjų ir 1 abejoja. Tačiau nėra nė vieno, kuris būtų atsakęs neigiamai. Panašiai atsakymai pasiskirstė ir atsakant į teiginį *Su grupės draugais bendraujame ir po repeticijų*. Su šiuo teiginiu sutiko 18 respondentų, nesutiko 2. Tad galima manyti, kad studijoje paaugliai jaučiasi gerai, kad čia nėra patyčių problemos, studijos ugdytinių draugystė yra stipri ir juos sieja ne vien dalyvavimas repeticijose. Pedagoginėje psichologinėje literatūroje aptinkame nuomonę, kad paaugliams būdinga burtis į grupes, kur juos sieja bendras tikslas, kur jaučiasi suprasti, palaikomi, kur grupės nariai vertina jį kaip socialiai svarbią asmenybę (Žukauskienė, 2002). Bendraudami ir tenkindami savo socialinius poreikius paaugliai tampa socialiai atsakingi, tolerantiški, gebantys padėti ir suprasti šalia esančio kito žmogaus poreikius, prisitaikydami prie jų. Pasak M. Barkauskaitės (2001), daugelis mokslininkų neabejoja, kad paauglio asmenybė vystosi tik jam bendraujant, nuo to priklauso asmenybės pažiūros, kryptingumas, tikslai ir siekiai. Šie teoriniai teiginiai pasitvirtina tyrime dalyvavusių paauglių atsakymuose. Su teiginiu *„Kritinėse situacijose su studijos draugais man visada pavyksta rasti kompromisą“* sutiko 18 tiriamųjų ir tik 2 suabejojo, neigiamų atsakymų nebuvo. O su tuo, kad geba prisiderinti prie kitų grupės narių poreikių, sutiko 12 paauglių, 7 abejoja ir 1 atsakė neigiamai. Tai, kad paaugliai abejoja, gali reikšti, jog jie dar tik mokosi pažinti save ir aplinkinius, suvokti jų poreikius ir vertinti savo poelgius. Tai būdinga šiam amžiaus tarpsniui.

Nors juos ir sieja glaudūs draugiški santykiai, tačiau tyrime dalyvavusieji sutinka, jog į repeticijas ateina ne dėl draugų. Su teiginiu *Į repeticijas einu tik todėl, kad galiu susitikti su draugais* nesutiko 19 ir tik 1 atsakymas buvo teigiamas. Tikėtina, jog šios grupės paaugliai pasirinko prasmingai leisti laisvalaikį muzikinėje veikloje ne tik dėl socialinių poreikių, bet turėdami daugiau motyvų ir siektinų tikslų – realizuoti savo pomėgį dainuoti, lavinti muzikinius įgūdžius, prasmingai leisti laisvalaikį.

Apibendrinant šio bloko rezultatus galima teigti, kad dalyvaudami neformaliojo muzikinio ugdymo veikloje apklaustieji paaugliai tenkina saviraiškos poreikius, ugdo dalykinę kompetenciją, lavindami vokalinius įgūdžius bei muzikinius gebėjimus, kūrybiškumą interpretuojant kūrinius, tenkina poreikį bendrauti, burtis į grupes – taip sudaroma galimybė ugdyti(s) socialinę kompetenciją. Tai patvirtina teorinėje dalyje analizuotą mokslinę literatūrą. Tikėtina, kad adekvati situacija būdinga ir kitoms neformaliojo švietimo muzikinės veiklos organizacijoms – būreliams, klubams, meniniams kolektyvams.

Antrasis anketos klausimų blokas buvo skirtas ištirti tyrime dalyvaujančių paauglių požiūrį į koncertinę veiklą. Klausimynas sudarytas iš 27 teiginių, kuriuos šio darbo autorė sugrupavo pagal pobūdį. Taigi šiuo klausimų bloku siekta išsiaiškinti, kaip moksleiviai jaučiasi renginių metu, kokias emocijas kelia šis vokalinio ugdymo etapas, ką jie išgyvena dainuodami scenoje. Moksleivių nuomonė apie dalyvavimą koncertinėje veikloje pateikiama 9 lentelėje.

9 lentelė

Moksleivių požiūris į dalyvavimą koncertinėje veikloje (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Didžiuojuosi, kai sunkų darbą repeticijose vainikuoja koncertas	20 (100%)	–	–
Esu laimingas, kad galiu dalyvauti koncertinėje veikloje	20 (100%)	–	–
Sėkmingi pasirodymai konkursuose įkvepia mane tolimesniam darbui	20 (100%)	–	–
Po kiekvieno koncerto mane apima dar didesnis įkvėpimas koncertuoti	18 (90%)	2 (10%)	–
Didžiuojuosi, kad moku dainuoti, kad dalyvauju koncertuose	18 (90%)	2 (10%)	–
Labai mėgstu jausmą iškart po pasirodymo	19 (95%)	1 (5%)	–
Dalyvaudamas koncertinėje veikloje prisidedu prie savo miesto ir šalies garsinimo	15 (75%)	5 (25%)	–

Teorinėje šio darbo dalyje aptarta, jog vokaliniame ugdyme koncertinė veikla turi kelias funkcijas. Pirmiausia, ši veikla yra kaip galutinis rezultatas, apibendrinimas ilgo, kruopštaus, nuoseklaus ugdytinių darbo, atskleidžianti šio darbo sėkmes ir nesėkmes, parodanti ugdytinio galimybes, muzikinius gebėjimus, psichologinį pasirengimą, leidžia įvertinti įgytų kompetencijų lygį, artistišumą, vidines menines vizijas ir interpretacijas. Pateiktoje 10 lentelėje akivaizdžiai matome, kad studijos ugdytiniai teigiamai vertina dalyvavimą koncertuose. Jų atsakymai atspindi koncertinės veiklos apibūdinimą šio darbo teorinėje dalyje. Visi 20 respondentų sutinka su teiginiais *Didžiuojuosi, kai sunkų darbą repeticijose vainikuoja koncertas* ir *Esu laimingas, kad dalyvauju koncertinėje veikloje*. O tai, kad juos *Sėkmingi pasirodymai įkvepia tolimesniam darbui* (20) ir kad *Po kiekvieno koncerto apima dar didesnis įkvėpimas* (18), rodo, jog koncertuose patirtos teigiamos emocijos yra labai stiprios, jos motyvuoja tolimesnei muzikinei veiklai, skatina moksleivius ryžtingai siekti savo tikslo. Taip susiformuoja teigiami motyvai, skatinantys paauglius veikti, tobulėti. Tikėtina, kad ugdytiniai patenkinti savo veiklos rezultatais. Jie atpažįsta teigiamas emocijas, patiria pasitenkinimo jausmą, kurį išgyvena atlikėjas, koncertuodamas publikai: su teiginiu *Labai mėgstu jausmą iškart po pasirodymo* sutinka 19 tyrimo dalyvių. Dalyvavimas koncertinėje veikloje jiems suteikia pasididžiavimo jausmą – *Didžiuojuosi, kad moku dainuoti ir dalyvauju koncertinėje veikloje* (18). Pasak M.

Csikszentmihalyi bei U. Schiefele (žr. Matonis, 2000), nustatyta, kad tuomet, kai žmonėms labai patinka tai, ką jie daro, jie patiria tokią pakylėjimo būseną, kuriai būdingas didelis susikaupimas, atsidavimas, įsitraukimas. Ši būseną pavadinta pakilumo būseną. Patirtas malonumas scenoje motyvuoja dažniau dalyvauti renginiuose, taigi, kaupti sceninę patirtį.

Iš lentelėje pateiktų duomenų galime manyti, kad dalis šių paauglių jaučiasi pilietinės visuomenės dalimi, suvokia savo veiklos prasmingumą, sparčiai vyksta jų asmenybės raida – jie atranda savąjį *aš*, geba mąstyti globaliai. Tokią prielaidą galime daryti matydami, jog su teiginiu *Dalyvaudamas koncertinėje veikloje prisidedu prie savo miesto ir šalies garsinimo* sutinka 15 ugdytinių ir 5 abejoja, tačiau nesutinkančio nėra nė vieno. Galima daryti prielaidą, kad šitaip respondentai atsakė dėl savo amžiaus. Tikėtina, kad jaunesnio amžiaus paaugliai dar nežino savo pozicijos šiuo klausimu. Taigi, norisi pastebėti, kad moksleiviai apskritai dalyvavimą koncertinėje veikloje vertina teigiamai, nes lentelėje nėra neigiamų atsakymų.

Analizuojant šį klausimų bloką buvo įdomus moksleivių požiūris į galimai patiriamas neigiamas emocijas koncertinių pasirodymų metu. Tad iš šio bloko išskiriame reikšmingiausius teiginius, kurie galėtų tai atspindėti (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Paauglių požiūris į koncertuose patiriamus neigiamus išgyvenimus (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Pasirengimą konkursams visada lydi stresas, įtampa	10 (50%)	6 (30%)	4 (20%)
Koncertai atima daug sveikatos ir jėgų	7 (35%)	5 (25%)	4 (20%)
Prieš kiekvieną pasirodymą mane apima noras mesti dainavimą	1 (5%)	–	19 (95%)
Prieš koncertus nuolat stresuoju	9 (45%)	2 (10%)	9 (45%)
Man patinka dalyvauti festivaliuose, nes nesivaržoma dėl laimėjimų	11 (55%)	7 (35%)	2 (10%)

Tikėtina, kad atlikėjai, rengdamiesi konkursams, patiria jaudulį, įtampą. Tačiau, kaip matome, pusė respondentų sutinka, kad pasirengimą konkursams visada lydi stresas ir įtampa (10), dar mažiau pažymi, kad prieš koncertus nuolat stresuoja (9), o su teiginiu, jog *Koncertai atima daug sveikatos ir jėgų* sutinka dar mažiau respondentų (7). Analizuojant lentelės duomenis, galima manyti, kad stresas ir įtampa labiau lydi rengiantis dalyvauti konkursuose, nei tiesiog koncertuose, kuriuose nėra varžymosi, konkuravimo. Nes su teiginiu *Man patinka dalyvauti festivaliuose, nes nesivaržoma dėl laimėjimų* sutinka 11 respondentų, 7 abejoja ir tik 2 nesutinka. Kaip žinia, dalyvaujant konkursuose tenka didesnė atsakomybė, reikalingas didesnis susikaupimas, savo pasirodymu siekiama kuo aukštesnio įvertinimo, varžomasi su kitais dalyviais, tad tikėtina, kad paaugliai tuo metu gali jausti didesnę emocinę įtampą ir stresą. Kita vertus, pedagoginiame procese stebint šiuos tyrime dalyvavusius studijos dainininkus, susidaro įspūdis, kad kuo ilgesnė ugdytinio studijos lankymo trukmė, tuo didesnė jo sceninę patirtis, kuri

ir lemia jo išgyvenimus rengiantis koncertams ir konkursams. Tačiau iš lentelės matome, kokia bebūtų sceninė patirtis, koks bebūtų stiprus stresas ar įtampa, dainavimo nenorėtų atsisakyti beveik visi apklaustieji paaugliai. Jie į teiginį *Prieš kiekvieną pasirodymą apima noras mesti dainavimą* atsakė neigiamai (19). Galima manyti, kad tas 1 respondentas, kuris pasirinko teigiamą atsakymą, yra patyręs ypatingai jautrių, nemalonių išgyvenimų koncertuodamas arba jo koncertinė patirtis išties labai maža, tikėtina, kad jis studiją lanko pirmus metus.

Dar viena šio klausimyno bloke teiginių grupe siekiama atskleisti paauglių požiūrį į poreikį būti įvertintiems (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Paauglių požiūris į poreikį būti įvertintiems dalyvaujant koncertinėje veikloje (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Man gera girdėti žiūrovų aplođismentus	20 (100%)	–	–
Visada po konkurso atsižvelgiu į man išsakytas mokytojo, komisijos pastabas	19 (95%)	1 (5%)	–
Malonu, kai po koncerto teigiamai įvertina vadovė	20 (100%)	–	–
Mėgstu koncertuoti tėvams, draugams, pažįstamiems	12 (60%)	5 (25%)	3 (15%)

Kaip teigia A. H. Maslow (2006), paauglystėje ypatingą reikšmę asmenybės tapsmui įgyja socialiniai bei aukštesnieji poreikiai – pagarbos ir saviraiškos poreikiai. Pagarbos poreikis – tai poreikis būti gerbiamam, pripažintam, pastebėtam, kitokiam nei kiti. Analizuodami šio tyrimo dalyvių atsakymus randame, kad jiems visiems gera girdėti žiūrovų aplođismentus (20), būti įvertintiems vadovo (20). Tai patvirtina teorinėje dalyje aptartas koncertinei veiklai priskiriamas funkcijas. Koncertinė veikla – tai bendras mokytojų ir mokinių kūrybinis darbas. Tad suprantamas mokinių noras būti įvertintiems mokytojų. Be to pasirinktas teigiamas (19) atsakymo variantas į teiginį *Visada po konkurso atsižvelgiu į man išsakytas mokytojo, komisijos pastabas* rodo moksleivių sąmoningą siekį tobulinti savo įgūdžius. Daugiau nei pusė apklaustųjų teigiamai atsakė, kad jiems patinka pasirodyti tėvams, draugams. Tikėtina, kad jie jaučia šeimos, draugų palaikymą. 5 respondantai suabejojo, o 3 nesutiko su šiuo teiginiu. Galima spėti, jog tai taip pat susiję su maža scenine patirtimi, kai bijoma suklysti, nesmagu, jei tą pamatys artimiausi žmonės.

Tad iš aptartų šio klausimų bloko ugdytinių atsakymų galime daryti išvadą, kad nors pasirengimą koncertuose lydi stresas, patiriama įtampa, tačiau paaugliai yra laimingi dalyvaudami koncertuose, žiūrovų aplođismentai, teigiami vertinimai, sėkmingi pasirodymai scenoje įkvepia juos tolimesniam darbui. M. Csikszentmihalyi bei U. Schiefele (žr. Matonis,

2000), nustatyta, kad tuomet, kai žmonėms labai patinka tai, ką jie daro, jie patiria tokią pakylėjimo būseną, kuriai būdingas didelis susikaupimas, susikoncentravimas, atsidavimas, įsitraukimas. Ši būseną pavadinta pakilumo būseną. Patirtas malonumas scenoje motyvuoja dažniau dalyvauti renginiuose – kaupti sceninę patirtį.

Paskutiniame anketos moksleiviams klausimų bloke pateikti 22 teiginiai. Jais buvo siekiama atskleisti koncertinės veiklos galimybes kelti paauglių savivertę, pasitikėjimą savimi. Kaip išsiaiškinta teorinėje darbo dalyje, sėkmės faktorius ugdyme turi didelės įtakos paauglių savivertės, savigarbos didinimui, motyvuotai veiklai. 12 lentelėje pateikti teiginiai, kurie parodo tyrime dalyvavusių paauglių požiūrį į sėkmę koncertinių pasirodymų metu.

12 lentelė

Paauglių asmeninės kompetencijos gebėjimų ir savybių raiška koncertinės veiklos metu (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Pastebiu, kad pasirodymo sėkmė priklauso nuo to, kaip produktyviai dirbome per repeticijas	20 (100%)	–	–
Sėkmei pasiekti būtinas dalyvių tarpusavio supratimas	17 (85%)	2 (10%)	1 (5%)
Sėkmę užtikrina tik nuoseklus darbas	18 (90%)	2 (10%)	–
Po nesėkmės konkurse man nesinori daugiau koncertuoti	2 (10%)	–	18 (90%)

Analizuodami anketos duomenis randame, jog visi respondentai sutinka, kad pasirodymo sėkmė priklauso nuo to, kaip produktyviai buvo dirbama repeticijų metu (20). Tad galima daryti prielaidą, jog į darbą repeticijose paaugliai žiūri atsakingai, suteikia tai veiklai ypatingą svarbą. Tai patvirtina ir anksčiau pateikti tyrimo duomenys, kad beveik visi (19) apklaustieji sutiko, jog į repeticijas jie ateina ne dėl draugų (žr. 8 lentelę). Taip pat didžioji dalis sutinka, kad sėkmei pasiekti būtinas dalyvių tarpusavio supratimas (17). O tarpusavio supratimas galimas tik tarp artimai bendraujančių žmonių, kuriuos sieja bendras tikslas, adekvatūs veiklos motyvai, gebėjimas bendradarbiauti, prisiderinti prie kitų žmonių poreikių, iš(si)ugdytas tolerantiškas požiūris į kitus asmenis. Tai paaiškėjo ankstesnėje tyrimo duomenų analizėje (žr. 9 lentelę). 13 lentelėje pateiktas paauglių atsakymas į teiginį *Po nesėkmės konkurse man nesinori daugiau koncertuoti*, su kuriuo nesutiko 18 respondentų, patvirtina tai, jog šie paaugliai motyvuoti, kad nesėkmės jų neatstumia nuo mėgiamos veiklos.

Šio tyrimo pagrindinis tikslas – ištirti, ar koncertinė veikla ugdo paauglių asmeninę kompetenciją, o tuo pačiu ir kelia jų savivertę. Iš teorinės dalies žinome, jog asmeninės kompetencijos ugdymas – dar viena koncertinės veiklos funkcija. Išanalizavę mokslinius darbus (Stanišauskienė, 2004; Damaševičiūtė, Gailienė, 2001), apibendrinami teorinę dalį galime teigti, jog asmeninės kompetencijos bruožai yra šie: pasitikėjimas savimi (aukšta savivertė),

bendravimas ir bendradarbiavimas (elgiasi oriai, sąžiningai, yra iniciatyvus), mokėjimas įveikti stresą (savikontrolė), adekvatus savęs ir kitų vertinimas (savigarba, pagarba kitiems). 13 lentelėje pateikti iš visų klausimyno blokų surinkti teiginiai, kurie, šio magistro darbo autorės manymu, atspindi asmeninės kompetencijos bruožų ugdymą koncertinės veiklos metu.

13 lentelė

Asmeninės kompetencijos gebėjimų ir savybių raiška (N = 20)

Asmeninės kompetencijos bruožai	Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Pasitiki savimi (aukšta savivertė)	Didžiuojuosi, kad moku dainuoti, kad dalyvauju koncertuose	18 (90%)	2 (10%)	–
	Visada stengiuosi išvelgti savo pranašumus	14 (70%)	5 (25%)	1 (5%)
	Labai mėgstu jausmą iškart po pasirodymo	19 (95%)	1 (5%)	–
	Esu laimingas, kad galiu dalyvauti koncertinėje veikloje	20 (100%)	–	–
	Po kiekvieno koncerto mane apima dar didesnis įkvėpimas koncertuoti	18 (90%)	2 (10%)	–
	Dalyvaudamas koncertinėje veikloje prisidedu prie savo miesto ir šalies garsinimo	15 (75%)	5 (25%)	–
Nebijo sunkumų	Man lengva dainuoti keliais balsais	18 (90%)	1 (5%)	1 (5%)
	Labiausiai patinka lengvos dainos, kur nesudėtingos vokalinės partijos	1 (5%)	6 (30%)	13 (65%)
	Visada žinau, kaip pasielgti netikėtose situacijose koncerto metu	11 (55%)	5 (25%)	4 (20%)
Geba priimti atsakingus sprendimus	Moku organizuoti savo laiką taip, kad visur suspėčiau	18 (90%)	1 (5%)	1 (5%)
	Nepasimetu, jei koncerto metu suklystu	14 (70%)	4 (20%)	2 (10%)
	Koncertai man trukdo gerai mokytis mokykloje	–	–	20 (100%)
Atsakingas, sąžiningas	Aš saugau savo balsą, nes suprantu, kaip tai svarbu dainuojant	17 (85%)	1 (5%)	2 (10%)
	Erzina, kai kiti prieš koncertą trukdo susikaupti	12 (60%)	3 (15%)	5 (25%)
Bendrauja ir bendradarbiauja	Draugauju su visais grupės nariais	19 (95%)	1 (5%)	–
	Visada prisiderinu prie draugų poreikių	12 (60%)	7 (35%)	1 (5%)
	Sėkmei pasiekti būtinas dalyvių tarpusavio supratimas	17 (85%)	2 (10%)	1 (5%)
	Su grupės draugais bendraujame ir po repeticijų	18 (90%)	–	2 (10%)
Vertina savo poelgius (savigarba ir pagarba kitiems)	Kritinėse situacijose visada pavyksta rasti kompromisą	18 (90%)	2 (10%)	–
	Visada po konkurso atsižvelgiu į man išsakytas mokytojo, komisijos pastabas	19 (95%)	1 (5%)	–
	Po koncerto visuomet įvertinu savo pasirodymą	19 (95%)	1 (5%)	–
	Pastebiu, kad pasirodymo sėkmė priklauso nuo to, kaip produktyviai dirbome per repeticijas	20 (100%)	–	–
Yra iniciatyvus	Džiaugiuosi, kai tenka prisidėti prie renginio organizavimo	20 (100%)	–	–

	Labai mėgstu koncertines keliones	19 (95%)	1 (5%)	–
Moka įveikti stresą	Pasirengimą konkursams visada lydi stresas, įtampa	10 (50%)	6 (30%)	5 (20%)
	Prieš kiekvieną pasirodymą mane apima noras mesti dainavimą	1 (5%)	–	19 (95%)

Didžioji dalis respondentų teigė, jog jie didžiuojasi, jog moka dainuoti ir dalyvauja renginiuose (18) ir sutiko su teiginiu *Dalyvaudamas koncertinėje veikloje prisidedu prie savo miesto ir šalies garsinimo* (18). Didžiavimasis tuo, ką darai, kelia įsitikinimą, jog tai, ką darai, yra svarbu, teigiama, kad greičiausiai tą ne kiekvienas gali. Pasak mokslininkų (Stanišauskienė, 2004; Lekavičienė, Vasiliauskienė, Almonaitienė, Antinienė, 2010), vienas svarbiausių asmeninės kompetencijos ugdymo veiksnių – savistaba (savęs pažinimas). Beveik visi ugdytiniai teigia, jog po koncerto įsivertina savo pasirodymą (19) ir atsižvelgia į jiems išsakytas mokytojo ar vertinimo komisijos pastabas (19). 14 tyrime dalyvavusių paauglių teigia, jog jie visuomet stengiasi išvelgti savo pranašumus, 5 tuo abejoja ir 1 tam prieštarauja. Tikėtina, kad abejoja jaunesni paaugliai, nes savęs pažinimas, savojo *Aš* atradimas glaudžiai susijęs su žmogaus amžiumi. Pasak A. Vaičiulienės (2004), kad žmogus jaustųsi laimingas, jo savivertė turi būti teigiama arba kitaip tariant, *aukšta*. Visi 20 respondentų teigia, jog jie yra laimingi dalyvaudami koncertinėje veikloje. Tad galime manyti, kad respondentų savivertė yra aukšta, nes jie savo atsakymuose pabrėžė, jog dalyvaudami koncertinėje veikloje jie patiria laimės jausmą. Anot A. Petruilytės (2003), teigiamai save vertinantys paaugliai yra aktyvūs, pasiekia geresnių rezultatų, o sėkmė suteikia pasitenkinimą savo veikla ir sudaro prielaidas teigiamam kitų žmonių įvertinimui.

Kitas asmeninės kompetencijos bruožas – nebijo sunkumų – gali būti pastebimas ugdytinių požiūryje į mokymąsi dainuoti, darbą repeticijose. Su teiginiu *Man lengva dainuoti keliais balsais* sutinka 18 respondentų. Tikėtina, jog jie taip atsakė todėl, kad nuolat dalyvauja repeticijose, lavina savo vokalinius įgūdžius, taip pat tai gali būti susiję su jų studijos lankymo trukme – kuo ilgiau lanko, tuo geresni jų vokaliniai įgūdžiai, tuo lengviau jiems dainuoti. Galime numanyti, kad dėl tos pačios priežasties teiginiui *Labiausiai patinka lengvos dainos, kur nesudėtingos vokalinės partijos* paprieštaravo 13 ugdytinių ir 6 suabejojo, ar jiems patinka dainuoti lengvas dainas. Šie atsakymai gali rodyti, kad tyrime dalyvavę paaugliai nebijo sunkumų, jie noriai tobulina savo muzikinius gebėjimus, savo veikloje neieško lengviausių būdų rezultatui pasiekti (lengvas repertuaras greičiau išmokstamas). Visi 20 respondentų sutiko, jog produktyvus darbas repeticijose lemia sėkmę konkursuose. Džiugina paauglių atsakingas požiūris į savo veiklą. Jie teigia, kad saugo savo balsą, nes supranta, kaip dainininkui tai svarbu (17), prieš pasirodymus stengiasi susikaupti ir juos erzina, kai kiti tam trukdo (12).

Taigi, apibendrinant 13 lentelėje pateiktus duomenis galima teigti, jog dalyvavimas koncertinėje veikloje akivaizdžiai susijęs su šių tyrime dalyvavusių paauglių asmeninės

kompetencijos ugdymu bei saviverte. Pastebima, jog dalyvavimas neformaliojo muzikinio ugdymo veikloje lavina visus su asmenine kompetencija susijusius bruožus: kelia savivertę, ugdo atsakomybės jausmą, skatina savistabą ir savęs vertinimą, iniciatyvumą, bendravimą ir bendradarbiavimą.

Apdorojus anketos duomenis SPSS programa rastos kelios statistiškai reikšmingos koreliacijos (žr. 14 lentelę), kurios leidžia manyti, jog paauglių dalyvavimo muzikos studijos veikloje trukmė turi tiesioginį ryšį su jų koncertinės veiklos, pasirodymų konkursuose rezultatais, savijautos bei savivertės lygiu, asmeniniais pasiekimais vokalinėje raiškoje.

14 lentelė

Statistiškai reikšmingos koreliacijos

	Kiek laiko lankai studiją	
	p reikšmė	r
Man sunku prieš publiką reikšti emocijas mimika, kūno kalba	.024	.918
Dalyvaudamas konkursuose jaučiu nuolatinę įtampą ir stresą	.013	.546

Taigi, iš anketų atsakymų matytas galimas ryšys tarp ugdytinių studijos lankymo trukmės ir jų įgytos sceninės patirties, dalykinių įgūdžių, savijautos, patvirtintas ir SPSS programa.

Tyrimo duomenys atskleidė įdomų faktą. Didžiosios dalies respondentų atsakymai rodo, kad jų savivertė aukšta ir kiti asmeninės kompetencijos bruožai teigiami. Mokslinėje literatūroje rašoma ir šio magistro darbo teorinėje dalyje buvo aptarta, jog asmeninės kompetencijos bruožai atitinka ir lyderiams būdingas savybes. Tai – pasitikėjimas savimi, gebėjimas įveikti kliūtis, iniciatyvumas, ryžtingumas, noras laimėti, siekti tikslo, gebėjimas bendrauti. Taigi, didžioji tyrime dalyvavusių paauglių dalis turi aiškiai išreikštą lyderio savybių, tačiau su teiginiu „Studijoje esu lyderis“ (žr. 1 priedą) sutiko tik 1 respondentas, visi kiti atsakė „Ne“ (19), abejojančių nebuvo. Todėl nutarta detaliau pasidomėti, ką studijos ugdytiniai mano apie lyderystę. *Tuo tikslu buvo parengta 10 atvirų klausimų anketa. Anketos rezultatai aptarti 3.2.3 skyrelyje.*

3.2.2. Muzikos mokytojų požiūrio tyrimas

Anketoje muzikos mokytojams klausimų bloke apie mokytojų požiūrį į savo pedagoginę veiklą buvo pateikti 9 teiginiai, susiję su darbu repetitijų, pamokų metu (žr. 15 lentelę).

Mokytojų požiūris į jų pedagoginę veiklą (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Stengiuosi tapti draugu savo mokiniams	17 (85%)	3 (15%)	–
Prisiderinu prie bet kokių ugdytinių poreikių	17 (85%)	2 (10%)	1 (5%)
Savo darbą orientuoju į ugdytinių gebėjimus	18 (90%)	2 (10%)	–
Intensyviai dirbu tik su gabiais ugdytiniais	2 (10%)	1 (5%)	17 (85%)
Didžiausia užduotis pedagogui – parinkti tinkamą repertuarą	17 (85%)	3 (15%)	–
Pateikiu vaikams įdomų repertuarą	20 (100%)	–	–

Kaip matome lentelėje, mokytojai vertina draugiškus santykius su ugdytiniais. Su teiginiu *Stengiuosi tapti draugu savo mokiniams* 17 mokytojų sutinka, o 3 abejoja. Matome, jog 17 mokytojų teigia, jog jie prisiderina prie bet kokių ugdytinių poreikių, o 18 sutinka, jog darbą orientuoja į ugdytinių gebėjimus. Vadinasi, mokytojai laiko save lanksčiais profesinė prasme, gebančiais suvokti mokinių poreikius, pažinti gebėjimus ir atrasti tinkamų būdų bei metodų juos patenkinti, lavinti. Teiginiui *Intensyviai dirbu tik su gabiais ugdytiniais* pritaria tik 2 respondentai, o 17 nesutinka. Žinoma, bet kuriam muzikos mokytojui smagu turėti gabių mokinių, su jais lengviau dirbti, tokie moksleiviai daugiau pasiekia ir mokytojas gali greičiau pasijusti realizuojantis savo pedagogines ambicijas. Tačiau, kaip matome, 85 proc. tyrime dalyvavusių mokytojų vis dėlto teigia, jog intensyviai dirba ne tik su gabiais – yra sąžiningi savo darbe, neformaliajame muzikiniame ugdyme, kuriame reikšmingas prieinamumo visiems principas.

Vienas iš sunkiausių momentų ir didžiausia užduotis vokalo mokytojui – tinkamo repertuaro parinkimas. Su tuo sutinka 17 mokytojų, 3 abejoja, o prieštaraujančių nėra. Repertuaras turi atitikti ugdytinio gebėjimus, vokalines galimybes, tuo pačiu jas lavinti ir plėtoti. Labai svarbu, kad repertuaras patiktų pačiam atlikėjui – tik taip pasieksime norimo rezultato. Visi tyrime dalyvavę mokytojai sutinka, jog pateikia vaikams įdomų repertuarą. Taigi, galima manyti, jog mokytojai stengiasi, kad jų parinkti kūriniai būtų įdomūs mokiniams, supranta, kad tai duos naudos.

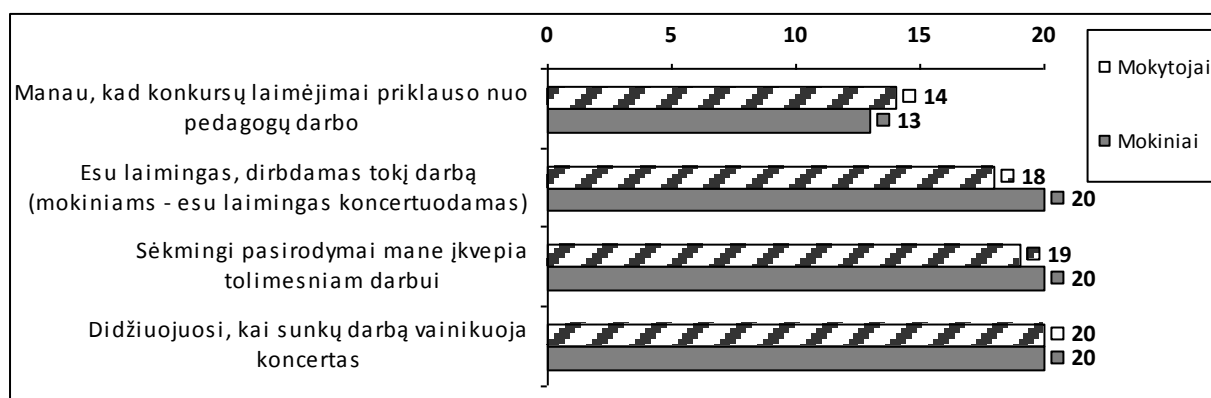
Kitame klausimyno bloke buvo 23 teiginiai, kuriais siekta sužinoti mokytojų požiūrį į koncertinę veiklą. Magistro darbo autorės nuožiūra pateikti šio bloko teiginiai, labiausiai atspindintys esmę. 16 lentelėje – mokytojų požiūris į kompetencijų lavinimą koncertinėje veikloje.

Mokytojų požiūris į koncertinę veiklą (N=20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Didžiuojuosi, kai sunkų darbą repeticijose vainikuoja koncertas	20 (100 %)	–	–
Kiekvienas ugdytinių pasirodymas kelia mano, kaip pedagogo, savivertę	19 (95%)	1 (5%)	–
Sėkmingi pasirodymai konkursuose įkvepia mane tolimesniam darbui	19 (95%)	1 (5%)	–
Manau, kad konkursų laimėjimai priklauso nuo pedagogo darbo	14 (70%)	3 (15%)	3 (15%)
Visada po konkurso atsižvelgiu į man išsakytas komisijos, kolegų pastabas	17 (85%)	2 (10%)	1 (5%)
Esu laimingas dirbdamas šitokį darbą	18 (90%)	2 (10%)	–

Kaip ir moksleiviai, mokytojai koncertinę veiklą vertina kaip galutinį mokymosi rezultatą. Vokaliniame, muzikiniame ugdyme viešas kūrinio atlikimas turi svarbią funkciją. Tai ne tik parodo mokymosi sėkmes ir nesėkmes, bet koncertinius pasirodymus galima vertinti kaip ugdytojo ir ugdytinio bendrą kūrybinį darbą. Su teiginiu *Didžiuojuosi, kai sunkų darbą repeticijose vainikuoja koncertas* sutiko visi (20) pedagogai. Teiginiui *Esu laimingas dirbdamas šitokį darbą* pritarė 18 respondentų. Įdomu, kad visi 20 mokinių patvirtino, jog yra laimingi dalyvaudami koncertinėje veikloje (žr. 16 lentelę). 19 mokytojų sutiko, kad kiekvienas ugdytinių pasirodymas kelia jų, kaip pedagogų savivertę. Galima daryti prielaidą, kad parengę ugdytinius koncertui pedagogai jaučiasi užtikrintai, jie neabejoja sąžiningai atlikę savo darbą, neabejoja pasirodymo sėkme.

Tokie pat teiginiai apie koncertinę veiklą buvo pateikti ir mokytojams, ir mokiniams, tuo buvo siekiama išsiaiškinti skirtingas pozicijas ugdymo procese užimančiųjų požiūrį į tą patį reiškinį. Todėl buvo įdomu palyginti tyrime dalyvavusiųjų nuomones.

3 pav. Mokytojų ir mokinių nuomonė apie koncertinę veiklą (N = 20)(N = 20)

Kaip matome, mokytojų ir mokinių nuomonės visiškai sutampa. Abi respondentų grupės sutinka, jog sėkmingi pasirodymai juos įkvepia tolimesniam darbui. Galime daryti prielaidą, kad tiek mokytojai, tiek mokiniai mato prasmę tame, ką daro, turi tikslų ir jų siekia. Visiems proceso

dalyviams turint bendrą tikslą galima pasiekti puikių rezultatų. Džiugu, kad teiginys *Manau, jog konkursų laimėjimai priklauso nuo mokytojo darbo* sulaukė sutampančios nuomonės. Taip atsakė 14 mokytojų ir 13 mokinių.

Kiti šio bloko teiginiai pateikti, siekiant išsiaiškinti mokytojų požiūrį į kitus, galimai neigiamus, koncertinės veiklos aspektus (žr. 17 lentelę).

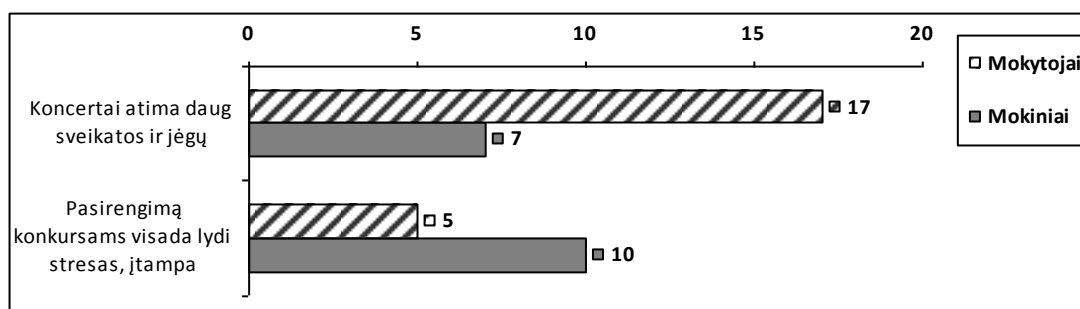
17 lentelė

Mokytojų požiūris į kitus koncertinės veiklos aspektus (N=20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Pasirengimą konkursams visada lydi stresas, įtampa	5 (25%)	5 (25%)	10 (50%)
Koncertai atima daug sveikatos ir jėgų	17(85%)	1 (5%)	2 (10%)
Vengiu konkursų, kuriuose ugdytiniams bus sunku laimėti prizines vietas	1 (5%)	4 (20%)	15 (75%)
Skatinu savo mokinius stebėti kitų renginio dalyvių pasirodymus – taip įgyjama patirties	18 (90%)	2(10%)	–

Iš pateiktų duomenų matome, jog pusė mokytojų patiria stresą ir įtampą rengdamiesi konkursams (10). Dalyvaudami konkursuose su savo mokiniais mokytojai nesiekia lengvų rezultatų – *vengiu konkursų, kur mano ugdytiniams bus sunku laimėti*. Su šiuo teiginiu sutiko tik 1 mokytojas, 4 atsakė „nežinau“, o 15 nevengia sunkumų. Gal todėl su teiginiu *Koncertai atima daug sveikatos ir jėgų* sutiko net 17 mokytojų. Mokytojai nori, kad jų mokiniai tobulintų savo gebėjimus ne tik repeticijose, bet ir stebėdami kitų renginio dalyvių pasirodymus. Su tuo sutinka 18 mokytojų.

Palyginimas, kaip į tuos pačius teiginius atsakė moksleiviai, pavaizduotas 4 paveiksle.

4 pav. Mokytojų ir mokinių nuomonė apie koncertinę veiklą (N = 20)(N = 20)

Iš paveikslo matome, jog rengdamiesi konkursams ugdytiniai (10) labiau stresuoja nei mokytojai (5), tačiau koncertuose labiau pavargsta mokytojai (17) nei mokiniai (7). Galima daryti prielaidą, kad moksleiviai visgi jaučia didelę atsakomybę kuo geriau pasirodyti konkurse,

todėl jie stresuoja labiau nei mokytojai. Tai gali būti susiję su moksleivių mažesne patirtimi bei paauglystės amžiaus tarpsniu, kai į viską reaguojama jautriau. Ir visgi daugiau mokytojų pažymi, kad koncertai juos vargina, ir tai taip pat gali būti susiję su atsakinėjusių mokytojų amžiumi, nes tyrime dalyvavo vyresnio amžiaus mokytojai (žr. 2 priedą).

Kaip ir moksleiviams, mokytojams būdingas poreikis būti įvertintiems (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

Mokytojų požiūris į poreikį būti įvertintiems (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Malonu, kai po koncerto įvertina ugdytinių tėvai	19 (95%)	1 (5%)	
Visada po konkurso atsižvelgiu į man išsakytas komisijos, kolegų pastabas	17 (85%)	2 (10%)	1 (5%)

Kaip matome, beveik visiems mokytojams (19) svarbus ugdytinių tėvų įvertinimas. Tėvai ne visada gali suprasti, koks sunkus mokytojo darbas, koks sunkus mokytojo ir mokinio bendras kelias link norimo rezultato. Todėl palaikymas iš ugdytinių šeimos, tėvų svarbus tiek mokiniui, tiek ir mokytojui. Tai skatina bendradarbiavimą, tarpusavio supratimą. Tėvai vertina teigiamai tuomet, kai rezultatas koncerto metu pateisina jų lūkesčius, jie džiaugiasi savo vaiko pasirodymu, pasiekimais, reiškia, mokytojo darbas, tenkinant mokinio poreikius ir tėvų lūkesčius, tinkamas, rezultatyvus. Todėl tėvų teigiamas įvertinimas kelia ir mokytojo, kaip pedagogo, specialisto savivertę, pasitikėjimą savimi, ypač turinčio mažesnę pedagoginę patirtį. Tik savimi pasitikintis pedagogas gali išugdyti sėkmingą, savimi pasitikinčią asmenybę.

Į konkurso komisijos išsakytas pastabas reaguoja, atsižvelgia 17 atsakinėjusių mokytojų ir 19 mokinių (žr. 13 lentelę). Todėl galime daryti išvadą, kad tiek mokytojai, tiek mokiniai siekia tobulėti, jiems įdomu, kaip juos vertina kiti, ko jiems trūksta iki norimo rezultato arba atvirksčiai, kuo jie pranašesni už kitus. Be to mokytojai (18) sutiko su teiginiu, jog jiems smagu dalyvauti renginiuose, kur vadovams yra parodomas tinkamas dėmesys (žr. 2 priedą). Vadinasi, mokytojai, parengę mokinius koncertui, tikisi organizatorių tinkamo dėmesio, paskatinimo, pabendravimo.

Kitas klausimyno mokytojams blokas buvo apie moksleivių savivertės didinimo galimybes koncertine veikla. Klausimynas sudarytas iš 19 klausimų. 19 lentelėje pateikti magistro darbo autorės nuomone svarbiausi teiginiai ir mokytojų atsakymai šia tema.

19 lentelė

Mokytojų požiūris į moksleivių savivertės didinimą koncertine veikla (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Džiaugiuosi ugdytiniais, kurie atsakingai rengiasi koncertams	20 (100%)	–	–
Pastebiu, kad koncerto metu kai kurie vaikai geba priimti savarankiškus sprendimus	19 (95%)	1 (5%)	–
Santūriai reaguoju į mokinius, kurie pernelyg aukštai vertina savo gebėjimus	13 (65%)	5 (25%)	2 (10%)
Visuomet skatinu mokinius po koncerto įsivertinti savo sėkmes ir nesėkmes	19 (95%)	1 (5%)	–
Manau, kad pernelyg didelė savivertė trukdo mokiniui tobulėti	14 (70%)	3 (15%)	3 (15%)

Kaip matome, mokytojai skatina mokinius savistabai, įsivertinti save, o tai, kaip atskleidžia teorinė šio magistro darbo dalis, yra vienas iš lemiamų veiksnių teigiamai paauglių savivertei, padedantis paaugliui formuoti savąjį „Aš“. Su teiginiu „Visuomet skatinu mokinius po koncerto įsivertinti savo sėkmes ir nesėkmes“ sutiko 19 tyrime dalyvavusių mokytojų. Visi mokytojai (20) teigia, jog džiaugiasi ugdytiniais, kurie atsakingai rengiasi koncertams. Tikėtina, kad tuo džiaugsmu jie dalijasi su savo mokiniais ir tokiu būdu teigiamai įvertindami savo ugdytinius, skatina jų asmeninės kompetencijos bruožų, tokių kaip atsakomybė, pareigingumas, plėtrą. Tikėtina, kad šių mokytojų ugdytiniai yra aukštos savivertės, jų asmeninė kompetencija tinkamai ugdoma, nes teiginys *Pastebiu, kad koncerto metu kai kurie vaikai geba priimti savarankiškus sprendimus* ir teigiamas 19 mokytojų atsakymas leidžia manyti, kad tokių ugdytinių šie mokytojai turi. Mokytojai pažymi, kad santūriai reaguoja į tuos mokinius, kurie pernelyg aukštai save vertina (13). Galima daryti prielaidą, kad mokytojai, įžvelgdami mokinių *neadekvatų* savęs vertinimą, yra nelinkę to skatinti. Nes, jų manymu, pernelyg didelė savivertė trukdo mokiniui tobulėti. *Taip galvoja 14 atsakinėjusiųjų mokytojų, abejoja 3 ir su tuo nesutinka taip pat 3.* Galima įžvelgti, jog abejoja ir nesutinka tie mokytojai, kurie turi mažesnę pedagoginį stažą bei su ugdytiniais dalyvavimo koncertinėje veikloje patirtį.

Tyrime dalyvavę mokytojai (18) pažymi, jog dažnai skatina mokinius stebėti kitų dalyvių pasirodymus, kad šie stebėdami galėtų pasimokyti, įgyti patirties (žr. 2 priedą). Taip, lygindami save su kitais, moksleiviai patys save įsivertina. Anot R. Kirliauskienės (2001), savęs lyginimas su kitais – asmens pasitikėjimo savimi prielaida. Kaip teigia tyrime dalyvavę mokytojai – *Sėkmę kiekvienas suvokiame skirtingai, todėl neakcentuoju to ugdytiniam kaip tikslo* (16), be to su teiginiu *Visada stengiuosi sukurti sėkmės situaciją, net jeigu nepavyko pasirodymas* sutinka vos pusė mokytojų (11). Tačiau 17 mokytojų teigia, kad jiems gaila, kai mato, kaip jų ugdytiniai išgyvena nesėkmes po konkursų. (žr. 2 priedą). Galima manyti, kad dėl tos priežasties 18 mokytojų sutiko su teiginiu, jog visada akcentuoja mokiniams – svarbiausia ne laimėti, bet dalyvauti (žr. 2 priedą). Apdorojus anketos mokytojui duomenis SPSS programa, rasta statistiškai reikšminga koreliacija tarp mokytojų požiūrio, jog laimėjimai konkursuose skatina per dideles moksleivių ambicijas, o pernelyg didelė savivertė trukdo jiems tobulėti (p .007 ir r

.641). Galima manyti, jog mokytojai pastebi, kad yra moksleivių, kurie kuo dažniau patiria pergales, laimėjimus, sėkmes, ima pervertinti save, jų savivertė tampa pernelyg aukšta, nepamatuota, todėl jie nebegali adekvačiai vertinti savo įgūdžių, galbūt mažiau stengiasi per repeticijas, tampa mažiau motyvuoti tobulėjimui, tarsi ir taip savaime jiems turi sektis ir toliau. Atsiranda atotrūkis tarp „Aš noriu“ ir „Aš galiu“. Mokytojai pastebi, kad per didelis ugdytinių noras laimėti skatina neigiamų asmenybės bruožų formavimąsi (15) (žr. Priedą). Natūralu, kad nuoširdus pedagogas, tai pastebėjęs, nori užbėgti šiam procesui už akių. Galimai dėl tos priežasties 13 mokytojų sutiko, jog jie santūriai reaguoja į mokinius, kurie pernelyg aukštai vertina savo gebėjimus (žr. 19 lentelę).

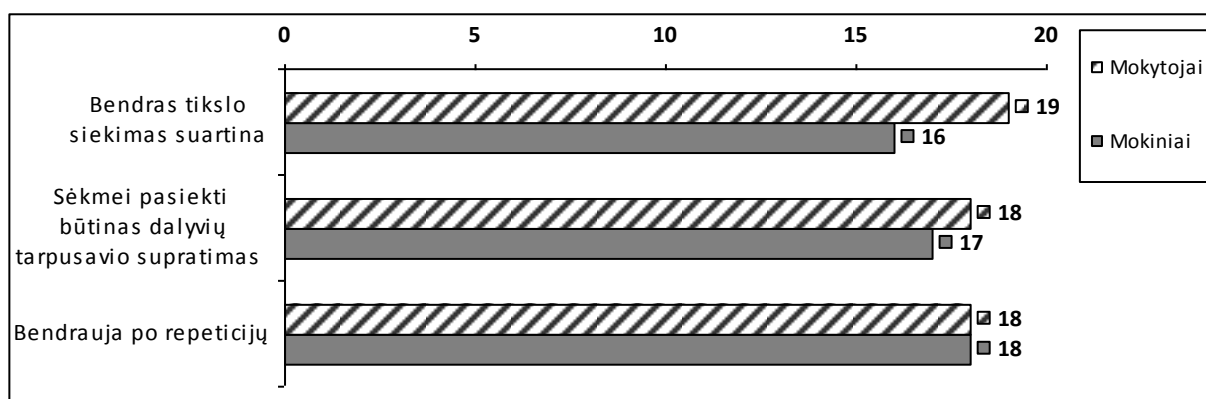
Siekiant išsiaiškinti mokytojų požiūrį į savo ugdytinių bendravimą ir bendradarbiavimą tarpusavyje, taip pat ir tarp mokytojo ir mokinių, pateikta 10 klausimų. 20 lentelėje pateikti labiausiai atspindintys esmę teiginiai.

20 lentelė

Mokytojų požiūris į moksleivių bendravimą/bendradarbiavimą (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Mokiniai dažnai bendrauja po repeticijų	18 (90%)	2 (10%)	–
Kartu kuria veiklos perspektyvas, ateities planus	14 (70%)	6 (30%)	–
Bendradarbiavimas su mokiniais labiausiai atsiskleidžia rengiantis pasirodymams, konkursams	16 (80%)	2 (10%)	2 (10%)
Didžiuojuosi, kad sulaukiu pagalbos iš buvusių savo mokinių	20 (100%)	–	–
Visuomet pasidomiu, kaip mano mokiniai jaučiasi dalyvaudami grupės veikloje	19 (95%)	1 (5%)	–
Bendras tikslo siekimas suartina mano mokinius	19 (95%)	1 (5%)	–

Ne tik muzikos studijos „En-den-du“ ugdytiniai, siejami bendros veiklos, susidraugauja ir bendrauja po repeticijų. Apie tai, jog taip elgiasi ir kitų kolektyvų moksleiviai, byloja mokytojų, dalyvavusių tyrime, atsakymai. Jie pastebi, kad jų mokiniai bendrauja ne tik repeticijose (18), kartu kuria veiklos perspektyvas (14), juos suartina bendras tikslo siekimas (19). Be to, tiek mokytojai, tiek mokiniai sutinka, jog sėkmei renginiuose pasiekti būtinas dalyvių tarpusavio supratimas (žr. 9 lentelę) . Mokinių ir mokytojų požiūrį matome 5 paveiksle.

5 pav. Mokytojų ir mokinių nuomonė apie bendravimą/bendradarbiavimą (N = 20)(N = 20)

Sėkmingam ugdymo procesui didelės įtakos turi ir tarpusavio supratimas, bendravimas tarp mokytojo ir mokinių. Tyrime dalyvavę mokytojai sutinka, jog jie domisi, kaip šioje veikloje jaučiasi jų mokiniai (19) (žr. 20 lentelę). Su tuo, jog didžiuojasi bendravimu su buvusiais savo mokiniais, sutinka visi atsakinėjusieji mokytojai (20). Iš to galime spręsti, kad ryšiai su mokiniais išlieka net ir pasibaigus ugdymo procesui. Taip pat tikėtina, kad santykiai tarp mokytojų ir mokinių buvo (ir yra) šilti, glaudūs, artimi, greičiausiai mokytojui pavyko tapti draugu savo mokiniams (16) (žr. 17 lentelę), nes pagal minėtą teiginį (*Didžiuojuosi, kad sulaukiu pagalbos iš buvusių mokinių*) ne tik bendrauja su buvusiu pedagogu, bet ir suteikia jam pagalbą. Teiginiui *Bendradarbiavimas su mokiniais labiausiai atsiskleidžia rengiantis pasirodymams, konkursams* pritarė 16 mokytojų. Tai gali reikšti, jog į ugdymo procesą mokytojai žiūri kaip į bendradarbiavimą, partnerystę. Toks mokytojo požiūris, o ne autoritarinis ugdymo modelis, tikėtina, skatina mokytojo ir mokinių draugystę bei šiltus santykius.

Paskutinis klausimų blokas buvo sudarytas siekiant sužinoti mokytojų nuomonę apie vokalinius konkursus Lietuvoje (žr. 21 lentelę).

21 lentelė

Mokytojų požiūris į vokalinius konkursus Lietuvoje (N = 20)

Teiginiai	Taip	Nežinau	Ne
Smagu, kai mano nuomonė apie konkurso dalyvių pasirodymus sutampa su žiuri vertinimu	19 (95%)	1 (5%)	–
Geriausia komisija sudaryta iš pedagogų praktikų	16 (80%)	3 (15%)	1(5%)
Man patinka tik tie renginiai, kuriuose kiekvienas dalyvis ką nors laimi	6 (30%)	3 (15%)	11 (55%)
Patinka konkursai, kur po renginio galima pabendrauti su komisija	16 (80%)	2 (10%)	2 (10%)
Džiugu, kad Lietuvoje daugėja aukšto lygio konkursų	13 (65%)	6 (30%)	1 (5%)
Retai kur būna gera įgarsinimo kokybė	10 (50%)	4 (20%)	6 (30%)

Konkursuose sutinku „susireikšminusių“ kolegų	18 (90%)		2 (10%)
Džiaugiuosi, kad dalyvaujant renginiuose galima nuolat susitikti, nuoširdžiai pabendrauti su kolegomis	19 (95%)	1 (5%)	–
Džiaugiuosi, kai galiu stebėti kolegų ugdytinių tobulėjimą	18 (90%)	2 (10%)	–

Apibendrinami lentelės duomenis matome – daugiau nei pusė mokytojų sutinka, jog Lietuvoje daugėja aukšto lygio konkursų (13). Šiuo metu Lietuvoje organizuojama daug įvairių konkursų vokalistams. Juos rengia mokyklos, neformaliojo švietimo įstaigos, kultūros organizacijos ir kt. Yra konkursų, kur vokalistai dainuoja be garso stiprinimo aparatūros, tačiau dažniausiai tokia aparatūra naudojama. Ir čia neretai iškyla techninių problemų. Dėl lėšų stygiaus ar kitų priežasčių pasitaiko, jog prastas įgarsinimas ne tik kad nepadeda dainuojantiems, bet kaip tik atvirkščiai – sugadina koncertinį numerį. Todėl apibūdinant renginio kokybę įgarsinimas tampa vienu pagrindinių kokybės kriterijų. Tad su teiginiu *Retai kur būna gera įgarsinimo kokybė* sutinka pusė mokytojų (10), 4 nežino, o 6 nesutinka. Žinoma, Lietuvoje tikrai vyksta renginių, kur būna puikus įgarsinimas. Tikėtina, jog šie mokytojai būtent tokiuose ir dalyvauja, tad jų patirtis šiuo klausimu sėkminga. Kitas konkursų kriterijus – kompetentinga ir objektyvi vertinimo komisija.

Atlikus duomenų analizę SPSS programa, rasta statistiškai reikšminga koreliacija tarp teiginių – *Lietuvoje daugėja aukšto lygio konkursų* ir *Smagu, kai mano nuomonė apie dalyvių pasirodymus sutampa su žiuri vertinimu* (p .012, r .612). Galime daryti prielaidą, jog mokytojai, stebėdami konkurso dalyvių pasirodymus, juos vertina, analizuoja ir, kai nuomonės sutampa su žiuri nuomone, mokytojui atrodo, kad komisija vertina teisingai, sąžiningai, kompetentingai. Todėl mokytojas sąmoningai ar nesąmoningai tai sieja su aukštu konkurso lygiu. Todėl matome, kad su teiginiu *Smagu, kai mano nuomonė apie konkurso dalyvių pasirodymus sutampa su žiuri vertinimu* sutinka 19 tyrime dalyvavusių mokytojų.

Nustatyta dar viena statistiškai reikšminga koreliacija. Tai mokytojų kvalifikacijos ir teiginio *Patinka tie konkursai, kur po renginio galima pabendrauti su komisija* (p .022, r .689). Galima daryti prielaidą, jog aukštesnės kategorijos pedagogai yra labiau žingeidūs, jiems įprasta savo veiklos tobulinimas, tad jiems svarbu komisijos išsakytos pastabos, vertinimai, kurie padėtų ateityje pasiekti dar geresnių rezultatų. Su šiuo minėtu teiginiu sutinka 16 mokytojų, 2 abejoja ir 2 nesutinka.

Teigiami mokytojų pasisakymai, jog renginiuose jie sutinka „susireikšminusių“ kolegų (18) gali rodyti, jog mokytojai konkuruoja tarpusavyje, ne visada yra teigiamai nusiteikę vienas kito atžvilgiu. Greičiausiai anketas pildę mokytojai yra patyrę tokių kolegų nedraugiško santykio. Tačiau patys save tyrime dalyvavę mokytojai vertina teigiamai, jie draugiški kolegų ir jų ugdytinių atžvilgiu. Su teiginiu *Džiaugiuosi, kad dalyvaujant renginiuose galima nuolat*

susitikti, nuoširdžiai pabendrauti su kolegomis sutiko 19, o su teiginiu „Džiaugiuosi, kai galiu stebėti kolegų ugdytinių tobulėjimą“ sutiko 18 mokytojų. Be to, tarp šių teiginių nustatyta ir statistiškai reikšminga koreliacija ($p .002$, $r .703$). Tad galime manyti, jog dažnai konkursuose su savo ugdytiniais dalyvaujantys mokytojai iš tiesų nuoširdžiai susidraugauja su kolegomis, džiaugiasi tų kolegų mokinių pasiekimais, tobulėjimu.

Apibendrinami galime teigti, jog tyrime dalyvavę mokytojai teigiamai vertina dalyvavimą koncertinėje veikloje. Kad šioje veikloje tobulėja ne tik mokiniai, bet ir patys mokytojai kelia savivertę, formuoja(si) teigiamą požiūrį į savo mokinius, kolegas, į rengiamus konkursus. Koncertinė veikla ir pasirengimo jai procesas suartina su mokiniais, susieja su jais bendrais tikslais. Tyrimas parodė, jog šiems mokytojams rūpi ne tik mokinių ugdymas, bet ir jų auklėjimas. Tyrimo metu atskleista, kad neformalioje muzikinėje veikloje dalyvaujančių moksleivių ir mokytojų požiūris į koncertinę veiklą, į poreikius ir jų tenkinimą sutampa. Tokiu būdu koncertinė veikla lavina asmeninę kompetenciją ir kelia savivertę tiek moksleiviams, tiek mokytojams.

3.2.3 Atviro tipo anketos duomenų analizė

Kadangi ankstesnėje tyrimo dalyje paaiškėjo, kad tyrime dalyvavę moksleiviai turi asmeninių savybių ir bruožų, būdingų lyderiui, tačiau 95 % jų savęs nelaiko lyderiais, buvo nutarta išsiaiškinti, kodėl taip yra. Galima spėti, jog tai susiję su visuomenėje dažna nuomone, kur lyderystė tapatinama su vadovavimu, siekimu būti aukščiau už kitus ir su tuo susijusius neigiamus „atspalvius“: karjerizmą, autoritarizmą, gal net padidintą savivertę, pasipūtimą. O paauglystėje, dėl tam amžiaus tarpsniui būdingo psichologinio jautrumo, į tokias aplinkinių savybes žiūrima ypač neigiamai. Todėl, siekiant tai išsiaiškinti, grupei studijos ugdytinių buvo pateikta anketa, kuri, tikėtasi, išsamiau atskleistų studijos ugdytinių požiūrį į lyderį ir lyderiavimą, kokios savybės jų nuomone būdingos lyderiui. Anketą sudarė 10 klausimų: 2 demografiniai ir 8 atviri klausimai (žr. 4 priedą). Anketas pildė 6 merginos (žr. 22 lentelę).

22 lentelė

Demografiniai duomenys

Vardas	Amžius	Kiek metų lanko/ė
Agnė	15	1
Deimantė	16	2
Laurita	16	3
Gabija	16	10

Indrija	19	9
Gabrielė	19	9

Šiame tyrimo etape dalyvavo merginos, kurios šiuo metu lanko studiją: Rusnė, Agnė, Deimantė, Laurita, Gabija. Ir dvi merginos – Indrija ir Gabrielė, kurios studiją baigė prieš 2 metus.

Pirmiausia buvo pasidomėta, ar būti lyderiu yra gerai. Kadangi, kaip minėta, nė viena studiją lankančiųjų ankstesniame tyrimo etape nepriskyrė savęs prie lyderių, tad norėta sužinoti, koks jų požiūris į lyderystę apskritai. Atsakymai pasiskirstė taip:

23 lentelė

Respondentų požiūris į lyderiavimą

Vardas amžius/lankymo trukmė	Ar būti lyderiu yra gerai?
Agnė 15 /1 m.	Būti lyderiu yra šiek tiek geriau
Deimantė 16 /2 m.	Ir gerai, ir blogai
Laurita 16 /3 m.	Tai didelė atsakomybė
Gabija 16 /10 m.	Iš dalies
Indrija 19 /9 m.	Gerai
Gabrielė 19 /9 m.	Gerai

Iš atsakymų matome, kad visi atsakymai byloja teigiamą atsakinėjusių požiūrį. Taigi, nepasitvirtino spėjimas, kad galbūt ugdytiniai nepriskiria savęs lyderiams dėl neigiamo požiūrio į lyderystę. Kai kurios atsakinėjusios pagrindė savo atsakymus. Agnės nuomone „būti lyderiu yra šiek tiek geriau, nes, kai esi lyderis, esi daugiau patyręs ir labiau pasitiki savimi, be to, gali suteikti pagalbą kitiems“. Laurita mano, kad „būti lyderiu yra didelė atsakomybė, nes visi lygiuojasi į tave“.

Kitu klausimu buvo paprašyta įvardyti, kokiomis savybėmis pasižymi lyderis. Atsakymai pateikti 24 lentelėje.

24 lentelė

Kokiomis savybėmis pasižymi lyderis (respondentų požiūris)

Vardas, amžius/lankymo trukmė	Lyderio savybės
Agnė 15 /1 m.	Padedą vesti komandą į priekį ir padeda komandai „susigulėti“
Deimantė 16 /2 m.	Punktualus, ryžtingas, pasitiki savimi, pareigingas
Laurita 16 /3 m.	Pasitiki savimi, gali reikšti savo

	nuomonę, būti žmogumi, kuriuo galima pasitikėti, drąsus, intelektualus, su charizma
Gabija 16 /10 m.	Pasitiki savimi, siekia tikslo, pasižymi gerais rezultatais, drąsiai reiškia savo nuomonę.
Indrija 19 /9 m.	Pasitiki savimi, siekia tobulėti, drąsus, atviras, draugiškas, „stiprus“
Gabrielė 19 /9 m.	Pasitiki savimi, nebijo klysti, prisipažinti, nori visur dalyvauti, turi savo nuomonę

Iš lentėje pateiktų atsakymų matome, jog visos respondentės pažymi, kad lyderis yra pasitikintis savimi, drąsus, siekia tikslo, ryžtingas (*Nebijo klysti*). Taip pat iniciatyvus (*Nori visur dalyvauti*), turintis savo nuomonę ir gebantis ją reikšti, punktualus, patikimas, intelektualus. Gabija teigia, jog lyderis turi pasižymėti savo gerais rezultatais. Greičiausiai ji išreiškė nuomonę apie veiklos, kurioje dalyvauja lyderis, pasiekimus. P. G. Northouse (2009) išskirti lyderiui būdingi bruožai – pasitikėjimas savimi, ryžtingumas, socialumas – aptarti šio darbo teorinėje dalyje.

Toliau analizuodami respondenčių atsakymus, randame nurodytą (Agnė) ir tiesiogiai su vadovavimu susijusią savybę – gebėjimą vadovauti komandai. Lauritos nuomone, lyderis turi būti charizmatiškas, o tai taip pat galima susieti su vadovavimu, nes vadovaujantis žmogus turi turėti kažką ypatingo, kad galėtų įkvėpti kitus, kad grupė sektų juo ir pan. Anot R. Goffee ir G. Jones (2010), lyderiavimas taip pat turi tokį elementą kaip teatrališkumas. Šią savybę lyderis naudoja, kai nori pasiekti efektyvesnių rezultatų. Prie lyderio, kaip vadovo savybių, galima priskirti ir Indrijos nurodytą savybę „būti stiprus“. Paprašius detalizuoti tiksliau, ką respondentė norėjo pasakyti, ji paaiškino, kad žmogus turi būti stiprus ne fiziškai, bet vidumi, turi mokėti valdyti savo emocijas, būti tvirtų pažiūrų.

Dar vienas svarbus lyderiui būdingas bruožas yra gebėjimas bendrauti. Indrija sako, jog lyderis turi būti atviras, draugiškas. Agnė įdomiai apibūdino šį bruožą: „lyderis padeda komandai „susigulėti“. Paprašius jos pakomentuoti, respondentė paaiškino, kad „lyderis turi būti tas žmogus, kuris moka bendrauti, prisiderinti prie kitų, skleisti gerą nuotaiką, megzti draugiškus ryšius“.

Kitas užduotas klausimas buvo skirtas sužinoti, ką tiriamieji mano apie lyderio savybių lavinimą vokalinio ugdymo procese, įskaitant ir koncertinę veiklą. Atsakymai pateikti 25 lentelėje.

**Kokios lyderio savybės ugdomos vokalinio ugdymo procese
bei dalyvaujant koncertinėje veikloje (respondentų požiūris)**

Vardas, amžius/lankymo trukmė	Ugdomos lyderio savybės
Agnė 15 /1 m.	Ugdoma drąsa, valia, pasitikėjimas savimi.
Deimantė 16 /2 m.	Lavinamas balsas ir kiti įgūdžiai, todėl įgyjamas pasitikėjimas savimi, didesnė patirtis, baimės nugalėjimas.
Laurita 16 /3 m.	Rūpestingumas, atkaklumas, drąsa, pasitikėjimas savimi ir svarbiausia – kitų įkvėpimas
Gabija 16 /10 m.	Pasitikėjimas savimi, siekimas tikslo, mokoma nenuleisti rankų, jei nepasiseka.
Indrija 19 /9 m.	Drąsa, pasitikėjimas savimi, atsakomybė prieš draugus, vadovus, draugiškumas. Konkursuose siekiant laimėti ugdomas užsispyrimas.
Gabrielė 19 /9 m.	Ugdoma drąsa, atsakomybė (nevēluoti laikytis susitarimų), draugystė, savitarpio supratimas. Koncertų metu – drąsa, palaikyti draugus.

Kaip matome iš atsakymų, respondentės pažymi, jog vokalinio ugdymo metu, koncertuojant lavinamos šios lyderio savybės: drąsa, pasitikėjimas savimi, atsakomybė, valia ir atkaklumas (*Nenuleisti rankų nepasisekus; Užsispyrimas*). Laurita, kaip svarbiausią ugdomą savybę, nurodo „kitų įkvėpimas“. Galima daryti prielaidą, kad ji galvoja apie koncertinius pasirodymus, kai atlikėjas geba jausmingai, nuoširdžiai, artistišškai atlikti kūrinį, taip įkvėpdamas žiūrovus ar kitus dalyvius. Abi vyriausios merginos, jau nebelankančios studijos, teigia, jog mokantis dainuoti ir dalyvaujant koncertinėje veikloje be visų minėtų savybių dar ugdomas draugiškumas, tarpusavio supratimas ir draugų palaikymas. Iš autorės pedagoginės praktikos pastebėjimų galima teigti, jog abi merginos lankė tą pačią studijos grupę, kurioje dalyviai labai artimai draugavo, aktyviai koncertuodavo, buvo labai susigyvenę. Tikėtina, kad dėl to merginų atsakymai būtent tokie. O kitos respondentės kartu dainuoja ne taip seniai, tad galimai jų draugystės ryšiai dar ne tokie tvirti, todėl jos nė viena draugiškumo nepaminėjo prie ugdomų savybių.

Kitu klausimu siekta sužinoti, koku būdu, atsakinėjusiųjų nuomone, šioje veikloje lavinamos minėtos lyderio savybės. Visos atsakinėjusios teigė, jog labiausiai tai pasireiškia repetacijose, daug ir nuoširdžiai dirbant, įsiklausant į vadovų pastabas, stengiantis atlikti visas užduotis. Indrija ir Gabrielė teigė, jog tai pasireiškia siekiant bendro tikslo – noro laimėti konkursuose (*norime nugalėti, todėl daug repetuojam; suprantame, jog siekiame bendro tikslo; stengiamės būti kaip vienas*). Be to, Gabrielė parašė, kad koncertinėse kelionėse tenka prisitaikyti prie draugų poreikių, o tai taip pat galimybė lavinti bendravimo/bendradarbiavimo

įgūdžius. R. Goffee ir G. Jones (2010) teigimu, lyderiai, turėdami puikius sugebėjimus prisitaikyti prie bet kurios situacijos, puikiai moka ir geba bendrauti su aplinkiniais, todėl sėkmingai plėtoja gerus santykius su kitais žmonėmis, siekdami bendrų kompromisų.

26 lentelėje pateikti respondentų atsakymai į klausimą, kokiais lyderio bruožais jie pasižymi.

26 lentelė

Kokiais lyderio bruožais pasižymi respondentai

Vardas, amžius/lankymo trukmė	Atsakymas
Agnė 15 /1 m.	Muzikos srityje dar tik pradėdau mokytis, todėl nedrąsiai jaučiuosi.
Deimantė 16 /2 m.	Pareigingumas, punctualumas.
Laurita 16 /3 m.	Esu pesimistė, todėl neparodau savo visų savybių.
Gabija 16 /10 m.	Vis daugiau įgyju drąsos ir pasitikėjimo. Savo pastangas ir rezultatus vertinu gerai, man patinka kaip aš tai darau.
Indrija 19 /9 m.	Išdrįsau dainuoti solo, išmokau neparodyti scenoje baimės, užsispiriu ir dar daugiau dirbu, laikausi duoto žodžio, nebijau viešai ir atvirai kalbėti.
Gabrielė 19 /9 m.	Nebijau išbandyti ką nors nauja, moku dirbti komandoje.

Analizuodami lentelėje pateiktus atsakymus matome, kaip jie kinta priklausomai nuo atsakinėjusiųjų amžiaus ir dalyvavimo muzikinėje veikloje laiko. Agnė (15 m.), lankanti pirmus metus, išvis neįvardija nė vienos lyderio savybės, Deimantė (16 m.), lankanti dvejus metus, atranda savyje pareigingumą ir punctualumą, kuriuos galima priskirti atsakomybei; Laurita (16 m.), lanko trejus metus, yra labai savikritiška ir neieško savyje teigiamų bruožų, nors ankstesniuose atsakymuose nurodė daug lyderio savybių (žr. 24 ir 25 lenteles). Gabija (16 m.) lanko 10 metų, tačiau tik šiemet pradėjo dainuoti solo, gal todėl jos atsakymas ne visai užtikrintas (*vis daugiau įgyju drąsos ir pasitikėjimo*), bet ji gerai žino, ką daro ir ko siekia, todėl nors ir ne visiškai užtikrinta, tačiau jaučiasi gerai, tvirtai (pasitiki savimi). Iš asmeninių pokalbių paaiškėjo, jog Gabija ateityje planuoja siekti profesionalaus dainininko karjeros.

Labiausiai lyderio savybėmis pasižymi – pagal jos pateiktą nuomonę – jau studijos nebelankanti Indrija (19 m.). Iš jos atsakymų galima matyti, jog ji save laiko drąsia (*išdrįsau dainuoti solo, išmokau neparodyti baimės scenoje*), ryžtinga, atkakliai siekiančia tikslo (*užsispiriu ir dar daugiau dirbu*), atsakinga (*laikausi duoto žodžio*), pasitikinčia savimi (*nebijau*

viešai ir atvirai kalbėti). O Gabrielė (19 m.) apie save sako, jog ji yra nebijanti išbandyti ką nors nauja, mokanti dirbti komandoje. Taigi, apibendrinant galima daryti prielaidą, jog vyriausios merginos taip išsamiai ir teigiamai save įvertino dėl savo vyresnio amžiaus, lyginant su kitomis atsakinėjusiomis, be to, jos yra jau išaugusios iš paauglystės arba ties paauglystės periodo pabaiga, todėl nėra sau tokios kritiškos. Be to, jų dalyvavimo muzikinėje, koncertinėje veikloje patirtis didesnė, tad jos geba objektyviau save įvertinti ir tiksliau atpažinti savyje lyderio bruožus.

Pasiteiravus, kuo, respondentų nuomone, ateityje, gyvenime šie įgyti bruožai būtų naudingi, gauti atsakymai pateikti 27 lentelėje.

27 lentelė

Lyderio savybių nauda (respondentų nuomonė)

Vardas, amžius/lankymo trukmė	Atsakymas
Agnė 15 /1 m.	Darbe, pamokose. Valia, drąsa naudingi visose situacijose.
Deimantė 16 /2 m.	Pasitikėjimas savimi, drąsa viešai kalbėti prieš auditoriją.
Laurita 16 /3 m.	Gyvenime padeda tolerancija, supratingumas, gebėjimas įkvėpti kitus, juos suprasti ir jiems patarti.
Gabija 16 /10 m.	Tikslo siekime, tobulėjime.
Indrija 19 /9 m.	Padeda studijuojant, lengva susirasti draugų. Dalyvauju studentų meniniame kolektyve.
Gabrielė 19 /9 m.	Darbe, moksluose, nes studijos susijusios su scena, renginiais.

Iš atsakymų matome, jog tyrime dalyvavusios merginos supranta, kad lyderio savybės joms praverčia gyvenime ir bus naudingos ateityje. Matome, kad neformaliajame muzikiniame ugdyme įgytos savybės ir gebėjimai studijos ugdytinių suvokiami kaip naudingi jų ateičiai (*Valia, drąsa naudingi visose situacijose; Gyvenime padeda tolerancija, supratingumas, gebėjimas suprasti kitus*), profesiniam pasirinkimui (*Padeda studijuojant; Dalyvauju studentų meniniame kolektyve; Darbe, moksluose, nes studijos susijusios su scena, renginiais*), tobulėjimui (*Tikslo siekime, tobulėjime*).

Paskutiniai klausimai skambėjo taip: „Ar tu esi lyderis?“ ir „Ar norėtum juo tapti?“. Tokiu būdu norėta pažiūrėti, ar pasikeitė atsakinėjusiųjų nuomonė nuo pirmojo anketinio tyrimo atsakymų (žr. 1 priedą), kurio metu paaiškėjo, kad studijos veikloje dalyvaujantys nelaiko savęs lyderiais. 28 lentelėje pateikti gautieji atsakymai.

Respondentų nuomonė, ar jie yra lyderiai ir ar norėtų jais tapti

Vardas, amžius/lankymo trukmė	Atsakymas	
	Ar esi lyderis?	Ar norėtum juo tapti?
Agnė 15 /1 m.	Muzikos srityje – ne, kitur – taip	Taip
Deimantė 16 /2 m.	Ne	Turbūt taip
Laurita 16 /3 m.	Ne	Ne
Gabija 16 /10 m.	Nežinau	Nežinau
Indrija 19 /9 m.	Taip	Taip
Gabrielė 19 /9 m.	Turbūt taip	Taip

Įdomu tai, jog atsakinėjusieji įvardijo lyderio savybes, kuriomis jie pasižymi, tačiau lyderiu savęs nelaiko. Tikėtina, kad tai ir vėl susiję su respondentų amžiumi ir dalyvavimo muzikinio ugdymo trukme, patirtimi. Deimantė nurodė, kad ji nėra lyderis, tačiau turbūt norėtų juo tapti, nors tai ir „reikalauja daug pastangų, pasitikėjimo savimi“. Laurita atsakė, jog nėra lyderė ir nenori ja tapti, nes „aš nežinau, ko noriu, o lyderis turi savimi pasitikėti“. Gabijos kuklus abejojantis atsakymas „Nežinau“ ir darbo autorės asmeniniai pastebėjimai leidžia teigti, jog Gabija labai kuklus žmogus ir kol kas nelabai pasitiki savimi. Ji studiją lanko ilgiausiai iš visų pasisakiusiųjų, realiai studijoje veikloje yra lyderė, nes seniausiai dalyvaujanti studijos veikloje už visas kitas dabar lankančias muzikinius užsiėmimus, tad natūralu, kad jos nuomonė bendraujant svarbi, jos vokaliniai įgūdžiai geri, sceninė patirtis nemenka, matomos jos pastangos tobulėti, jos tikslo siekis tapti profesionalia atlikėja. Tad tikėtina, kad Gabija tieiog kuklus žmogus, neturinti tikslo būti aukščiau už kitus. Abi vyriausios merginos pripažįsta esančios lyderėmis, nors tai nėra jų tikslas (*Niekada negalvojau apie tai; Seniau nesijaučiau, bet dabar galiu save laikyti lydere*).

Taigi matome, kad dabartinių studijos ugdytinių, dalyvavusių ankstesniame tyrimo etape – anketinėje apklausoje – nuomonė nepakito. Jie nelaiko savęs lyderiais.

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Nors tyrime dalyvavo tik vienos neformaliojo muzikinio ugdymo studijos ugdytiniai, o mokytojai – dirbantys kitose įstaigose, tikėtina, kad panaši situacija yra ir kitose neformaliojo muzikinio ugdymo organizacijų bendruomenėse.

Taigi, tyrimo metu atskleista, kad Šiaulių moksleivių namų vaikų muzikos studiją „Enden-du“ lankantiems paaugliams ugdymo(si) proceso metu bei dalyvaujant koncertinėje veikloje sėkmingai lavinama jų asmeninė kompetencija ir keliama savivertė. Tikėtina, kad studiją jie

lanko ne vien dėl malonaus laisvalaikio praleidimo, bet rimtai ir atsakingai žiūri į savo pomėgį dainuoti, jiems svarbūs pasiekimai šioje srityje. Galima daryti įžvalgą, jog tokį požiūrį jie išsiugdė dalyvaudami šioje veikloje ne vienerius metus.

Apibendrinami mokytojų požiūrio analizę galime teigti, jog tyrime dalyvavę mokytojai teigiamai vertina dalyvavimą koncertinėje veikloje. Kad šioje veikloje tobulėja ne tik mokiniai, bet ir patys mokytojai kelia savivertę, formuoja(si) teigiamą požiūrį į savo mokinius, kolegas, į rengiamus konkursus. Koncertinė veikla ir pasirengimo jai procesas suartina su mokiniais, susieja su jais bendrais tikslais. Tyrimas parodė, jog šiems mokytojams rūpi ne tik mokinių ugdymas, bet ir jų auklėjimas. Tyrimo metu atskleista, kad neformalioje muzikinėje veikloje dalyvaujančių moksleivių ir mokytojų požiūris į koncertinę veiklą, į poreikius ir jų tenkinimą sutampa. Tokiu būdu koncertinė veikla lavina asmeninę kompetenciją ir kelia savivertę tiek moksleiviams, tiek mokytojams.

Įsigilinus į ugdytinių požiūrį į lyderystės raišką vokaliniam ugdyme bei koncertinėje veikloje išryškėja, jog visi atsakinėjusieji tiksliai apibūdina lyderio savybes, sutinka, jog dalyvaujant šioje veikloje jos ugdomos, atpažįsta jas savyje, pastebi jų naudą ateičiai, tačiau save lyderiais laiko tik vyriausieji, iš paauglystės jau išaugę respondentai, paaugliai gi nors ir turi lyderio bruožų, yra, kaip anksčiau nustatyta, aukštos savivertės, savęs lyderiais nelaiko dėl per menko pasitikėjimo savimi tam tikrose veiklose, dar tik tobulinamų vokalinių įgūdžių, asmeninių charakterio savybių.

IŠVADOS

1. Valstybės politikoje, švietimo sistemoje kreipiamas tinkamas dėmesys į neformaliojo švietimo problemas. Švietimo įstatymo pakeitimuose atskiriami meno, muzikos mokyklų, kurios ugdymo programų metodiniais principais ir vertinimo sistema artimesnės formaliajam ugdymui, nuo meninės, muzikinės veiklos būrelių, kurių ugdymo programos labiau orientuotos į kryptingą laisvalaikio organizavimą, vaikų saviraiškos poreikių tenkinimą muzikos, teatro, šokio, dailės raiškomis bei akcentuoja asmeninių, socialinių ir kitų bendrųjų kompetencijų ugdymą. Neformaliojo vaikų švietimo įstaigos – centrai, klubai, būreliai – reaguodamos į laikmečio aktualijas, sėkmingai kuria ir plėtoja muzikos mėgėjų programas.

2. Neformalusis muzikinis (vokalinis) ugdymas darniai įsilieja į Lietuvos švietimo sistemą, bendrąjį ugdymą. Neformaliajam muzikiniam ugdymui tenka nemenkas vaidmuo ugdant šiuolaikinį žmogų, auginant veiklią visuomenę. Tiek muzikinis, tiek meninis ugdymas apskritai siekia pagrindinio tikslo – ugdyti asmenybę, lavinti jauno žmogaus intelektines, kūrybines, emocines, fizines galias, formuoti vertybines nuostatas. Neformaliąją vokalinę veiklą ugdomos tarpkultūrinė, dalykinė, bendroji kompetencijos prisideda prie paauglio asmenybės formavimosi.

3. Koncertinė veikla – neformaliojo muzikinio ugdymo raiškos forma, kuri sudaro galimybes ugdytiniam tobulėti, apibendrinti savo muzikinio ugdymosi rezultatus, realizuoti savo poreikį būti įvertintam publikos, tėvų, bendraamžių, mokytojų, tuo pačiu įsivertinti pačiam savo sėkmes ir nesėkmes. Tyrimo pradžioje suformuluota hipotezė visiškai pasitvirtino: dalyvavimas koncertinėje veikloje skatina tokius ugdytinių gebėjimus ir asmenines savybes, kaip atsakingumas, noras laimėti, pasitikėjimas, atkaklumas, bendradarbiavimas, entuziazmas. Išlavinti šie bruožai teigiamai veikia paauglio savivertę.

4. Atlikus tyrimą ir duomenų analizę paaiškėjo, kad dalyvaudamas neformaliajame muzikiniame ugdyme paauglys turi galimybę tenkinti aptartus – socialinius, pagarbos ir saviraiškos poreikius. Neformaliajame vokaliniam ugdyme poreikių tenkinimas pasireiškia per galimybę dalyvauti grupinėje veikloje, bendrauti su žmonėmis, artimais savo pomėgiais, kartu išgyventi kūrybinius ieškojimus, patirti aukščiausias emocijas koncertinėje veikloje. Dalyvavimas neformaliajame muzikiniame ugdyme, koncertinėje veikloje per poreikių

tenkinimą skatina paauglį motyvuotai veiklai, lavina jo asmeninę kompetenciją ir stiprina savivertę, padeda tapti visaverte asmenybe.

5. Tyrime dalyvavę mokytojai teigiamai vertina dalyvavimą koncertinėje veikloje. Kad šioje veikloje tobulėja ne tik mokiniai, bet ir patys mokytojai kelia savivertę, formuoja(si) teigiamą požiūrį į savo mokinius, kolegas, į rengiamus konkursus. Koncertinė veikla ir pasirengimo jai procesas suartina su mokiniais, susieja su jais bendrais tikslais. Tyrimas parodė, jog šiems mokytojams rūpi ne tik mokinių ugdymas, bet ir jų auklėjimas.

6. Tyrimo metu atskleista, kad neformalioje muzikinėje veikloje dalyvaujančių moksleivių ir mokytojų požiūris į koncertinę veiklą, į poreikius ir jų tenkinimą sutampa. Koncertinė veikla lavina asmeninę kompetenciją ir kelia savivertę tiek moksleiviams, tiek mokytojams. Motyvuotas, veiklus, atsakingas žmogus – šiuolaikinio ugdymo, grįsto kompetencijų ir gebėjimų lavinimu, tikslas. Taigi galime daryti išvadą, kad kuo labiau išlavinta paauglio asmeninė kompetencija, tuo aukštesnė reali jo savivertė.

LITERATŪRA

1. Abramauskienė J. (2004). *Studentų muzikinių pomėgių ir dvasingumo ryšys*. Pedagogika Nr. 72, p. 88-92
2. Aleknaitė-Bieliauskienė R. (2008). *Asmenybės ugdymas muzikos menu paradigma: aktualus šiandienos diskursas. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga*. Vilnius.
3. Anužienė B. (2005). *Kompetencija kaip profesinės didaktikos sąvoka*. Tiltai t.28, p. 19-30
4. Balčiūnas G. (2012). *Muzikinio kūrinio mokymasis ir jo atlikimas scenoje*. Meninio ugdymo realijos ir veiklos perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys. Kaunas
5. Balčytis E. (2002). *Muzikinio ugdymo reikšmė, tikslai ir turinys // Muzikinio ugdymo aktualijos 2: metodinių straipsnių rinkinys studentams ir mokytojams*. Šiauliai. P. 16
6. Barkauskaitė M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika*. Vilnius.
7. Baumeister R. F., Campbell J.D., Krueger J. I., Vohs K. D., (2003) *Does high self – esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? // Psychological science in the public interest// Vol. 4, No. 1 [Žiūrėta 2015-01-30]. Prieiga per internetą:
< http://files.clps.brown.edu/jkrueger/journal_articles/baumeister-2003-doeshigh.pdf>*
8. Beresnevičienė D., Mikelkevičiūtė J. (2001). *Nežymiai protiškai atsilikusių moksleivių savęs vertinimas ugdymo aplinkos kontekste*. Ugdymo psichologija. Nr. 4 (2), p. 5-10
9. Birutis Š. (2014). *Lietuviškojo šou verslo džunglėse: tikra ar tariama kūryba? Kultūros barai*. Nr. 7/8. P. 21-23. [Žiūrėta 2015-02-02]. Prieiga per internetą:
<https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id75/KB_2014_7-8_WEB.pdf>
10. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
11. Birgelytė A., Daulenskienė A. ir kt. (2012). *Kompetencijų ugdymas*. Metodinė knyga mokytojui. Vilnius.
12. Bulotaitė L. (1995). *Apie moksleivių savęs vertinimą*. Vilnius: Mokyklų psichologinės tarnybos centras.
13. Butkienė G., Kepalaitė A. (1998). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai. P. 48
14. Campbell D.(2005). *Mocarto muzikos poveikis vaikams*. Kaunas: Kalendorius.
15. Černius V. (1997). *Tėvų ir mokytojų pagalbininkas*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
16. Černius V. (2006). *Žmogaus vystymosi kelias: nuo vaikystės iki brandos*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras. P.171

17. Damaševičiūtė J., Gailienė I. (2001). *Sėkmės motyvacijos problema mokykloje ir gyvenime*. Pedagogika. 2001 Nr. 54. P. 55-60
18. Dubosaitė L. (2009). *Mokinių rengimas viešam pasirodymui: psichologiniai palaikymo būdai. Žymiosios muzikos ir teatro asmenybės: jų veiklos projekcija Lietuvos kultūroje: mokslinės konferencijos pranešimai*. Vilnius.
19. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija „Bendrieji visų gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. Europos orientaciniai metmenys“. (2006). [Žiūrėta 2014-11-22].
Prieiga per internetą:
<<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=CELEX:32006H0962>>
20. Gabnytė G. (2011). *Fortepijono dalyko programų vaikų muzikos mokyklose vertinimas: tarp lūkesčių ir realybės. Meno procesas: tarp kontrastyvaus mąstymo, emocijų ir įkvėpimo: mokslinės konferencijos pranešimai*. Vilnius. LMTA
21. Gabnytė-Bizevičienė G. (2014). Daktaro disertacija „Muzikos mokyklų pedagogų profesinės nuostatos edukacinių paradigmu kaitos kontekste“. Šiauliai: BMK leidykla. P. 27.
22. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė L. (2002). *Asmenybės ir bendravimo psichologija*. Vilnius: Tyto alba. P. 120
23. Gordon E. E. (2012). *Undesirable Consequences of Thoughtless Neglect*. Keynote speech given at the 2012 ECMMA International Convention Green Lake, Wisconsin. Perspectives Nr. 3
24. Goffee R., Jones G. (2010). *Vadovavimas ir lyderystė*. Vilnius: Alma littera.
25. Hay. Louse L. (2014). *Pamilk save ir būk laimingas*. Kaunas: Mijalba.
26. Herman E. (1993). *Suzuki metodas: gyvenimo mokymo filosofoja*. Gama Nr. 2.
27. Ignatonis E. (2010 a). *Muzikos mėgėjo rengimas fortepijono klasėje*. Alma mater ir pianistai. Vilnius
28. Ignatonis E. (2010 b). *Pianistų ugdymo dabartis ir XXI a. vizijos*. Alma mater ir pianistai. Vilnius
29. Jareckaitė S., Rimkutė-Jankuvienė S. (2011). *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. E. Balčyčio kompleksinio muzikinio ugdymo sistema. Mokomoji knyga. Klaipėdos universitetas, p.39-45
30. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika*. Kaunas: Agora. P.30
31. Jovaiša L. (2011). *Edukologija*. T 1. Vilnius: Agora.
32. Jucevičienė P., Lepaitė D. (2000). *Kompetencijos sampratos erdvė*. Socialiniai mokslai, Nr.1. (22), p. 44-50.
33. Jucevičiūtė-Bartkevičienė V. (2005). *Vyresniųjų paauglių emocinių būsenų per muzikos pamokas ir muzikinių interesų ryšys*. Pedagogika Nr. 80, p. 141-145

34. Jucevičiūtė-Bartkevičienė V. (2010). *Individuali vokalinė raiška kaip būsimųjų muzikos mokytojų kompetencijų plėtojimo veiksnys*. Pedagogika Nr. 98. P. 56-61
[Žiūrėta 2014-10-12]. Prieiga per internetą:
<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LTLDB0001:J.04~2010~1367173074702/DS002.0.01.ARTIC>>
35. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
36. Kirliasukienė R. (2001). Daktaro disertacija: *Studento, kaip atlikėjo, savireguliacijos pedagoginis skatinimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
37. Krakauskaitė V. (1995) *Muzikos programa vaikų muzikos mokykloms*. Vilnius.
38. Kriščiūnaitė A, Strakšienė D., Deveikytė J. (2011). *Mokinių pasiekimų vertinimo muzikos mokykloje ypatumai*. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (33). Šiauliai. [Žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/689_091c031457a04e461c9470c2699c4d20.pdf>
39. Kriščiūnaitė A, Strakšienė D., (2012). *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška ugdyme: edukacinių paradigmų kontekstas*. Kūrybos erdvės, Nr. 17 (33). Šiauliai.psl.8-18.
40. Lekavičienė R., Vasiliauskienė Z., Almonaitienė J., Antinienė D., (2010). *Bendravimo psichologija šiuolaikiškai*. Vilnius: Alma littera. P.49, 57.
41. *Lietuvos respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*. (2011). Nr. XI-1281.Vilnius. [Žiūrėta 2014-11-20]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=395105&p_query=&p_tr2=>
42. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“*. (2008). Nr. . ISAK-2433 [Žiūrėta 2014-11-20]. Prieiga per internetą:
<http://portlas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/pradinio_ir_pagrindinio_ugdymo_bendrosios_programos_isakymas_2.aspx>
43. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“*. (2005). Nr. ISAK-2695 [Žiūrėta 2014-11-20]. Prieiga per internetą:
<http://www.su.lt/bylos/fakultetai/socialines_geroves_ir_negales_studiju/medicinos_pagrindu_katedra/metodine_medziaga/neform_koncepc.pdf>
44. *Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“* (2012). Nr. V-554 [Žiūrėta 2014-11-20]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=421877>

45. Lietuvos respublikos seimo nutarimas „Dėl „Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. (2012). Nr. XI-2015 Vilnius. [Žiūrėta 2014-12-02]. Prieiga per internetą:http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e87d0634760f97ba07225.pdf
46. Mačikėnas B. (1981). *Vadovavimo chorui metodika*. Kaunas: Šviesa.
47. Marcelionienė E. (2003) *Popamokinės veiklos veiksmingumas*. [žiūrėta 2013-04-08]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tr_ataskaita_040303.doc>
48. Martišauskienė E., Dukynaitė R. (2007). *Modulio „Šiuolaikinės studijų teorijos“ aprašas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 28
49. Maslow A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
50. Matonis V. (2000). *Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Meninio ugdymo JAV teorija*. Vilnius: Enciklopedija.
51. Matonis V. (2003). *Moksleivių meninių nuostatų formavimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
52. Myers D. G. (2000). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
53. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*. (2005). [Žiūrėta 2014-11-02]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=269178&p_query=>>
54. Northouse P. G. (2009). *Lyderystė. Teorija ir praktika*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
55. Paliukaitė N. (2007). *Būsimų muzikos mokytojų mokymosi motyvų, savivertės bei savijautos mokantis sąsajos*. Pedagogika Nr. 85, psl. 53-60
56. Palujanskienė A. (2003). *Darbo ir karjeros psichologija*. Metodinės rekomendacijos. Kaunas: Akademija.
57. Petrulytė A. (2003) *Jaunesiojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Presvika. P.32
58. Piličiauskas A. (2003). *Muzikos pedagogika XXI amžiaus problemų erdvėje. Lietuvos muzikos akademija kelyje į Europos aukštojo mokslo erdvę: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimai*. Vilnius.
59. *Psichologijos žodynas*. (2003). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
60. Rajeckas V. (2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
61. Ramaneckienė I. (2002). *Papildomojo ugdymo šiandiena ir galbūt rytdiena*. Papildomas ugdymas II: straipsnių rinkinys. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
62. Rauduvaitė A. (2005). *Pradinių klasių mokinių asmenybės dorinis ugdymas filosofijos kontekste, pasitelkiant populiariąją muziką*. Pedagogika Nr.76.P.128 – 134
63. Rauduvaitė A. (2008). *Populiarioji muzika kaip integralus jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių muzikinio ugdymo veiksnys*. Pedagogika Nr. 91. P.130 – 135.

64. Rauduvaitė A. (2012). *Mokinių vertybinių nuostatų ugdymas filosofine samprata integruojant populiariąją muziką*. Pedagogika. P. 60-69
65. Rauduvaitė A. (2014). *Muzikinio ugdymo tobulinimas taikant inovatyvius metodus*. Pedagogika. Vol 113, No 1
66. Reimer B. (2000). *Muzikinio ugdymo filosofija. Filosofija praktikoje: muzikos atlikimo mokymo programa*. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Meninio ugdymo teorija JAV. Sudarė V. Matonis. Vilnius: Enciklopedija.
67. Rinkevičius Z. (1998). *Muzikos pedagogika*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
68. Rinkevičius Z. (2002). *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje: (psichopedagoginiai ir filosofiniai aspektai): mokslinė monografija*. Klaipėda: Klaipėdos laikraščio redakcija.
69. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje*. Mokslo studija. Vilnius [Žiūrėta: 2015-01-20]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/689_091c031457a04e461c9470c2699c4d20.pdf
70. Spencer L. M. JR. & Spencer S. M. (1993). *Competence at Work: Model for Superior Performance*. John Wiley & Sons, p. 11. [Žiūrėta 2014-12-04] Prieiga per internetą: <http://www.risustr.com/risus/wpcontent/uploads/managementbycompetenciestulaybozkurt-110329032120-phpapp02.pdf>
71. Stanišauskienė V. (2004). *Ugdymas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją?* P. 1-37. [Žiūrėta 2015-01-15]. Prieiga per internetą: <http://www.alipniunomokykla.lt/j25/dokumentai/karjera/Literatura/UGDYMAS_KARJERA_I_MOKYKLOJE.pdf>
72. Staponkutė A. (2013). *Lyderystės gebėjimų raiška dainuojant chore universitetinių studijų metu*. [Žiūrėta 2015-01-21]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20130805_152107-18898/DS.005.0.01.ETD>
73. Strakšytė A. (2008). *Mokymosi sėkmę sąlygojantys aplinkos veiksniai ir jų įtaka paauglių motyvacijai*. Jaunųjų mokslininkų darbai Nr.1 (17). Šiaulių universitetas, psl. 112-118
74. Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N., Čiužas R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
75. Švietimo problemos analizė (2013). *Mokėjimo mokyti kompetencija: sampratos ir ugdymas*. Nr. 16 (102). [Žiūrėta 2014-12-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Leidiniai%202013/Mok%C4%97jimo%20mokyti%20kompetencija%2C%20sampratos%20ir%20ugdymas%20\(2013%2012\).pdf](http://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Leidiniai%202013/Mok%C4%97jimo%20mokyti%20kompetencija%2C%20sampratos%20ir%20ugdymas%20(2013%2012).pdf)>

76. *Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos*. Medžiaga diskusijoms. Pavalkis D. (2013). [Žiūrėta: 2014-12-02]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_40dbcd36fe7aaba1746b7a8271f8f004.pdf>
77. Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas. *Programme For International Student Assessment OECD PISA Ataskaita*. (2012). Vilnius. P.182. [Žiūrėta 2014-12-02]. Prieiga per internetą:<http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/686_9b68277f5e5e82f0d015689493ed5f4b.pdf>
78. Targamadžė V., Simončikienė D. (2006). *Vyresniųjų paauglių priklausomybės nuo narkotikų veiksmų diskursas*. [Žiūrėta 2015-01-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/86/149-155.pdf>>
79. Targamadžė V. (2014). *Z karta: charakteristika ir ugdymo metodologinės linkmės įžvalga*. Tiltai 4. P. 95-104
80. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
81. Umbrasienė V. (1999). *Muzikinis ugdymas kaip sistema*. Muzikinis ugdymas: tęstinumo ir grandžių sąveikos problemos: III respublikinės mokslinės praktinės konferencijos pranešimai. Vilnius. LMA
82. Vaičiulienė A. (2004). *Paauglio psichologija*. Vilnius: Presvika. P.80
83. *Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija*. (2008). Nr. ISAK-43. [žiūrėta 2014-12-08]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas_pagrindinis_ugdymas_spec/Kulturinio%20ugd_%20Koncepcija.pdf>
84. Vaitkevičius J. V., Miliūnienė L., Bakanovienė T. (2008). *Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė*. Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 4(20). P.252-257
85. Velička E. (1995). *Muzikinis ugdymas pradžios mokykloje*. Žvirblių takas Nr. 1, p. 53 –56
86. Žemaitis V. (1995). *Dorovinis savęs vertinimas*. Vilnius: Ethos.
87. Žukauskienė R. (2002). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.